

2009

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
(ΜΒΑ)

**ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΦΙΞΕΩΝ-ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ
ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
(MBA)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΦΙΞΕΩΝ-ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΙΤΑΛΩΝ
ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

Από

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

Διατριβή που εκπονήθηκε για την απονομή πτυχίου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος
Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) – Μάνατζμεντ Τουρισμού του Τμήματος
Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιώς

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Κεφάλαιο 1: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ	10
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ	10
1.2 ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ	13
1.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	13
1.4 ΕΛΛΑΔΑ : ΕΝΑΣ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ	15
1.5 ΕΛΛΑΔΑ "ΨΗΦΙΖΟΥΝ" ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ	17
1.6 ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ	19
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	21
Κεφάλαιο 2: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ	22
2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ	22
2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ	24
2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	24
2.4 ΓΛΩΣΣΑ	25
2.5 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	25
2.6 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	25
2.7 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ	26
2.8 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ	26
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	28
Κεφάλαιο 3: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΕΩΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ	29
3.1 Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	29
3.2 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΩΣ ΠΗΓΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ	30
3.3 Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΙΟ ΑΚΜΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ	34
3.4 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ	36
3.5 ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΑΚΤΟΥΝ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΟΥΣ	40
3.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ	41
3.7 ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	46
3.8 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ	48
3.9 ΤΟ ΔΙΚΑΙΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟ ΡΩΜΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	51
3.10 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	52

3.11 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ	54
3.12 Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ	55
3.13 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑΣ	56
3.14 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ	57
3.15 Η "ΓΕΝΝΗΣΗ" ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ	58
3.16 Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ.....	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63
Κεφάλαιο 4: ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	64
4.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ	64
4.2 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	64
4.3 ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	65
4.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	65
4.5 ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "GRECIA GR"	66
4.6 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	67
4.7 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	69
4.8 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	70
4.9 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	70
4.10 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ: ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΑΓΩΓΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	71
4.11 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	74
4.12 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTEREG-ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.....	74
4.13 73η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (6-14.09.08).....	76
4.14 ΛΟΙΠΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	76
4.15 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ.....	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78
Κεφάλαιο 5: ΠΡΟΒΛΕΨΗ.....	79
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	79
5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΛΗΦΘΕΙ ΥΠΟΨΗ Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ	79
5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91
Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α.....	93

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το παρόν πόνημα αποτελεί διατριβή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) – Μάνατζμεντ Τουρισμού του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πάνεπιστημίου Πειραιώς.

Πρώτα απ' όλα, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου, Καθηγητή Δρ. Μιχάλη Σφρακκιανάκη, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της παρούσας εργασίας.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής επιθυμούμε να συμβάλλουμε στην προσέγγιση του αντικειμένου και να κάνουμε ένα βήμα για μια επόμενη και αργότερα ολοκληρωμένη επιστημονική διερεύνηση.

Από τη θέση αυτή εκφράζω τις πιο θερμές μου ευχές στον καθηγητή μου Δρ. Μιχάλη Σφρακκιανάκη, ο οποίος με κατεύθυνε και με διέσωζε, όσο γινόταν δυνατόν, από κάθε επιστημονική κακοτοπιά.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την συμπαράσταση που μου πρόσφεραν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς επίσης και για την εμπιστοσύνη τους σε κάθε μου βήμα, που συνοδεύεται από τις πολύτιμες συμβουλές τους.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους φίλους μου για την συμπαράστασή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και κυρίως κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα αποτελεί αγαπημένο προορισμό για τις διακοπές των Ιταλών, πολλοί Ιταλοί που επισκέπτονται την Ελλάδα και βλέπουν τις ομορφιές της επιστρέφοντας στην Ιταλία, επιθυμούν να έχουν επαφή με την σύγχρονη ελληνική γλώσσα. Ο Ιταλικός λαός είναι λάτρης της Ελλάδας και είναι πολύ σημαντικό ότι σήμερα στο Ιταλικό κλασικό λύκειο διδάσκεται Όμηρος και Ηρόδοτος. Συνεπώς, δημιουργείται μια άμεση σχέση με τον πολιτισμό της Ελλάδας σ' αυτήν την ηλικία που διαμορφώνεται ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα των ανθρώπων και αυτό είναι κάτι που μένει ανεξίτηλο.

Ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού οφείλει να δώσει η πολιτική ηγεσία του τουρισμού προκειμένου ο ελληνικός τουρισμός, για να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του, να αναβαθμίσει και να παγιώσει μία υψηλή θέση στην παγκόσμια αγορά, εκμεταλλευόμενος τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα. Αυτό επισημαίνεται σε μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) με θέμα "Ειδικές Μορφές Τουρισμού: Υποδομές - Πολιτικές, η Περίπτωση της Ελλάδας και των Ανταγωνιστριών Χωρών".

Όπως τονίζεται, θα πρέπει να επενδύσει σε ένα μοντέλο που θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν, θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του και θα διευρύνει την τουριστική περίοδο, αμβλύνοντας ουσιαστικά την εποχικότητα. Σε ό,τι αφορά την στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσει η χώρα μας για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, το ΙΤΕΠ επισημαίνει, ότι θεωρείται σκόπιμο να δοθεί αρχικά ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των μορφών εκείνων, για τις οποίες η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες, αλλά και ένα ικανό πλήθος υποδομών, ώστε να οδηγηθούμε σε άμεσα αποτελέσματα, με βραχεία και μεσοπρόθεσμη αποκόμιση οφέλους.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η πρόβλεψη και ανάλυση των αφίξεων Ιταλών τουριστών στη χώρα μας υπό το πρίσμα της κοινής πολιτιστικής ταυτότητας που συνδέει τις δύο χώρες εδώ και πολλούς αιώνες.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί μια γενική επισκόπηση του φαινομένου του τουρισμού και των ποικίλων μορφών του καθώς και τα οφέλη που έχει αποκομίσει η Ελλάδα από τη συνεχή μετακίνηση τουριστών.

Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο, δίνοντας μια γενική περιγραφή της Ιταλίας, όπως είναι ο πολιτισμός, η διακυβέρνηση και κυρίως το προφίλ του ιταλού τουρίστα ώστε να αναγάγει τη μελέτη μας σ' ένα πραγματικά χρήσιμο εργαλείο.

Εν συνεχεία, το τρίτο κεφάλαιο αναλύει την πολιτισμική σύνδεση που ενυπάρχει μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας καθώς και το πως αυτή η σχέση από πηγή επηρεασμού τόσο σε πνευματικό όσο και σε πολιτιστικό επίπεδο κατέληξε σε μία κοινή πολιτιστική ταυτότητα.

Το τέταρτο κεφάλαιο αποτελεί το κομμάτι της σύγχρονης ιστορίας της παρούσας μελέτης. Παρατίθενται στοιχεία όσον αφορά τις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, τις πολιτιστικές, οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, τις ενεργειακές συμφωνίες που έχουν υπογραφεί μεταξύ των δύο μερών, στοιχεία που συντελούν στη βαθύτερη γνωριμία με τη γειτονική χώρα.

Τελευταίο ακολουθεί το πέμπτο κεφάλαιο, το ποσοτικό μέρος της παρούσας μελέτης. Με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου Statgraphics 5.1, επιχειρείται μια πρόβλεψη για το πώς αναμένονται να εξελιχθούν οι αφίξεις των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα στο επόμενο έτος ενώ κλείνει παραθέτοντας συμπεράσματα και προτάσεις για το πώς το ελληνικό τουριστικό προϊόν μπορεί να βελτιωθεί όχι μόνο σε σχέση με τη ζήτηση της Ιταλίας αλλά στο σύνολό του.

Κεφάλαιο 1: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΞΕΙΣ ΤΟΥ

Πολλές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει για να δοθεί ένας επακριβής ορισμός του τουρισμού. Από τα κύρια χαρακτηριστικά του, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής:

- Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών.
- Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία: Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής.
- Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες, μέρες βδομάδες ή μήνες.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης υποστήριξαν την άποψη πως ο τουρισμός πρέπει να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του.

Το 1937 η Επιτροπή Εμπειρογνομώνων της *Κοινωνίας των Εθνών* σύστησε στις χώρες-μέλη της να υιοθετήσουν έναν ορισμό που χαρακτήριζε τον τουρίστα σαν ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερο σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα.

Δυόμιση δεκαετίες αργότερα, το 1963 η Διάσκεψη των *Ηνωμένων Εθνών* για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη συμφώνησε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που επισκέπτεται μία χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο της άσκησης ενός επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται. Ο ορισμός αυτό καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

Τους τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.

Τους εκδρομείς: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ.

Κανένας από αυτούς τους ορισμούς δεν λαμβάνει υπόψη τον εσωτερικό τουρισμό. Τελευταία φορά, το θέμα της υιοθέτησης ενός ορισμού για τον εσωτερικό τουρισμό τέθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τον Τουρισμό που συγκλήθηκε το 1980 στην Μανίλα των Φιλιππινών από τον *Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού*, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα. Σήμερα, κάποιες χώρες έχουν δώσει έναν ορισμό για τον ντόπιο τουρίστα. Οι ΗΠΑ π.χ. ορίζουν σαν τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό οποιοδήποτε άτομο φεύγει από το σπίτι του με σκοπό να επισκευθεί κάποιο μέρος που απέχει τουλάχιστον 50 μίλια (80,48 χιλιόμετρα) από αυτό για οποιοδήποτε λόγο εκτός της καθημερινής του μετάβασης στην εργασία.

Εγχώριος Τουρισμός (Domestic Tourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη).

Εξερχόμενος Τουρισμός (Outbound Tourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία).

Εισερχόμενος Τουρισμός (Inbound Tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα).

Διεθνής Τουρισμός (International Tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Εσωτερικός Τουρισμός (Internal Tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.

Εθνικός Τουρισμός (National Tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Ο *μαζικός τουρισμός* είναι μια σχετικά νέα ιδέα, που προήλθε από την μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων μετά την *Βιομηχανική Επανάσταση*. Πριν από αυτή, τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών, συνήθως αριστοκρατών.

Σήμερα, ο μαζικός τουρισμός είναι απευκταίος λόγω των δυσμενών επιπτώσεων που προκαλεί στο φυσικό περιβάλλον αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Η παγκόσμια τάση σήμερα είναι ο τουρισμός να είναι φιλικός ως προς τον άνθρωπο και ως προς το φυσικό περιβάλλον. Μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός αλλά και ο τουρισμός των πόλεων (city breaks) θεωρούνται σήμερα οι μορφές που θα πρέπει να επικρατήσουν προκειμένου η τουριστική ανάπτυξη να καταστεί βιώσιμη καθώς και να καταπολεμηθεί η εποχικότητα.

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής (προσφοράς). Με τον εναλλακτικό τουρισμό (alternative tourism), οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, ο οποίος συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

1.2 ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

Οι τουρίστες που έρχονται από μακριά χρησιμοποιούν το αεροπλάνο. Έτσι 90% και πάνω των Βρετανών, Γερμανών, Αυστριακών, Ολλανδών, Σκανδιναβών, Ισραηλινών και Ιαπώνων ταξιδεύουν με το αεροπλάνο. Οι Ελβετοί κερδίζουν με πάνω από 99% ! Παράξενο και όμως αληθινό 96% των Κυπριών επίσης προτιμά τον ουρανό ...

Ένα πέμπτο των Ιταλών και περίπου 12% των Ισπανών και των Γάλλων διαλέγουν το καράβι. Βέβαια σχεδόν όλοι φτάνουν με το αυτοκίνητο. Σημειώνουμε ότι οι Τσέχοι και οι Σλοβάκοι, άλλοτε το ίδιο κράτος, φέρονται διαφορετικά : το 86% των πρώτων έρχεται στην Ελλάδα με το αεροπλάνο, ενώ το μισό των δευτέρων χρησιμοποιεί το αυτοκίνητο. Οδικώς φτάνουν επίσης από 49% έως 97% των Ούγγρων, των Ρουμάνων, των Τούρκων, των Βουλγάρων, των Αλβανών, των Μακεδόνων (FYROM) και των Γιουγκοσλάβων. Το 10% έως 15% των Ευρωπαίων τουριστών δεν ταξιδεύει με το αεροπλάνο γιατί έρχεται από την Ιταλία ή από κάποια άλλη παραμεθόρια χώρα με το λεωφορείο, το τρένο ή το καράβι. Ένα τέταρτο των Αράβων φτάνουν στην θάλασσα και περίεργως το 42% των Ιρανών χρησιμοποιούν το αυτοκίνητο. Ίσως μένουν στην Ευρώπη.

Τελειώνουμε με το τρένο. Το 0,5% των Ευρωπαίων διαλέγει τις ράγες : το 5 ως 10% των πολιτών των παραμεθορίων χωρών, 5% των Σλοβάκων και 2% των Αργεντινών !

1.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι τουριστικοί προορισμοί που θα πρωταγωνιστήσουν στο μέλλον είναι αυτοί οι οποίοι θα υποστηρίξουν το όραμά τους για την ανάπτυξη με ισχυρές ενέργειες μάρκετινγκ παράλληλα με την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών. Η προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται ως αυτονόητη προτεραιότητα και αποτελεί πλέον θέμα επιβίωσης. Αυτό ήταν το βασικότερο από τα μηνύματα του 7ου Συνεδρίου του ΣΕΤΕ «Τουρισμός & Ανάπτυξη» που έγινε στην Αθήνα, παρουσία 400 περίπου συμμετεχόντων, επιχειρηματιών, εκπροσώπων ΜΜΕ και πολιτικής ηγεσίας Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης.

Ανάμεσα στα πολλά μηνύματα του Συνεδρίου αξίζει να σημειωθούν τα εξής: η ευελιξία και οι πολλές δυνατότητες επιλογής είναι η ισχυρότερη τάση στη συμπεριφορά των καταναλωτών, ενώ το value for money, η περιβαλλοντική ευαισθησία και η διαφοροποίηση – εξειδίκευση χαρακτηρίζουν τις επιλογές τους, σύμφωνα με όσα ανέφερε ο κ. G. Ihlau, Διευθυντής Διεθνών Σχέσεων της TUI. Ειδικότερα για την Ελλάδα, ο κ. Ihlau ανέφερε, ότι η χώρα μας καταλαμβάνει την πρώτη θέση με 67%, στις προτιμήσεις των καταναλωτών σύμφωνα με την έρευνα European Travel Attitudes και είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος προορισμός για την TUI. Ο κ. Ihlau πρότεινε ως θέματα προτεραιότητας για την τουριστική πολιτική μας την ποιοτική βελτίωση στα αεροδρόμια, στην προσφορά ιατρικών υπηρεσιών, καθώς και στην εκπαίδευση του προσωπικού.

Η Αντιπρόεδρος του Visit Britain, Lady Cobham, αναλύοντας τη λειτουργία του Οργανισμού, ανέφερε ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία την ανάπτυξη συνεργιών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, θεωρώντας την συμμαχία μεταξύ των επιχειρήσεων σχεδόν δεδομένη. Η πρωτοπορία του Visit Britain έγκειται κυρίως στην ψηφιακή του υπεροχή, στην ένταση, συνέπεια και συνέχεια των ενεργειών μάρκετινγκ, καθώς και στην παρακολούθηση, ανάλυση των αγορών.

Ο Περιφερειακός Διευθυντής του Maison de la France (MDLF), κ. M. Peyre, παρουσίασε τη δομή, λειτουργία και στρατηγική του Οργανισμού ο οποίος ασχολείται αποκλειστικά με την προώθηση της Γαλλίας ως τουριστικού προορισμού στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικό της οργάνωσης του γαλλικού τουρισμού είναι ότι η διαχείριση της ζήτησης και της προσφοράς γίνεται από διαφορετικούς οργανισμούς, το MDLF για τη ζήτηση και το ODIT για την προσφορά. Αξιοσημείωτο είναι ότι ως μέλη στο ODIT συμμετέχουν τα συναρμόδια με τον τουρισμό Υπουργεία.

Ο τουρισμός είναι ένας πολύ διαδεδομένος τρόπος ψυχαγωγίας, ειδικά στον Δυτικό Κόσμο ενώ παράλληλα αποτελεί μια πολύ μεγάλη βιομηχανία και σημαντικότερη πηγή εσόδων για παραδοσιακά τουριστικές χώρες όπως την Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία και την Ελλάδα. Πρόσφατα χάρη στην μεγάλη μείωση του κόστους ταξιδιού και της πώσης του Τείχους, υπάρχουν ανερχόμενοι τουριστικοί προορισμοί όπως Τσεχία, Ουγγαρία, Κροατία, Τουρκία, Αίγυπτος, που προσελκύουν κάθε χρόνο και περισσότερους τουρίστες με όπλο τις χαμηλές τιμές και την καλή εξυπηρέτηση.

1.4 Η ΕΛΛΑΔΑ : ΕΝΑΣ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα προσφέρεται ως τόπος διακοπών για καλοκαιρινό, χειμερινό, καθώς και οικολογικό τουρισμό υψηλής ποιότητας.

Ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί σε διάφορα επίπεδα δραστηριοτήτων όπως επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, θαλασσινά μπάνια, επισκέψεις σε παρθένα ορεινά τοπία, παρατήρηση άγριας φύσης στα Εθνικά Πάρκα της χώρας, όπως επίσης και κάθε είδους ορεινές και θαλάσσιες δραστηριότητες (σπορ).

Τα παγκοσμίως γνωστά θερινά θέρετρα διακοπών της Ελλάδας των 13.700 χλμ. βραβευμένων κρυστάλλινων ακτών γοητεύουν τον επισκέπτη με την ηρεμία του τοπίου, και την χαλάρωση που προσφέρει αυτή, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν πόλο έλξης για πάνω από 14.000.000 τουρίστες κάθε χρόνο.

Τα Χιονοδρομικά Κέντρα της Ελλάδος και το πλούσιο σε βλάστηση ορεινό τοπίο αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες αθλητές, ορειβάτες και επισκέπτες, κάθε χρόνο.

Σύμφωνα με το site του Ελληνικού Γραφείου Τουρισμού (GNTO) η Ελλάδα φτάνει στην 17η παγκόσμια θέση στο κατάλογο των τουριστικών προορισμών. Η Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού (WTTTC) τοποθετεί την Ελλάδα στην 8η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρατίθεται ο κατάλογος του 2007 με τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης :

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ

Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού (WTTC) – 2007

ΘΕΣ Η	ΧΩΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ (ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ)
1	ΓΑΛΛΙΑ	70,00
2	ΙΣΠΑΝΙΑ	47,70
3	ΙΤΑΛΙΑ	34,80
4	Μ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ	25,50
5	ΑΥΣΤΡΙΑ	17,30
6	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	16,50
7	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	11,30
8	ΕΛΛΑΔΑ	11,10
9	ΒΕΛΓΙΟ	6,20
10	ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	6,20
11	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	6,10
12	ΔΑΝΙΑ	2,50
13	ΣΟΥΗΔΙΑ	2,50
14	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	1,80
15	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ Υ	0,50
ΣΥΝΟΛΟ		260

Το νούμερο των επισκεπτών αυξάνεται σταθερά στην Ελλάδα και φτάνει τα 13 εκατομμύρια. Τα αποτελέσματα του 2008, που δεν είναι ακόμα διαθέσιμα, θα είναι θετικά. Αντίθετα, το 2009 δεν θα είναι τόσο καλό γενικά στον κόσμο και επίσης στην Ελλάδα. Μερικοί τουρίστες διαλέξανε να επισκεφτούν καλύτερα την Τουρκία και την Τύνιδα που οι τιμές είναι πιο χαμηλές.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Τουρισμός	9,41	10,71	10,13	9,23	10,07	10,92	12,16	13,10
Κρουαζιέρες	0,50	0,59	0,58	0,54	0,52	0,45	0,44	0,47
Ολικά	9,91	11,30	10,71	9,78	10,59	11,36	12,60	13,57

- © GNTO 2002 –

1.5 ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Από την Ευρωπαϊκή Ένωση φτάνουν δύο τρίτα τουριστών (περίπου 9 εκατομμύρια) και το μισό είναι από την Μεγάλη Βρετανία και την Γερμανία. Οι Ιταλοί τουρίστες φτάνουν τρίτοι, ενώ ακολουθούν οι Ολλανδοί, οι Γάλλοι, οι Σουηδοί και οι Αυστριακοί. Από αυτές οι τελευταίες χώρες έρχονται περίπου μισό εκατομμύριο τουριστών από κάθε μία. Οι τουρίστες από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι 1,5 εκατομμύριο.

	Θέση	Θέση	1996	1997	1998	1999	2000
	1999	1996					
Μεγάλη Βρετανία	1	2	1.688	1.712	2.044	2.433	2.772
Γερμανία	2	1	1.908	1.995	2.136	2.450	2.395
Ιταλία	3	3	491	533	660	746	823
Κάτω Χώρες	5	5	452	464	548	617	655
Γαλλία	6	4	463	427	486	546	602
Σουηδία	7	6	448	472	468	469	486
Αυστρία	8	7	360	388	450	502	475
Δανία	9	8	299	344	292	336	339
Βέλγιο - Λουξεμβούργο	10	12	213	229	274	333	332
Φινλανδία	18	18	121	148	149	189	156
Ισπανία	24	23	80	71	97	99	115
Ιρλανδία	29	26	54	45	44	49	59
Πορτογαλία	36	33	16	13	14	21	9
Ευρωπαϊκή Ένωση	-	-	6.593	6.843	7.663	8.789	9.219

- © GNTO 2002 -

Οι παραμεθόριες χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, F.Y.R.O.M., Τουρκία, Γιουγκοσλαβία και Κύπρος) παρουσιάζουν πάνω από ένα εκατομμύριο. Το νούμερο των αλβανών επισκεπτών μεγάλωσε σχεδόν 100% μεταξύ 1997 και 1998. Η Αλβανία πέρασε από την 13η στην 4η θέση ! Ενώ τα νούμερα των επισκεπτών από την Κύπρο και την Τουρκία μεγάλωσε, ο τουρισμός από Γιουγκοσλαβία έπεσε δραματικά κατά τον χρόνο παρέμβασης του NATO (1999) από την 10η στην 23η θέση αλλά άρχισε να ξανανεβαίνει τελευταία.

Οι πρώτες χώρες εκτός E.E. και όχι παραμεθόριες που φτάνουν στην 11η και 12η θέση είναι η Ελβετία και η Νορβηγία. Μετά ακολουθούν η Τσεχία, η Ουγγαρία

και η Πολωνία. Για όλες αυτές τις χώρες, δεν υπάρχει καμία αξιολογη αλλαγή, εκτός από τους Νορβηγούς που φτάνουν στην Ελλάδα πάντα πιο πολυάριθμοι.

Αντίθετα, το νούμερο των τουριστών από την Ρωσία έπεσε από την 14η στην 27η θέση μεταξύ 1996 και 2000.

Οι μη Ευρωπαίοι αποτελούν λιγότερο από ένα εκατομμύριο τουριστών. Το βασικό μέρος έρχεται από το Ισραήλ, την Ιαπωνία, τον Καναδά, την Αυστραλία και κυρίως από τις ΗΠΑ. Ο αριθμός μάλιστα μειώνεται για την Ιαπωνία και το Ισραήλ. Ακολουθούν οι Άραβες, οι Νοτιοαφρικανοί και οι Αμερικανοί της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής με κάποιες χιλιάδες τουριστών κάθε χρόνο.

1.6 ΕΛΛΑΔΑ “ΨΗΦΙΖΟΥΝ” ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ

Σημαντική αύξηση των τουριστών από τη γειτονική Ιταλία σημειώθηκε το 2008 στην Ελλάδα καθώς, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία, το 2007 οι επισκέπτες αυξήθηκαν 14% φθάνοντας το 1.120.000 τουρίστες αφού η χώρα μας έρχεται δεύτερη στην προτίμηση των Ιταλών για διακοπές μετά την Ισπανία.

Όσον αφορά στις δαπάνες των γειτόνων τουριστών στην Ελλάδα, αυτές αυξήθηκαν 24% στα 786 εκατ. ευρώ το 2007 έναντι 636 εκατ. ευρώ που ξόδεψαν το 2006 μόνο στη χώρα μας. «Οι Ιταλοί επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και πολύ περισσότερο για το θαλάσσιο τουρισμό καθώς η χώρα μας ήρθε 5η στην γενική κατάταξη των 10 κύριων προορισμών για διακοπές των Ιταλών το 2007, μετά την Ελβετία, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ισπανία», επεσήμανε χαρακτηριστικά ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης σε πρόσφατη επίσκεψή του στη διεθνή τουριστική έκθεση BIT '08. Σύμφωνα με στοιχεία που ζητήσαμε από τον ΕΟΤ Ιταλίας προκύπτει ότι τα κυριότερα σημεία που σχολιάζει ο Ιταλός τουρίστας κατά την πραγματοποίηση των διακοπών του είναι η γενική παροχή υπηρεσιών και η ευγένεια των κατοίκων. Κατόπιν ασχολείται με την ποιότητα του περιβάλλοντος-συντήρηση και φύλαξη των αρχαιολογικών χώρων και τέλος με την εύκολη πρόσβαση σε τοπικές πληροφορίες.

Ειδικότερα, το 19% των ιταλών τουριστών που ταξιδεύουν στην Ελλάδα δηλώνει ότι «έρχεται γιατί υπάρχουν πολλά αξιόλογα πράγματα να δει», ποσοστό 19% επίσης γιατί η Ελλάδα «προσφέρει απομονωμένες και καθαρές παραλίες», 15%

γιατί «προσφέρει ιστορία /πολιτισμό», 24% προτιμά την Ελλάδα είτε γιατί έχει ακούσει θετικά από φίλους , συγγενείς, ΜΜΕ και διαφήμιση, είτε γιατί πιστεύει ότι «κάνει οικονομικές διακοπές» στη χώρα μας είτε γιατί πιστεύει ότι η Ελλάδα «προσφέρει διασκέδαση», 14% έρχεται για να απολαύσει την ελληνική φιλοξενία ή γιατί θεωρεί την Ελλάδα περιπετειώδη και εξωτική.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ 3^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΜΑΡΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ – 2006 / **ISBN:** 960-7860-19-5
- ∅ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ 4^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ – 1996 / **ISBN:** 9603900087
- ∅ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ 2^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ – 2000 / **ISBN:** 960-7860-00-4

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ Business Statistics, 5th Edition, Mc Graw – Hill International Editions
Amir Aczel – 2002
- ∅ Economics of Tourism Destinations
[Norbert Vanhove](#) – 2005 / **ISBN:** 0750666374
- ∅ International Business Topics
[David Cotton](#) – 1988 / **ISBN:** 0175558221
- ∅ Promotion of the Tourist Image of European Destinations on Competitive
International Markets UNWTO – 2002 / **ISBN:** 978-92-844-0586-2
- ∅ Tourism Market Trends 2004 – Europe UNWTO – 2005 / **ISBN:** 9284408008
- ∅ Tourism Market Trends 2004 - World Overview & Tourism Topics
UNWTO – 2005 / **ISBN:** 9284408032
- ∅ *United Nations Statistics Division* - Demographic and Social Statistics
- ∅ When Economic Crises Endure
[Maurice Baslé](#) – 1999 / **ISBN:** 156324568X
- ∅ World of Business: Teacher's Book
[David Cotton](#) – 1984 / **ISBN:** 0713514140

Κεφάλαιο 2: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Repubblica Italiana
Ιταλική Δημοκρατία

Σημαία της Ιταλίας **Εθνόσημο της Ιταλίας**

Εθνικός ύμνος: *Il Canto degli Italiani*

(Το τραγούδι των Ιταλών)

Πρωτεύουσα

(και μεγαλύτερη πόλη)

- Συντεταγμένες

Ρώμη

[41°54'N 12°30'E](#)[41.9, 12.5](#)

Επίσημες γλώσσες

Ιταλικά¹

Πολίτευμα

Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία

Πρόεδρος

Τζόρτζιο Ναπολιτάνο

Πρωθυπουργός

Σίλβιο Μπερλουσκόνι

Ανεξαρτησία

- Ένωση
- Δημοκρατία
- Ισχύον Σύνταγμα

17 Μαρτίου 1861
29 Ιουνίου 1946
1η Ιανουαρίου 1948

Έκταση

- Σύνολο
- % Νερό
- Σύνορα
- Ακτογραμμή

301.318 km² (71η)
2,4
1.899,2 χμ.
7.600 χμ.

Πληθυσμός

60.090.430^[1] (23η)

-Εκτίμηση 2009	57.110.144
-Απογραφή 2001	199 κατ./km ² (56η)
-Πυκνότητα	
<u>Α.Ε.Π.</u> (PPP)	
-Ολικό (2009)	1.749,95 δισ. \$ ^[2] (10η)
-Κατά κεφαλή	29.274 \$ ^[2] (29η)
<u>Α.Ε.Π.</u> (Ονομαστικό)	
-Ολικό (2009)	1.987,84 δισ. \$ ^[2] (7η)
- Κατά κεφαλή	33.253 \$ ^[2] (22η)
<u>ΔΑΑ</u> (2006)	▲0,945 (19η) – υψηλή
<u>Νόμισμα</u>	Ευρώ ² (EUR)
<u>Ζώνη ώρας</u>	CET (UTC +1)
-Θερινή ώρα	(UTC +2)
<u>Internet TLD</u>	.it και .eu ως μέλος της ΕΕ
<u>Κωδικός κλήσης</u>	+39

1 Τα Γαλλικά είναι δεύτερη επίσημη γλώσσα στην Κοιλάδα της Αόστα και τα Γερμανικά είναι δεύτερη επίσημη στο Νότιο Τυρόλο.

2 Πριν από το ευρώ η Ιταλική λιρέτα.

Η **Ιταλική Δημοκρατία** ή **Ιταλία** (Στα Ιταλικά: *Repubblica Italiana* ή *Italia*) είναι χώρα της νότιας Ευρώπης, αποτελούμενη από μία χερσόνησο σε σχήμα μπότας και δύο μεγάλα νησιά στη Μεσόγειο θάλασσα: τη Σικελία και τη Σαρδηνία. Βόρεια συνορεύει με την Ελβετία και την Αυστρία, δυτικά με τη Γαλλία και ανατολικά με τη Σλοβενία, ενώ ανήκει στην Ιταλία και η πόλη Καμπιόνε ντ'Ιτάλια, που βρίσκεται στο έδαφος της Ελβετίας. Οι ανεξάρτητες χώρες του Σαν Μαρίνο και του Βατικανού βρίσκονται εξ ολοκλήρου μέσα σε ιταλικό έδαφος.

2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ιστορία της Ιταλίας είναι στενά συνδεδεμένη με τον πολιτισμό όλης της περιοχής της Μεσογείου αλλά και της Ευρώπης γενικότερα.

Η χερσόνησος της Ιταλίας κατοικείται ήδη από τα προϊστορικά χρόνια. Η Μεγάλη Ελλάδα, ο Ετρουσκικός πολιτισμός, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία άφησαν πίσω τους κατάλοιπα του πολιτισμού τους σε αυτή την περιοχή.

Η σύγχρονη Ιταλία διαμορφώθηκε το 1861, όταν ενώθηκαν πολλά από τα κρατίδια της χερσονήσου οπότε και ιδρύθηκε το Βασίλειο της Ιταλίας. Το σημερινό πολίτευμά της είναι η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, μετά από δημοψήφισμα που διενεργήθηκε στις 2 Ιουνίου 1946, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1948.

Η Ιταλία σήμερα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, του ΝΑΤΟ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΗΕ (για τη διετία 2007-2008 συμμετέχει ως μη-μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού) και της ομάδας G8 των οκτώ πλουσιότερων χωρών.

2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η Ιταλία είναι γνωστή για τις τέχνες, τον πολιτισμό, και πολλά μνημεία της, όπως ο Πύργος της Πίζα και το Ρωμαϊκό Κολοσσαίο, όπως και για την κουζίνα της (πίτσα, μακαρονάδες, κλπ.), κρασί, τρόπος ζωής, μόδα, νιζάιν, κινηματογράφος, θέατρο, λογοτεχνία, ποίηση, εικαστικές τέχνες, μουσική (κυρίως όπερα), διακοπές, και γενικότερα, για το γούστο της.

Η Αναγεννησιακή περίοδος της Ευρώπης ξεκίνησε στην Ιταλία το 14ο και 15ο αιώνα. Λογοτεχνικά αριστουργήματα, όπως η ποίηση του Δάντη, Πετράρχη, Τορκουάτο Τάσσο και Λουδοβίκου Αριόστο και η πεζογραφία του Βοκάκιου.

Η μουσική επιρροή των Ιταλών συνθετών Παλεστρίνα, Κλάουντιο Μοντεβέρντι, Αρκάντζελο Κορέλλι και Αντόνιο Βιβάλντι αποδείχτηκε τεράστια. Τον 19ο αιώνα, η ιταλική ρομαντική όπερα άνθισε με συνθέτες, όπως οι Τζοακίνο Ροσίνι, Τζουζέπε Βέρντι και Τζάκομο Πουτσίνι.

Οι σύγχρονοι Ιταλοί καλλιτέχνες, συγγραφείς, σκηνοθέτες, αρχιτέκτονες, συνθέτες και σχεδιαστές συνεχίζουν να συνεισφέρουν σημαντικά στο δυτικό πολιτισμό.

Το Ποδόσφαιρο είναι το εθνικό άθλημα των Ιταλών και το πάθος τους για το άθλημα αυτό είναι φανερό. Η Ιταλία έχει κερδίσει το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου τέσσερις φορές : το 1934, 1938, 1982 και 2006.

2.4 ΓΛΩΣΣΑ

Στην Ιταλία ομιλούνται πολλές διάλεκτοι των Ιταλικών. Μερικοί εκτιμούν πως πολλές από αυτές αποτελούν ξεχωριστές γλώσσες. Υπάρχουν περίπου 33 διάλεκτοι, εκ των οποίων σημαντικότερες, ως προς τον αριθμό των ομιλούντων είναι η διάλεκτος της Λομβαρδίας και της Λιγουρίας, τα Ναπολιτάνικα, τα Σικελιάνικα, η διάλεκτος της Σαρδηνίας και της Μπολόνια

2.5 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Το πολίτευμα της Ιταλίας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Δικαίωμα ψήφου στις εκλογές έχουν όσες και όσοι είναι ηλικίας 18 ετών και άνω. Ωστόσο, στις εκλογές για Γερουσία το όριο είναι τα 25 έτη.

Στις 22 Ιουλίου του 2008 με 171 ψήφους υπέρ, 128 κατά και έξι αποχές, η Ιταλική Γερουσία ενέκρινε το νόμο ο οποίος προστατεύει τους τέσσερις ανώτατους αξιωματούχους του κράτους από ποινικές διώξεις, περιλαμβανομένου και του πρωθυπουργού. Το 2008 παραιτήθηκε ο πρωθυπουργός Ρομάνο Πρόντι και νικητής των εκλογών του Απριλίου, αναδείχθηκε ξανά ο Σίλβιο Μπερλουσκόνι.

Στις 3 Ιουλίου του 2009 επικυρώθηκε από τη Γερουσία ο αμφιλεγόμενος και αυστηρότατος νόμος για τη μετανάστευση, που πυροδότησε τις επικρίσεις της Αντιπολίτευσης.

2.6 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η Ιταλία αποτελείται κυρίως από μία μεγάλη χερσόνησο σε σχήμα μπότας, που εισχωρεί στην Μεσόγειο, ανάμεσα στην Αδριατική θάλασσα, το Ιόνιο πέλαγος

και το Τυρρηνικό πέλαγος. Τα Απέννινα όρη διαμορφώνουν τη ραχοκοκαλιά της χερσονήσου, και φτάνουν ως τα βόρεια όπου ενώνονται με τις Άλπεις. Εκεί βρίσκεται και η μεγάλη πεδιάδα του ποταμού Πάδου. Έχει επίσης 2 μεγάλα νησιά, τη Σικελία και τη Σαρδηνία.

Το ψηλότερο σημείο είναι το Λευκό Όρος με υψόμετρο 4.810 μέτρα, αλλά για την Ιταλία κυρίως γνωστά είναι τα ηφαίστεια του Βεζούβιου κοντά στη Νάπολη και της Αίτνας στη Σικελία.

2.7 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2009, ο πληθυσμός είναι 58.126.212 κάτοικοι. Η Ιταλία είναι σε μεγάλο βαθμό ομοιογενής γλωσσικά και θρησκευτικά, ενώ παρουσιάζει σημαντικές πολιτιστικές, οικονομικές και πολιτικές ανομοιομορφίες. Είναι η χώρα με τη 5η μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού στην Ευρώπη με 196 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Υπάρχουν μικρές ομάδες αυτογενών μειονοτήτων.

Ο Καθολικισμός είναι η θρησκεία της πλειοψηφίας των κατοίκων (85% των κατοίκων αυτοπροσδιορίζονται ως καθολικοί). Ωστόσο υπάρχουν κοινότητες Προτεσταντών και Εβραίων ενώ υπάρχει και αυξανόμενος αριθμός μεταναστών Μουσουλμάνων.

Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού ήταν σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2009 τα 80,2 χρόνια (77,26 χρόνια οι άνδρες και 83,33 οι γυναίκες).

2.8 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ

Η ανάλυση των χαρακτηριστικών των τουριστών που επισκέπτονται ανά αγορά τον ελληνικό προορισμό αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο μάρκετινγκ για την τουριστική ηγεσία, καθώς αποτυπώνει τα δυνατά στοιχεία διείσδυσης του ελληνικού τουρισμού αλλά και τις όποιες αδυναμίες κυρίως σε ποιοτικό επίπεδο. Η καταγραφή των αδυναμιών μέσα από τα μάτια των ξένων είναι, ίσως, ο καλύτερος οδηγός για την υιοθέτηση τουριστικών πολιτικών που θα αναβαθμίσει περαιτέρω το ελληνικό τουριστικό προϊόν, καθιστώντας το ανταγωνιστικότερο στο διεθνές τουριστικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διαμορφώνονται και οι όποιες στρατηγικές προβολής του ελληνικού τουρισμού στις ξένες αγορές.

Σύμφωνα με σχετική έκθεση του γραφείου του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ) στην Ιταλία, σχετικά με το προφίλ που εμφανίζουν οι Ιταλοί τουρίστες, προκύπτει ότι υπάρχει αυξητική τάση για διακοπές μικρής διάρκειας (short breaks), ενώ όταν αποφασίζουν διακοπές μακράς διάρκειας, αυτές υπολογίζονται άνω των επτά ημερών. Επίσης, ποσοστό 26% προτιμά να πραγματοποιεί καλοκαιρινές διακοπές στο εξωτερικό και το 28% των τουριστών θα επιστρέψει στον ίδιο προορισμό.

Ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό τουριστών (64%) προτιμά τα ταξίδια μικρής διάρκειας (μία έως τρεις ώρες ταξιδιού) και το 36% μεγάλης διάρκειας (πάνω από τρεις ώρες ταξιδιού). Καθοριστική απόφαση στην επιλογή διακοπών διαδραματίζει η προσωπική εμπειρία, η εμπειρία άλλων (φίλων, συγγενών κ.α), η διαφήμιση στο Internet και σε τουριστικούς οδηγούς, η περιγραφή των τουριστικών καταλόγων των tour operators και δημοσιευμάτων περιοδικών, η πρόσβαση και ευκολία σύνδεσης της χώρας και, τέλος, οι συστάσεις των ταξιδιωτικών γραφείων.

Αναφορικά, με τον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού, σύμφωνα με τα στοιχεία, το 65,2% των Ιταλών προτιμά να οργανώνει τις διακοπές μεμονωμένα, το 15,4% μέσω του Internet, το 9,7% από ταξιδιωτικό γραφείο, το 8,5% αγοράζει μόνο το ταξίδι (αεροπορικό εισιτήριο) από το ταξιδιωτικό γραφείο και το 1,2% αγοράζει μόνο την παραμονή (ξενοδοχείο) από το ταξιδιωτικό γραφείο.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ - ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <http://el.wikipedia.org>
- ∅ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ <http://www.wto.org/>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ <http://www.scuolaitalianatene.edu.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ <http://www.italia.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <http://www.mfa.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ <http://www.gnto.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ <http://www.ambatene.esteri.it>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΕΩΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

Πριν ακόμα οι Ρωμαίοι κατακτήσουν την Ελλάδα, είχαν επηρεαστεί από τον ελληνικό πολιτισμό που είχε ανθίσει στην κάτω Ιταλία και στη Σικελία. Αργότερα με την πυκνότερη επικοινωνία των Ρωμαίων και Ελλήνων και μετά τη δημιουργία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, οι πρώτοι επωφελήθηκαν πολύ από τον ελληνιστικό πολιτισμό και σε πολλά μιμούνταν τους Έλληνες. Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθεται εκτενής καταγραφή της σχέσης των Ελλήνων με τους Ρωμαίους και πως αυτή έγινε πηγή επηρεασμού σε πνευματικό και πολιτισμικό επίπεδο.

3.1 Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Αρχαία Ελλάδα είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον ελληνόφωνο κόσμο κατά την περίοδο της αρχαιότητας. Αναφέρεται όχι μόνο στο έδαφος του σύγχρονου ελληνικού κράτους, αλλά και σε εκείνες τις περιοχές που εγκαταστάθηκαν στους αρχαίους χρόνους ελληνόφωνοι πληθυσμοί, όπως η Κύπρος, η Ιωνία (σημερινά δυτικά παράλια της Τουρκίας), η Σικελία και η νότια Ιταλία (γνωστή ως Μεγάλη Ελλάδα), και των διεσπαρμένων ελληνικών εγκαταστάσεων στις ακτές όλης της Μεσογείου. Η ιστορία της αρχαίας Ελλάδας εκτείνεται σε μία περίοδο χιλιετιών. Από τις περιόδους στις οποίες χωρίζεται, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η αρχαϊκή και η κλασική. Είναι γενικά παραδεκτό ότι η αρχαία Ελλάδα αποτελεί το θεμέλιο λίθο του δυτικού πολιτισμού. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός επηρέασε βαθιά τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, που διέδωσε τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό σε πολλές περιοχές της επικράτειάς της. Ο πολιτισμός των αρχαίων Ελλήνων άσκησε σημαντική επίδραση στη γλώσσα, την πολιτική, τη φιλοσοφία, την επιστήμη και τις τέχνες, ιδίως κατά την περίοδο της Αναγέννησης στη Δυτική Ευρώπη και κατά τις κλασικιστικές περιόδους το 18^ο και 19^ο αιώνα στην Ευρώπη.

Με τον όρο “ ελληνορωμαϊκός πολιτισμός ” εννοούμε όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού, οι οποίες δεν πρέπει να θεωρούνται ως ένα, αλλά ως άθροισμα στοιχείων του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού, που, ως άθροισμα, εξέθρεψαν τον πολιτισμό της Ευρώπης.

Η μελέτη της ρωμαϊκής ιστορίας γενικά και της ρωμαϊοκρατίας στην Ελλάδα ειδικά, έχει μεγάλο ενδιαφέρον,. Οι Ρωμαίοι στην αρχαία εποχή κυριάρχησαν σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο της Ευρώπης και Ανατολής. Για πολλούς αιώνες η άρχουσα τάξη της Ρώμης και της Ιταλίας κρατούσε τα ηνία της εξουσίας και αυτή κανόνιζε τις τύχες των μεσογειακών λαών.

Όπως θα μελετήσουμε και παρακάτω, οι Ρωμαίοι επηρεάστηκαν από τον ελληνικό και ελληνιστικό πολιτισμό. Οι Ρωμαίοι ποιητές, πεζογράφοι, ρήτορες και καλλιτέχνες δανείστηκαν πολλές γνώσεις και πολλά στοιχεία από τους Έλληνες.

Η Ιταλία στην αρχαία εποχή, έπαιξε σπουδαίο ρόλο. Ύστερα από την Ελλάδα οι κάτοικοι της Ιταλίας με τους Ρωμαίους επικεφαλής διαδραμάτισαν μεγάλο ρόλο στη Μεσόγειο, Βαλκανική και Ανατολή.

Την Ιταλία οι αρχαίοι, από ιστορική και γεωγραφική άποψη τη χώριζαν σε τρία μέρη :α). Στη νότια που την αποτελούν κυρίως οι επαρχίες Απουλία, Βασιλικάτα, Καλαβρία και Σικελία, β).στη μέση που αποτελείται από το υπόλοιπο τμήμα της κεντρικής Ιταλίας και κυρίως από την Ετρουρία - σημερινή Τοσκάνη - το Λάτιο και την Καμπανία και γ) στη βόρεια που αποτελούταν από το ηπειρωτικό κομμάτι της χερσονήσου.

3.2 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΩΣ ΠΗΓΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Η μετανάστευση δεν αποτελεί καινούργιο κοινωνικό φαινόμενο για την ελληνική κοινωνία. Η Ελλάδα έχει μακρόχρονη παράδοση στη μετακίνηση του πληθυσμού και στο εσωτερικό, αλλά κυρίως στο εξωτερικό. Η μετανάστευση μάλιστα στο εξωτερικό έχει τις ρίζες τις στην Αρχαία Ελλάδα.

Ο Ελληνικός λαός, πολυταξιδεμένος, προσέφερε το πνεύμα και τη γλώσσα του σε αρκετούς λαούς και έστειλε το παγκόσμια μηνύματα ειρήνης και συνεργασίας των λαών. Σε αυτό στην αρχαιότητα συνέβαλε ιδιαίτερα το ανεπανάληπτο φαινόμενο του αποικισμού των Ελλήνων στην Ιταλία από τον 8^ο έως τον 3^ο αιώνα π.χ.

Οι Έλληνες που ανέπτυξαν τη μεγαλύτερη αποικιστική δραστηριότητα υπήρξαν οι Χαλκιδείς - ιδρυτές της Κύμης, της Ελέας, του Ρηγίου - και οι Αχαιοί της Πελοποννήσου - ιδρυτές της Συβάρεως, της Κρότωνος, του Μεταποντίου. Στις περιοχές της νότιας Ιταλίας όπου εγκαταστάθηκαν, οι Έλληνες βρήκαν λαούς

διαφορετικούς ως προς το φύλο και τη γλώσσα. Στην Απουλία ήταν οι Ιάπυγες, χωρισμένοι σε διάφορους λαούς. Μεταξύ Μεταποντίου και Κρότωνος οι Χώνες, ίσως συγγενείς προς τους Χάονες της Ηπείρου. Προς τη Τυρρηνική Θάλασσα κατοικούσαν διάφοροι ιταλικοί λαοί, όπως οι Αύσονες - Οπικοί, οι Οινωτροί, οι Ιταλοί. Ο ελληνικός αποικισμός σε αυτά τα μέρη, αν και μπορεί να προηγήθηκαν, όπως και στη Σικελία, μερικές αρχαιότερες εγκαταστάσεις, δεν υπήρξε κυρίως παλιότερος του 8 ου αιώνα π.χ. Η αρχαιότερη αποικία, σύμφωνα με την παράδοση, είναι το Μεταπόντιον (773 π.χ.), αλλά τόσο γι' αυτή τη χρονολογία όσο και για τις άλλες που αναφέρονται σε διάφορες αποικίες πολλοί επιστήμονες αμφιβάλλουν.

Από τις πρώτες αποικίες είναι εκείνες στην Ταρσό και στην Αλ Μίνα κατά το 800 π.χ. Στην πρώτη προηγήθηκαν οι Ρόδιοι και ακολούθησαν οι Ευβοείς, ενώ στην δεύτερη συνέβη το εντελώς αντίθετο. Η εγκατάσταση εκεί ελληνικών εμπορικών πρακτορείων οφείλεται στην έντονη ζήτηση σιδήρου από τα ελληνικά εργαστήρια.

Κατά το 770 με 760 π.χ. Ευβοείς άποικοι εγκαταστάθηκαν σε ένα νησί έξω από τον κόλπο της Νεάπολης, που σήμερα ονομάζεται Ίσκια, αλλά οι αρχαίοι Έλληνες του έδωσαν το όνομα Πιθηκούσες. Ευβοείς, Ανδρίοι, Νάξιοι, Κορίνθιοι, Τενέδιοι, Κυμαίοι καθώς και Αχαιοί της Πελοποννήσου απέστειλαν πολλές αποικίες με σχεδόν μοναδικό σκοπό την αποκατάσταση ενδεών πολιτών.

Μεγαρείς μετανάστες ακολούθησαν μια αποικία Χαλκιδέων στη Σικελία, από τους οποίους αποσπάστηκαν για να ιδρύσουν το 727 π.χ. τα Μέγαρα. Το 733 π.χ. οι Χαλκιδείς ίδρυσαν τη Νάξο, αρχαιότερη ελληνική αποικία σε σικελικό έδαφος. Αργότερα, ιδρύθηκαν οι τρεις πρώτες ελληνικές αποικίες σε παράλια του κόλπου του Τάραντος, ο Κρότων, η Σύβαρις και ο Τάραντας. Ο Κρότων και η Σύβαρις κτίσθηκαν από μετανάστες που εγκατέλειψαν την Αχαιΐα της Πελοποννήσου, αφού παρουσιάστηκαν εκεί οι συνθήκες που αποτέλεσαν το κυριότερο κίνητρο του ελληνικού αποικισμού.

Το 688 π.χ. Κρήτες και Ρόδιοι, έκτισαν την πρώτη ελληνική αποικία στα νότια παράλια της Σικελίας και την ονόμασαν Γέλα. Οι σπουδαιότερες από τις ελληνικές αποικίες της ανατολικής ακτής της Σικελίας ήταν η Κτάνη, οι Λεοντίνοι και οι Συρακούσες. Το ελληνικό τμήμα της ιταλικής χερσονήσου και της Σικελίας ονομάστηκε Μεγάλη Ελλάδα, ίσως από αποίκους που προέρχονταν από τη Στερεά Ελλάδα, σε μια εποχή που μόνο αυτή δηλωνόταν με το όνομα Ελλάδα. Κατά το 560 π.χ. Φωκαείς ίδρυσαν την Αλαλία στην Κορσική, την Κάλαρι και την Ολβία στη Σαρδηνία.

Οι αποκίες αυτές είναι ουσιαστικά μεσαιωνικές, χωρίς να μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια το πότε και από πού αναχώρησαν οι Έλληνες από την πατρίδα. Το σίγουρο είναι από τις περιφέρειες, όπου κατά τον Μεσαίωνα μιλούσαν την Ελληνική. Σε όλο τον Μεσαίωνα, γινόταν μία φιλική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ της Ιταλίας, της μεσημβρινής κυρίως και του Ελληνοβυζαντινού χώρου. Η Ιταλία σε πολλές περιπτώσεις έγινε το καταφύγιο των ελληνικών πληθυσμών, που διώχτηκαν ή εξαναγκάστηκαν να μετοικήσουν. Έγινε την εποχή, που οι Άραβες ερήμωσαν τις νότιες περιοχές της Αυτοκρατορίας και όταν οι τουρκικές ορδές επιχείρησαν να σβήσουν για πάντα την χριστιανική ελευθερία. Από το Σαλέντο έφθασαν στην Κέρκυρα οι Εβραίοι της Απουλίας διωγμένοι από τους Ανιόνι και τους Αραγιωνέζους και παρέμειναν εκεί, ώσπου τους διασκόρπισε η φασιστοναζιστική αγριότητα. Πλήθος Ιταλών έφθασαν στη Χίο και τώρα τελευταία στα Δωδεκάνησα.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί η λαμπρή περίπτωση της Επτανήσου. Στην ακρογιαλιά της Ζακύνθου γεννήθηκαν δύο ποιητές. Ο Ούγο Φώσκολος και ο Διονύσιος Σολωμός. Αναθρεμμένοι και οι δύο με την κλασική λάμψη της Ελλάδας και τη φινέτσα της Ιταλικής Αναγέννησης, έγραψαν ο ένας τον ύμνο προς την Ελευθερία και είναι ο μεγαλύτερος Έλληνας ποιητής και ο άλλος τους "Τάφους" και είναι μεγάλος Ιταλός ποιητής.

Ο ενθουσιασμός για την αρχαία Ελλάδα, που υπήρχε ήδη πυρετωδώς στους Ρωμαίους, έφτασε τον 18^ο αιώνα στο αποκορύφωμά του. Αν και συχνά ήταν η πολιτική κατάσταση ανασφαλής, που έκανε ένα ταξίδι περιπετειώδες, μολοταύτα ταξίδευαν καλλιτέχνες, επιστήμονες διανοούμενοι και νέοι άνθρωποι, που αναζητούσαν πνευματική μόρφωση, σε μεγάλο αριθμό στην Ελλάδα, για να γνωρίσουν τα πιο δοξασμένα τοπία της αρχαιότητας. Αλλά και στη νότια Ιταλία και Σικελία για να επισκεφθούν τα ερείπια των αρχαίων προγόνων μας.

Το μεγάλο κύμα των ελληνικών αποκιών στο Δυτικό μέρος της Μεσογείου άρχισε τον 8^ο αιώνα π.χ. Έμποροι και αποφασισμένες ομάδες αποίκων εγκατέλειψαν τις πόλεις της πατρίδας από την ελληνική στερεά και το Αιγαίο για να εγκατασταθούν, αναζητώντας μία νέα χώρα, κυρίως στους χώρους των ακτών της Δυτικής Μεσογείου, εκεί που ευδοκίμούν αμπελώνες και ελαιόδεντρα. Τότε εγκαταστάθηκαν Έλληνες από την Εύβοια στη νήσο Ischia, Πιθηκούσα και ίδρυσαν από εκεί την Κύμη στον κόλπο της Νεάπολης και Zankle (Messina) στη βορειοδυτική άκρη της Σικελίας, το 735 π.χ.

Η κινητήριος δύναμη αυτών των αποπλέων των αποίκων από την ελληνική πατρίδα και τα νησιά ήταν η εξασφάλιση των εξαγωγών χειροτεχνικών προϊόντων, η

αναζήτηση νέων αγαθών και πρώτων υλών, οι εισαγωγές γεωργικών προϊόντων αλλά και οι έσο-πολιτικές και κοινωνικές διαμάχες στις πόλεις της πατρίδας.

Η οικονομική άνθηση των μετοίκων-πόλεων συχνά ξεπερνούσε τις πόλεις της πατρίδας. Μάρτυρες αυτής της λαμπρής εποχής είναι ακόμα και σήμερα οι μεγαλειώδεις ναοί της Νότιας Ιταλίας και της Σικελίας. Από τις μητροπολιτικές πόλεις οι άποικοι εισήγαγαν την ουσιώδη εμπειρία μιας τακτοποιημένης πολιτείας, αλφάβητο, νομοθεσία, κανονισμούς διοίκησης και πολιτιστική υπεροχή απέναντι στους εντόπιους πληθυσμούς.

Μέχρι σήμερα έχουν διατηρηθεί στις ελληνικές και ιταλικές εγκαταστάσεις τάφων, πλούσια νεκρώσιμα δώρα, που αφήνουν να εννοηθεί ευδιάκριτα η δημιουργική δύναμη της Δυτικοελληνικής τέχνης της κλασικής εποχής. Μεγάλα ορειχάλκινα δοχεία, σχηματικά διαμορφωμένοι καθρέπτες, μαύρα και κόκκινα διαμορφωμένα βάζα με μύθους θεών. Μεγάλες τοιχογραφίες φρέσκων από δωμάτια τάφων της Κάτω Ιταλίας στο Πύστουμ -Ποσειδώνια και Νόλα δείχνουν τους χαμένους κύκλους στα ιδιωτικά σπίτια και παλάτια. Οι ελληνικές πόλεις της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας εξελίχθηκαν με τη συναγωνιστική διένεξη με την πατρίδα σε πνευματικά κέντρα, που μέσα στα τείχη τους υποδέχθηκαν πολυμαθείς, φιλόσοφους και ποιητές. Ο Σάμιος φιλόσοφος Πυθαγόρας ίδρυσε στο Κρότο μια φιλοσοφική σχολή, ο ποιητής Πίνδαρος επισκέφτηκε τα ηγεμονικά παλάτια και τραγούδησε τις νίκες των τυράννων, ο Παρμενίδης διατύπωσε στην Ελέα τη διδασκαλία από την Αλήθεια, ο ποιητής της τραγωδίας Αισχύλος ξανάπαιξε στην Συρακούσα τους Πέρσες.

Τα έργα τέχνης από την εποχή των ελληνικών αποικιακών πόλεων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας στέκονται συμβολικά για μια μεγάλη ελληνική πολιτιστική κληρονομιά, που έχει σφραγίσει και μορφώσει εντατικά με το ελληνικό πνεύμα τη Ρώμη και διαμέσου της κυριαρχίας της Ρώμης μεταφέρθηκε στην Ευρώπη.

Συνεπώς, είναι αδιαμφισβήτητη η συνεχής κίνηση ανθρώπων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας με μοναδικό λόγο ότι δεν υπάρχουν εξακριβωμένες πληροφορίες για τον ερχομό των Ελλήνων στο Ασπρομόντε και στο Σαλέντο. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί ότι οι αρχαίοι Έλληνες μετέφεραν πάντα την εστία (την ιερή φωτιά) και τα οστά των προγόνων τους όταν ίδρυναν τις αποικίες τους. Επίσης, μετέφεραν και τον πολιτισμό τους και ανέπτυσσαν τις τέχνες, τις επιστήμες και τα γράμματα.

3.3 Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΙΟ ΑΚΜΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

Για τους Έλληνες, ο νέος αυτός τόπος ονομάστηκε κατά τον Ρωμαίο ιστορικό Plinius, Magna Grecia δηλαδή Μεγάλη Ελλάδα, σε αναγνώριση της ομορφιάς της χώρας. Αν και κατά τη διάρκεια της ακμής οι πόλεις των αποικιών είχαν λυθεί εντελώς από την πατρίδα σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, ωστόσο παρέμειναν με αυτήν συνδεδεμένες διαμέσου των κοινών θεών και της λατρείας.

Η ονομασία αυτή βρίσκεται σε χρήση από τον 2ο αιώνα π.χ. με την οποία δηλώνονταν το σύνολο των ελληνικών αποικιών στη νότια Ιταλία. Ακόμα αρχαιότερος φαίνεται ο όρος Ιταλιώται, ο οποίος χρησιμοποιούταν για τους Έλληνες που ήταν μόνιμα εγκατεστημένοι στις αποικίες αυτές. Η ερμηνεία του όρου Μεγάλη Ελλάδα είναι αβέβαιη - ορισμένοι τον αποδίδουν στη μεγάλη ευημερία της περιοχής την εποχή των πυθαγορείων (6ος - 5ος αι.), ενώ σύμφωνα με άλλους Μεγάλη Ελλάδα ήταν το όνομα που δόθηκε από τους Αχαιούς αποίκους στην περιοχή που εγκαταστάθηκαν, σε αντιδιαστολή προς τη μικρή αρχική τους πατρίδα. Τέλος, άλλοι επιστήμονες υποστηρίζουν, ότι το όνομα δημιουργήθηκε, ίσως από τον πυθαγορισμό, στις μεγάλες μητροπόλεις της ελληνικής Ανατολής, που διατηρούσαν ζωηρές σχέσεις με τις πόλεις της νότιας Ιταλίας.

Οι πόλεις της Μεγάλης Ελλάδας που πρώτες έφτασαν σε αξιόλογη άνθηση τον 7ο και 6ο αιώνα υπήρξαν ο Τάρας και η Σύβαρις. Η τελευταία υποδουλώθηκε το 510 π.χ. περίπου στην Κρότωνα, η οποία είχε αποκτήσει επίσης μεγάλη ισχύ. Αλλά και η Κρότων επικράτησε για λίγο μόνο των άλλων πόλεων, γιατί η δημοκρατική επανάσταση που ανάτρεψε την ολιγαρχία των Πυθαγορείων ευνόησε την παρακμή της κροτωνιακής ισχύος.

Η πολιτιστική συμβολή των Ελλήνων της Μεγάλης Ελλάδας ήταν σημαντική: Για παράδειγμα η γραφή που οι Ρωμαίοι υιοθέτησαν προέρχεται από τα δυτικοελληνικά της Κύμης. Το τέλος της ακμής της Μεγάλης Ελλάδας δεν ήρθε εξαιτίας των συχνών πολέμων των Ελλήνων με τους Ιταλικούς ή με τους Ιάπυγες, αλλά λόγω της επεκτατικής πολιτικής της Ρώμης. Το έτος 272 π.χ. καταστράφηκε ο Τάρας και χάθηκε το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων του, γιατί επαναστάτησαν και βοήθησαν τον Πύρρο στον πόλεμό του κατά των Ρωμαίων. Αλλά η Μεγάλη Ελλάδα συνέχισε να υπάρχει σαν πνευματικό -πολιτιστικό δημιούργημα, αφού ακόμα σήμερα ένα μέρος του πολιτισμού, των ηθών, των εθίμων και της ελληνικής γλώσσας υπάρχουν στην Κάτω Ιταλία.

Η Ελληνική γλώσσα έγινε δεκτή από τους Ρωμαίους ως η τελειότερη έκφραση της υψηλής κουλτούρας, η οποία επηρέασε ακόμα και τον Βιργίλιο. Μετά την κατάκτηση της Μεγάλης Ελλάδας, η λατινική γλώσσα έτεινε να αντικαταστήσει την ελληνική και να γίνει αυτή επίσημη γλώσσα του κόσμου. Τότε ο Ελληνισμός της Μεγάλης Ελλάδας, στην προσπάθεια του να μην αφομοιωθεί, μετακινήθηκε και μετατράπηκε σε κτηνοτροφικό και γεωργικό πληθυσμό, ανεβαίνοντας στα βουνά, προκειμένου να αποφύγουν τις επαφές με τους Ρωμαίους και τη λατινική γλώσσα. Έτσι δημιούργησαν μικρές κοινότητες, μακριά από τη γραφειοκρατία και τις δημόσιες σχέσεις, διαχωρίζοντας το κέντρο από την περιφέρεια, τους Λατίνους των υψηλών θέσεων και την αστική τάξη από τη δική τους κατώτερη τάξη των πληβείων, των χωρικών και των δούλων, που μιλούσαν Ελληνικά.

Ο πολιτισμός της Μεγάλης Ελλάδας έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία του εκπολιτισμού του ανθρώπου. Άσκησε βαθιά πολιτιστική επίδραση στους γειτονικούς ιταλικούς λαούς και κυρίως στη Ρώμη. Αν πράγματι οι Ιταλιώτες δε δημιούργησαν κάποια διαρκή ή χαρακτηριστική πολιτική μορφή, δημιούργησαν ένα λαμπρό πολιτισμό. Όπως είναι φυσικό η μεγάλη απόσταση από τα μεγάλα κέντρα του ελληνικού πολιτισμού και κυρίως οι εγχώριες επιδράσεις συντέλεσαν ώστε ο πολιτισμός τους να παρουσιάζει διάφορες ιδιομορφίες. Ίχνη εγχώριων παραδόσεων φαίνεται πράγματι ότι πρέπει να θεωρηθούν η μητριαρχία στους Λοκρούς και στον Τάραντα και ορισμένες ιδιοτυπίες στη λατρεία, στους θεσμούς, στη φιλοσοφία και στη τέχνη. Χαρακτηριστικό της Μεγάλης Ελλάδας είναι επίσης το πολιτικοθρησκευτικό κίνημα που οδήγησε από τη μια στους νόμους του Ζαλεύκου και του Χαρώνδου και από την άλλη στον ορφισμό και σε άλλες θρησκευτικές λαϊκές δοξασίες. Τη αντίδραση σε αυτά τα κινήματα αποτελεί ο πυθαγορισμός, θεωρία φιλοσοφική και πολιτική, αριστοκρατικού χαρακτήρα. Μεγάλη φήμη απέκτησε επίσης η ελεατική φιλοσοφική σχολή, της οποίας μεγαλύτερος εκπρόσωπος υπήρξε ο Παρμενίδης.

Λιγότερο πρωτότυπη υπήρξε η Μεγάλη Ελλάδα στο λογοτεχνικό τομέα. Ωστόσο, έδωσε αξιόλογους ποιητές όπως ο Ίβυκος, η Νοσσίς, ο Λεωνίδας ο Ταραντίνος. Στην αρχιτεκτονική κυριαρχεί η επίδραση του δωρικού ρυθμού όπως για παράδειγμα στην Ποσειδωνία, εντελώς πρωτότυπα είναι όμως τα γλυπτά του ναού της Ήρας στο Σίλαρι. Ελληνικές αποικίες όπως ο Κρότων, η Κύμη, η Ηράκλεια, οι Λοκροί, το Μεταπόντιον, η Νεάπολις, η Πανδοσία, η Ποσειδωνία, το Ρήγιο, η Σύβαρις, η Σίρις, η Τερίνα είχαν δικές τους σειρές νομισμάτων που αρχίζουν συνήθως μεταξύ των μέσων του 6ου αιώνα π.χ. και των πρώτων δεκαετιών του 5ου και τελειώνουν περίπου στα μέσα του 3ου π.χ. εξαιτίας των πολιτικών περιπετειών της Μεγάλης Ελλάδας.

3.4 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Η αυτονομία και η δυναμική πολιτική δραστηριότητα των ελληνικών πόλεων - κρατών έπαψε με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου (334 - 323 π.Χ) και την ίδρυση μιας ελληνικής αυτοκρατορίας. Η πνευματική ζωή, όμως, στα διάδοχα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας του Αλεξάνδρου από τους στρατηγούς του, αποτέλεσε αντικείμενο σποραδικής, αλλά και ενίοτε γενναιόδωρης ενίσχυσης, κι έτσι παρέμεινε ακμαία, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα. Εν τω μεταξύ, η Ρώμη μεταμορφώθηκε από μια ασήμαντη ετρουσκική πόλη τον 7ο π.Χ αι σε ευημερούσα πολιτεία κατά τη διάρκεια του 5ου και 4ου αι. Από το 265 π.Χ είχε αποκτήσει τέτοια εξωτερική πολιτική και στρατιωτική δύναμη που της επέτρεψε να επέμβει στις ελληνικές υποθέσεις στον ΄Β Μακεδονικό Πόλεμο (200 - 197). Η Ρώμη επέκτεινε βαθμιαία την επίδρασή της σε ελληνικές περιοχές στα επόμενα 150 χρόνια. Όταν πέθανε ο Ιούλιος Καίσαρ το 44 π.Χ, η Ρώμη είχε αποκτήσει τον έλεγχο όλης ουσιαστικά της μεσογειακής λεκάνης, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, της Μικράς Ασίας και της Βόρειας Αφρικής.

Οι γόνιμες κι αμφίδρομες πολιτισμικές επιδράσεις των λαών της ιταλικής χερσονήσου, κυρίως των Ετρούσκων και των Ελλήνων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας, στις παραδόσεις και τα ήθη των Ρωμαίων, ήδη από την πρώτη χιλιετία π.χ., συνετέλεσαν στη διαμόρφωση ενός πολυδιάστατου καλλιτεχνικού, πνευματικού και θρησκευτικού φαινομένου, γνωστού ως ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.

Στις ελληνικές επαρχίες, η ρωμαϊκή κυριαρχία δεν οδήγησε στην εξαφάνιση του πολιτισμού και της παιδείας. Αντιθέτως, σύμφωνα και με τη γνωστή παρατήρηση του Ρωμαίου ποιητή Οράτιου, ενώ η Ρώμη κατέκτησε την Ελλάδα στρατιωτικά και πολιτικά, η πνευματική και καλλιτεχνική κατάκτηση ανήκει στους αρχαίους Έλληνες. Καθώς η δύναμη και η ευημερία της Ρώμης μεγάλωνε, η κοινωνική τάξη που διέθετε τον απαιτούμενο ελεύθερο χρόνο άρχισε να εκτιμά τα ελληνικά επιτεύγματα στη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία, την πολιτική και τη τέχνη. Κάθε Ρωμαίος που θα ήθελε να αποκτήσει μόρφωση σε τέτοια ζητήματα δεν είχε στη διάθεσή του τίποτα καλύτερο από τη μίμηση των αρχαίων ελληνικών επιτευγμάτων - το δανεισμό από έναν πολιτισμό πολύ ανώτερο σε αυτές τις περιοχές.

Οι γλωσσικοί και γεωγραφικοί φραγμοί που θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν αυτή τη διαδικασία δανεισμού δεν αποδείχθηκαν στην πράξη σοβαρό πρόβλημα στην πρώτη περίοδο αυτής της πολιτισμικής επαφής. Η ικανότητα ανάγνωσης και ομιλίας στα ελληνικά ήταν διαδεδομένη στην Ιταλία, στην οποία

υπήρχαν ελληνικοί οικισμοί ηλικίας πολλών αιώνων. Στην ίδια τη Ρώμη υπήρχε ελληνική κοινότητα ήδη από το 2ο π.Χ αι, και η διγλωσσία ήταν διαδεδομένη στις ανώτερες ρωμαϊκές τάξεις. Έλληνες λόγιοι άρχισαν να εγκαθίστανται στη Ρώμη με αυξανόμενη συχνότητα, είτε οικειοθελώς είτε ως δούλοι. Συνεπώς, ήταν εύκολο να βρει κανείς Έλληνες δασκάλους διατεθειμένους να εξηγήσουν το περιεχόμενο της ελληνικής λογοτεχνίας και φιλοσοφίας. Οι σπουδές στις ίδιες τις ελληνικές επαρχίες αποτελούσαν μια εναλλακτική λύση που, για κάθε νεαρό Ρωμαίο με σοβαρές πνευματικές φιλοδοξίες, ήταν σχεδόν υποχρεωτική. Μέσω αυτών των μηχανισμών, η Ρώμη και η γύρω περιοχή απέκτησαν ένα σημαντικό κύκλο Ελλήνων και Ρωμαίων λογίων που βρίσκονταν όλοι σε επαφή με τη λόγια ελληνική παράδοση. Τελικά οι Ρωμαίοι λόγιοι άρχισαν σταδιακά να παρουσιάζουν πλευρές της ελληνικής πνευματικής δραστηριότητας στο λατινικό αναγνωστικό κοινό. Σε μερικές περιπτώσεις επιχειρήθηκε ακόμη και η μετάφραση κειμένων από τα ελληνικά στα λατινικά.

Η σταδιοδρομία του Κικέρωνα (106 - 43 π.Χ), ιδιαίτερα μορφωμένου Ρωμαίου πολιτικού και ανθρώπου των γραμμάτων, εικονογραφεί αυτές τις συνθήκες. Ο Κικέρων σπούδασε με Έλληνες δασκάλους, πρώτα στη Ρώμη και μετά στην Αθήνα και τη Ρόδο. Έμαθε, φυσικά, τα ελληνικά, αλλά επίσης αφομοίωσε σημαντικό μέρος της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και επηρεάστηκε ιδιαίτερα από τους Στωικούς και τις επιστημολογικές θεωρίες της πλατωνικής σχολής του 3ου αι. Ο Κικέρων συνέγραψε λατινικές πραγματείες για μια ποικιλία θεμάτων και μετέφρασε στα λατινικά τον πλατωνικό Τίμαιο.

Η υποστήριξη τέτοιων πνευματικών δραστηριοτήτων ήταν, καταρχήν, εντελώς ιδιωτική. Κάποιο μέλος των ανώτερων τάξεων μπορούσε να αφιερώσει μέρος του ελεύθερου χρόνου του στην ανάγνωση και τη συζήτηση. Θα μπορούσε επίσης να αποκτήσει μια συλλογή βιβλίων, μερικές φορές ιδιαίτερα εκτεταμένη. Αλλά όποιος δεν διέθετε ίδια μέσα θα έπρεπε να βρει κάποιον υποστηρικτή. Οι πιθανοί διακανονισμοί κάλυπταν στην πραγματικότητα ευρύ φάσμα, από την περίπτωση διακεκριμένων λογίων οι οποίοι ζούσαν ως οικότροφοι σε πλούσιες οικογένειες μέχρι την περίπτωση μορφωμένων ελληνόφωνων δούλων. Οι υποχρεώσεις ενός λογίου ο οποίος έφτανε στην κορυφή αυτής της πυραμίδας περιλάμβαναν την παροχή συμβουλών ή πνευματικής συντροφιάς στον υποστηρικτή του ή την επιμέλεια της βιβλιοθήκης του. Αν ήταν λιγότερο τυχερός ή ικανός, ο λόγιος θα αναλάμβανε κατά πάσα πιθανότητα την εκπαίδευση των παιδιών του υποστηρικτή του. Σε ορισμένες περιπτώσεις θα έπρεπε επιπλέον να εκτελεί και χειρωνακτικές εργασίες.

Από τον 3ο αιώνα π.χ. , η Ρώμη κατά τη διάρκεια της επέκτασής της στην ιταλική χερσόνησο, δημιούργησε τις πρώτες σχέσεις με τον πολιτισμό της Μεγάλης Ελλάδας, που θα αντικαταστήσει με την πάροδο του καιρού την ετρουσκική επίδραση και θα ασκήσει βαθύτατη επίδραση στην εξέλιξη της ρωμαϊκής τέχνης. Εκατοντάδες έργα της ελληνικής τέχνης, γλυπτά και ζωγραφικά, αρπάχτηκαν από τις ελληνικές πόλεις της νότιας Ιταλίας που έπεσαν στην κυριαρχία της Ρώμης.

Για την ικανοποίηση των αισθητικών αναγκών και της μανίας επίδειξης ενός κοινού, που αποδεχόταν όλο και περισσότερο τον ελληνικό πολιτισμό, δεν αρκούσαν πια τα πρωτότυπα έργα τέχνης που μεταφέρονταν στην πόλη. Έτσι, απέκτησε μεγάλη αξία η τέχνη του αντιγραφέα, που αναγνωρίστηκε και εκτιμήθηκε επίσημα.

Κατά την περίοδο του 1ου αιώνα π.χ., μεγάλη διάδοση και σημασία απέκτησε στη Ρώμη η τοιχογραφία, που αναπαράγαγε τα εικονογραφικά σχέδια των μεγάλων Ελλήνων καλλιτεχνών, επαναλαμβάνοντας συχνά, με σημαντικές τεχνικές τελειοποιήσεις αλλά χωρίς πρωτοτυπία, τα θέματα έμπνευσης που επικρατούσαν στη μυθολογία.

Ο ρωμαϊκός λαός γοητεύτηκε από τον πολιτισμό των Ελλήνων και μιμήθηκε τον τρόπο ζωής τους. Άρχισε να μιλά και να γράφει στην ελληνική γλώσσα, να ζει και να διασκεδάζει σύμφωνα με τα ελληνικά έθιμα. Οι Ρωμαίοι μετείχαν στις ελληνικές θρησκευτικές τελετές, έπαιζαν στα θέατρα ελληνικές τραγωδίες και κωμωδίες. Μελετούσαν τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους, έχτιζαν τα σπίτια τους με ελληνικά σχέδια και τα στόλιζαν με ελληνικά αγάλματα και αγγεία. Οι πλούσιοι Ρωμαίοι έστελναν τα παιδιά τους στην Αθήνα για να σπουδάσουν και έπαιρναν στα σπίτια τους Έλληνες δασκάλους. Επέτρεπαν επίσης σε Έλληνες να παίρνουν δημόσια αξιώματα στην ίδια τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, γιατί πίστευαν ότι θα ωφεληθούν από τις γνώσεις και τις ικανότητές τους. Οι Ρωμαίοι, παρόλο που νίκησαν τους Έλληνες, τελικά νικήθηκαν από τον ελληνικό πολιτισμό. Δημιουργήθηκε έτσι ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός από την πολύχρονη αλληλεπίδραση των δύο λαών. Αυτός ο πολιτισμός αποτέλεσε τη βάση του σημερινού πολιτισμού.

Οι Ρωμαίοι ήρθαν σε στενή επαφή με τον ελληνικό πολιτισμό, από τον οποίο άντλησαν πολλά στοιχεία. Οι σχέσεις των Ελλήνων και κατοίκων της ιταλικής χερσονήσου είχαν αρχίσει κατά την εποχή του Έβ αποικισμού (8^{ος} -6^{ος} αιώνες). Νωρίς η λατινική υιοθέτησε ελληνικές λέξεις χωρίς φθογγικές μεταβολές. Με τον καιρό η γνωριμία αυτή επεκτάθηκε. Με τη λέξη *grecus* οι Ρωμαίοι δήλωναν τον Έλληνα του ευρύτερου ελληνικού χώρου, αλλά και τον εξελληνισμένο κάτοικο των περιοχών αυτών. *Semigracus* (μισέλληνας, δηλαδή δίγλωσσος) είναι ο Έλληνας άποικος της

Κάτω Ιταλίας, ενώ *graeculus* (γραικύλος) ο Έλληνας που δεν ήταν αντάξιος του ονόματός του, κατά τη γνώμη των κριτών του.

Όσο όμως οι Ρωμαίοι γνώριζαν βαθύτερα τον ελληνικό πολιτισμό, τόσο αισθάνονταν την ανάγκη να εκμάθουν την ελληνική γλώσσα. Πρώτα την έμαθαν οι πιο μορφωμένοι. Αργότερα η ανάγκη αυτή επεκτάθηκε γενικότερα, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη αντίδραση.

Οι Ρωμαίοι στράφηκαν προς την ελληνική τέχνη από τον 3^ο αιώνα π.χ., όταν δηλαδή κατέκτησαν τη νότια Ιταλία και Σικελία

Στην αρχιτεκτονική πήραν τους ρυθμούς απευθείας από την ελληνική παράδοση, μεταβάλλοντας ελάχιστα τη μορφή τους. Αλλά και η “βασιλική” ή “βασιλική στοά”, η μεγαλοπρεπής αίθουσα που χωριζόταν με κίονες ή πεσσούς σε κλίτη, προήλθε από τη “βασίλειο στοά” της αρχαίας αγοράς της Αθήνας, όπου δίκαιζε ο “άρχων βασιλεύς” της αθηναϊκής δημοκρατίας. Στη γλυπτική ακολουθήθηκε η ελληνική τεχνοτροπία. Οι Ρωμαίοι γλύπτες όμως προτιμούσαν να παριστάνουν τα σώματα ντυμένα. Αλλά και στη ζωγραφική εύκολα διακρίνονται οι ελληνικές επιδράσεις τόσο στην έκφραση όσο και στη θεματική.

Ελληνικοί θεοί (Απόλλων, Ποσειδών, Ερμής) λατρεύτηκαν και στη Ρώμη. Ο ανθρωπομορφισμός του θείου, αντίληψη ελληνική, βοήθησε και εδώ στο να κατασιγάσει ο φόβος για τις υπερφυσικές θεϊκές δυνάμεις. Μετά την ήττα στις Κάννες (216 π.χ.), εκπρόσωπος της Ρώμης μετέβη στους Δελφούς για να ρωτήσει το μαντείο. Η συμβουλή του θεού ήταν “ να πάψουν οι Ρωμαίοι να ζουν τρυφηλή ζωή ”.

Πολλοί Ρωμαίοι μιμήθηκαν Έλληνες ομοτέχνους τους. Ο ποιητής Ένιος γνώριζε άριστα την ελληνική και έγραψε τραγωδίες με υποθέσεις από τους ελληνικούς μυθικούς κύκλους. Πιο πολύ όμως θεωρήθηκε επικός ποιητής που ως πρότυπο του είχε τον Όμηρο. Το ίδιο και ο Βιργίλιος που συνέθεσε την Αινειάδα του κατά το πρότυπο της Οδύσσειας και της Ιλιάδας. Ο Κάτωνας για τη μεγάλη ρητορική του ικανότητα θεωρήθηκε άξιος να συγκριθεί με το Δημοσθένη.

Οι Ρωμαίοι δεν αποδέχτηκαν χωρίς αντιδράσεις τον ελληνικό πολιτισμό. Συχνά ακούστηκαν ή καταγράφηκαν φωνές διαμαρτυρίας και εκφράστηκαν απόψεις υποτιμητικές για τους Έλληνες. Οι Ρωμαίοι κατηγορούσαν συνήθως τους Έλληνες ότι ήταν άνθρωποι των λόγων και όχι των έργων και ότι μετέρχονταν συχνά δόλο, προκειμένου να πετύχουν το στόχο τους. Τούτο με έμφαση τονίζεται στην Αινειάδα με τους λόγους του Λαοκόωντα: “ Να φοβάσαι τους Δαναούς ακόμα κι αν φέρουν

δώρα “. Ακόμη, ο Ρωμαίος στρατηγός Σύλλας, όταν πολιορκούσε την Αθήνα (86 π.χ.), επιτίμησε τους αντιπρόσωπους της πόλης, που επικαλέστηκαν, για να πετύχουν ευνοϊκή μεταχείριση, τα κατορθώματα των προγόνων τους στο Μαραθώνα, λέγοντας ότι δε βρισκόταν στην Αθήνα για να διδαχθεί φιλοσοφία, αλλά για να υποτάξει τους Αθηναίους. Παρόλα αυτά, πνευματικοί άνθρωποι της Ρώμης εκδήλωναν σε κάθε ευκαιρία την εκτίμησή τους για τον ελληνικό πολιτισμό.

3.5 ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΑΚΤΟΥΝ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΟΥΣ

Οι Ρωμαίοι κατακτώντας την Ελλάδα και τις χώρες της Ανατολής γνώρισαν από κοντά τον ελληνικό πολιτισμό. Γνώρισαν, ό,τι είχαν δημιουργήσει οι Έλληνες.

Μετά την κατάκτηση της Ελλάδας, πολλοί έλληνες αιχμάλωτοι μεταφέρθηκαν στη Ρώμη, αλλά και πολλοί Ρωμαίοι έμποροι γνώρισαν τον πολιτισμό των Ελλήνων. Καταυτό το τρόπο, οι Ρωμαίοι γνώρισαν τον πολιτισμό των Ελλήνων, δηλαδή τους μεγαλοπρεπείς ναούς, τα αγάλματα των θεών και των ηρώων, τις τοπικές και πανελλήνιες γιορτές, το τρόπο με τον οποίο γίνονταν οι τοπικές γιορτές σε συγκεκριμένες περιοχές της Ελλάδας καθώς και οι γιορτές που ήταν κοινές για όλους τους Έλληνες, τη μεγάλη πρόοδο στα γράμματα (φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, λογοτεχνία) και τους μεγάλους δασκάλους, την ανάπτυξη των τεχνών (αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, μουσική) καθώς και τους κορυφαίους δημιουργούς.

Οι Ρωμαίοι γοητεύτηκαν από τον ελληνικό πολιτισμό και άλλαξαν την αρχική σκληρή στάση τους απέναντι στους κατακτημένους Έλληνες. Αυτό γίνεται εμφανές από το γεγονός ότι κτίζουν δημόσια οικοδομήματα και σπίτια με ελληνικά σχέδια, στολίζουν τα κτίρια αυτά με αγάλματα και έργα τέχνης που γίνονται από Έλληνες τεχνίτες. Όσοι Ρωμαίοι αυτοκράτορες και άρχοντες ήταν φίλοι και υπερασπιστές του ελληνικού πολιτισμού, ξοδεύουν πολλά χρήματα για να στολίσουν την Αθήνα και άλλες περιοχές της Ελλάδας με έργα τέχνης μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα, η οποία επικρατούσε όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στις άλλες χώρες της Ανατολής που κατέκτησαν. Παίζουν στα θεάτρά τους ελληνικές κωμωδίες και τραγωδίες, καλλιεργούν τη λατινική γλώσσα, που ήταν η εθνική τους γλώσσα και μεταφράζουν σε αυτή έργα Ελλήνων συγγραφέων, παίρνουν Έλληνες δασκάλους για να διδάξουν τα παιδιά τους, στέλνουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα για να σπουδάσουν και να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους.

Ως αποτέλεσμα ήταν, μέσα από τη συνύπαρξη και τη συνεργασία οι δύο λαοί να γνωριστούν καλύτερα. Οι Ρωμαίοι γνωρίζοντας τον ελληνικό πολιτισμό τον προσάρμοσαν στις ανάγκες και συνήθειες τους.

Η δημιουργία της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, που εκτεινόταν σε τρεις ηπείρους γύρω από τη Μεσόγειο -την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική- και στην οποία διαβίωσαν ειρηνικά για περισσότερο από τέσσερις αιώνες λαοί με διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις, σε συνδυασμό με το πολύ καλά οργανωμένο διοικητικό σύστημα των Ρωμαίων αποτέλεσε το κατάλληλο πολιτικό υπόβαθρο, που ευνόησε τη διάδοση του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στους λαούς της Ευρώπης.

3.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Για τη Λατινική η ελληνική επίδραση αντιπροσώπευε μια ολοκληρωτική ανανέωση. Πρώτα στη λογοτεχνία, στη τραγωδία και αργότερα ακολούθησε η φιλοσοφία και η ρητορική. Και στην εποχή του Αυγούστου η πρώτη επίδραση, η επίδραση του σύγχρονου ελληνισμού, αντικαταστάθηκε από εκείνη της προηγούμενης λογοτεχνίας, κλασικής - ρητορική και ιστοριογραφία - και ακόμα και αρχαϊκής - λυρική ποίηση και έπος. Η πρώτη λατινική λογοτεχνία ήταν μετάφραση της ελληνικής ή γραμμένη στην Ελληνική και στην Ελληνική εξακολούθησαν να γράφουν, μετέπειτα, Ρωμαίοι συγγραφείς, όπως ο Μάρκος Αυρήλιος. Και όταν εμφανίστηκε η νέα λατινική λογοτεχνία, βεβαίως είχε πρωτότυπα χαρακτηριστικά, αλλά από μία άποψη αποτελούσε συνέχεια της Ελληνικής.

Για να κατανοηθούν όλα αυτά πρέπει να ληφθεί υπόψη μια σειρά παραγόντων. Ο πρώτος είναι η επίδραση της Ελληνικής από την αρχαϊκή εποχή σε όλες τις γλώσσες της Μεσογείου, στην ελληνιστική, προπαντός λόγω πολέμων, κατακτήσεων και εμπορικών σχέσεων. Αργότερα, ένας τεράστιος πληθυσμός που μιλούσε Ελληνικά όπως Έλληνες, Σύριοι, Εβραίοι εγκαταστάθηκε στη Ρώμη, όπως αποδεικνύουν μέχρι κορεσμού οι επιγραφές.

Άλλος παράγοντας ήταν ο νεωτερισμός και η δύναμη της επιρροής της ελληνικής λογοτεχνίας, που κατέληξε να σαρώσει την παλαιά λατινική λογοτεχνία, η οποία αντικαταστάθηκε από άλλη νέα, πολύ εξελληνισμένη.

Και ακόμη ένας άλλος παράγοντας ήταν η διγλωσσία των λόγιων ρωμαϊκών τάξεων, που μάθαιναν την Ελληνική και ολοκλήρωναν την εκπαίδευσή τους στην

Ελλάδα - αν και πολλοί Έλληνες έπρεπε να μάθουν τη Λατινική. Ήδη οι Ρωμαίοι κατακτητές του 2ου αιώνα π.χ., όπως ο Αιμίλιος Παύλος, ήταν ένθερμοι ελληνίζοντες. Ένας όμηρος, όπως ο Πολύβιος, εισήγαγε στον ελληνισμό την ρωμαϊκή αριστοκρατία.

Στις επιστολές του Κικέρωνα και σε αναρίθμητα ανέκδοτα που αφορούσαν τον Καίσαρα και τους συνωμότες που τον σκότωσαν, φαίνεται πως παρεμβάλλονταν στη Λατινική αποσπάσματα ή απαντήσεις στην Ελληνική. Χρησιμοποιούταν, επίσης, η Ελληνική ως γλώσσα του έρωτα. Βέβαια μετά άλλαξε η κατάσταση στη Δύση, κατά τον 4ο αιώνα μόνο οι ανώτερες τάξεις και οι τεχνικοί συγγραφείς γνώριζαν άπταιστα την Ελληνική.

Και η Ελληνική ήταν, προπαντός, η διανοητική γλώσσα και η γλώσσα της Λογοτεχνίας και της Επιστήμης - ή γράφονταν στην Ελληνική ή τα λατινικά έργα που τις καλλιεργούσαν περιείχαν πληθώρα ελληνικού λεξιλογίου που είχε αφομοιωθεί σε κάποιο βαθμό, ακόμη και ελληνικές λέξεις γραμμένες με ελληνικά στοιχεία. Οι επιστολές του Κικέρωνα και τα ποιήματα του Αουσονία είναι διάσπαρτα με προτάσεις στην Ελληνική. Εκείνες του Αυγούστου, του Κλαύδιου και του Τιβέριου ήταν, επίσης, διάσπαρτες με ελληνικές λέξεις, αν και όχι τα ρητορικά και τα πολιτικά έργα, ούτε τα Πρακτικά.

Συνεπώς, ένας τομέας της Λατινικής απορρόφησε τόσα ελληνικά στοιχεία που μετατράπηκε σε Ελληνο - Λατινική, κάτι που ήταν αποφασιστικό για την επιρροή του πολιτισμού και των αρχαίων γλωσσών στο Μεσαίωνα και στις μεταγενέστερες εποχές μέχρι σήμερα.

Η προέλευση αυτού του φαινομένου βρίσκεται σε μια πρώιμη επιρροή της ελληνικής γλώσσας στη Λατινική, που ήταν απαραίτητη για την αντιμετώπιση των καινούργιων πολιτιστικών συνθηκών.

Αυτή η επίδραση ασκήθηκε σε διάφορες φάσεις, στην αρχαϊκή, τη δημοκρατική και την αυτοκρατορική και από διάφορες οδούς: προφορική, λογοτεχνική, επιστημονική, εκκλησιαστική.

Όλη αυτή η καλλιέργεια της Ελληνικής αντικατοπτρίζεται στις ελληνικές λέξεις της Λατινικής, όχι μόνο στο επίπεδο λεξιλογίου αλλά στο σύνολο του εξελληνισμού.

Η λατινική γλώσσα παρουσιάζεται γεμάτη από ελληνικά λεξικογραφικά στοιχεία. Η ιστορία της λόγιας λατινικής είναι η ιστορία της αφομοίωσης ελληνικών στοιχείων, ιδιαίτερα με τις σημαντικές αντιγραφές. Ενώ τα πρώτα ελληνικά στοιχεία

είναι λαϊκού τύπου και φαίνονται να μπήκαν περνώντας από τα ετρουσκικά, αργότερα η ελληνική γλώσσα παρουσιάζεται ως πηγή πλουτισμού του μορφωμένου λατινικού λεξιλογίου ή αντιγραφών. Παλιές λατινικές λέξεις, όπως ratio (μέτρο), ars (επάγγελμα), φαίνονται να αποκτούν τις πολυπλοκότερες έννοιες των ελληνικών λέξεων στις οποίες αντιστοιχούσαν κατά ένα μέρος. Η διαδικασία της ελληνολατινικής αφομοίωσης, συνεχής σε όλη την αυτοκρατορική περίοδο, ενισχύθηκε στους χριστιανούς συγγραφείς.

Στη Ρώμη, μετά τις κατακτήσεις της στην Ελλάδα, το 2ο π.Χ αι, μέλη της αριστοκρατίας και διανοούμενοι, κατά κύριο λόγο, μάθαιναν ελληνικά ήταν πια για να γνωρίσουν, ερχόμενοι σε άμεση επαφή με τα κείμενα, την ελληνική σκέψη. Παρά την πολιτισμική αντίσταση που πρόβαλλαν οι Έλληνες, από αίσθηση πολιτισμικής υπεροχής, αρκετές λατινικές λέξεις, όπως ήταν επόμενο, πέρασαν στην ελληνική, ενώ το αντίθετο, η ένταξη ελληνικών λέξεων στη λατινική, δεν ενόχλησε τους Ρωμαίους.

Μολονότι, και αργότερα, σε όλη την έκταση των ανατολικών επαρχιών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας κυριαρχούσε η ελληνική, επίσημη γλώσσα του κράτους στη διοίκηση και στο στρατό ήταν η λατινική. Αυτή τη γλώσσα χρησιμοποίησε και ο Κωνσταντίνος ο Α', όταν μετέφερε την πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας στην Κωνσταντινούπολη (324 - 330). Με την οριστική, όμως, διαίρεση της, το 395, σε ανατολική και δυτική, στην ανατολική οι Έλληνες ισχυροί παράγοντες του κρατικού μηχανισμού, της πολιτικής και της διανοήσης, πέτυχαν την αναγνώριση της ελληνικής ως ισότιμης με τη λατινική στην απονομή της δικαιοσύνης και στην εκπαίδευση της τρίτης βαθμίδας. Άλλωστε, όπως και μεταγενέστερα, στην Ανατολή τα περισσότερα κείμενα του χριστιανισμού, η Καινή Διαθήκη, έργα των πατέρων της Εκκλησίας, τα πρακτικά και οι αποφάσεις των οικουμενικών και τοπικών συνόδων, η υμνογραφία γράφτηκαν στην ελληνική, στην οποία παλαιότερα είχε μεταφραστεί και η Παλαιά Διαθήκη χάρη των ελληνόφωνων ιουδαίων.

Από το τέλος του 5ου π.χ. αι η ελληνική βρέθηκε σε πλεονεκτικότερη θέση και τον 6ο π.χ. αι επί Ιουστινιανού, αν και ο ίδιος λατινόφωνος, κέρδισε έδαφος αποφασιστικά σε όλους τους τομείς. Ακόμη και οι νεαρές, δηλαδή οι νέοι νόμοι, οι περισσότερες συντάχθηκαν στην ελληνική. Σε μια από αυτές αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι προτιμήθηκε η ελληνική για να γίνει εύκολα κατανοητή από όλους. Έκτοτε και από τους νομικούς, που όφειλαν να προσφεύγουν στις πηγές του δικαίου, η λατινική έπαψε να είναι κατανοητή. Η πλήρης επικράτηση της ελληνικής ήρθε τον 7ο.αιώνα.

Στη Δύση, στην ίδια τη Ρώμη, από τους πρώτους αιώνες μ.χ, καθώς οι Ρωμαίοι άρχισαν να αισθάνονται περισσότερο αυτάρκεις πολιτισμικά, η ελληνική άρχισε να χάνει έδαφος. Από τον 6ο αιώνα τη μιλούσαν μόνο στις ανατολικές ακτές της Σικελίας, όπου ο πληθυσμός ήταν ελληνικός. Τον 7ο αιώνα, στη Ραβέννα, την πρωτεύουσα του βυζαντινού εξαρχάτου, ακόμα και η αλληλογραφία με την Κωνσταντινούπολη συντασσόταν με δυσκολία στην ελληνική. Πολύ περισσότερο, δεν υπήρχαν πλέον άνθρωποι που να μπορούν να κατανοήσουν τον Πλάτωνα ή τους επιφανείς πατέρες της ανατολικής εκκλησίας. Μόνο από μετάφραση μελετούσαν τις Κατηγορίες του Αριστοτέλη, που αποτέλεσαν, έως το 13ο αιώνα, τις βάσεις της δυτικής μεσαιωνικής λογικής. Η διάσταση Ανατολής - Δύσης δεν υπήρξε μόνο πολιτική ή θρησκευτική αλλά και πολιτισμική.

Η Ελλάδα και τα ελληνιστικά βασίλεια, μετά τον 3ο π.χ. αιώνα, είχαν κατακτηθεί από τη Ρώμη. Η κατοχή επεκτάθηκε από την κατάκτηση της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας έως την ήττα του Μακεδόνα βασιλιά Περσέα από τον Αιμίλιο Παύλο το 167 π.χ. και την πτώση των ελληνιστικών βασιλείων. Ταυτόχρονα και αργότερα, η Ρώμη έπαιρνε στην κατοχή της σχεδόν όλες τις χώρες γύρω από τη Μεσόγειο, κορυφώνοντας την προέλασή της την εποχή του Τραϊανού. Η κυριαρχία της έφτανε από την Αγγλία ως τον Ευφράτη, από το Δούναβη ως τη Σαχάρα.

Η Λατινική επιβλήθηκε εκεί όπου συνάντησε γλώσσες που αντιπροσώπευαν πιο πρωτόγονους πολιτισμούς όπως Ιταλία, Γαλατία, Ισπανία, Γερμανία, Παννονία, Ιλλυρία, Αφρική. Επίσης επιβλήθηκε στις ελληνικές πόλεις σε μερικά από αυτά τα μέρη, στις παλαιές αποικίες της μεσογειακής ακτής.

Αλλά η συνάντηση με τους Έλληνες από τον 3ο π.χ. αιώνα, μετά από άλλη μια λιγότερης έντασης από τον 7ο αιώνα, είχε ένα απροσδόκητο αποτέλεσμα: τον εξελληνισμό της Ρώμης. Ο εξελληνισμός του πολιτισμού της λογοτεχνίας και της γλώσσας του Ομήρου. Όπως χαρακτηριστικά είχε αναφέρει ο Οράτιος "η κατακτημένη Ελλάδα κατέκτησε το θηριώδη νικητή".

Στην Ανατολή όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά, η Ελληνική διατηρήθηκε. Όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά επίσης στα ελληνιστικά βασίλεια της Ασίας, όπου ήταν μονάχα ένα "επίστρωμα" πάνω στις ιθαγενείς γλώσσες. Η Ελληνική ήταν η γλώσσα των λογίων και αστικών πληθυσμών και η διεθνής γλώσσα της Ανατολής. Μόνο στα εδάφη που κατακτήθηκαν εκ νέου, στην Παννονία, στη Θράκη και στη Δακία, επιβλήθηκε η Λατινική.

Βεβαίως γενικεύτηκε το στρατιωτικό λεξιλόγιο κι ένα μέρος του διοικητικού καθώς και το νομικό. Στο Βυζάντιο ήταν η επίσημη γλώσσα έως την εποχή του Ιουστινιανού και χρησιμοποιούταν κυρίως στις επιγραφές και τους τιμητικούς τίτλους. Αλλά από πολύ νωρίτερα εκφωνούνταν λόγοι στη Λατινική, στους οποίους ακολουθούσε η μετάφραση και δημοσιεύονταν διατάγματα και άλλες επιγραφές δίγλωσσες ή απλώς στην Ελληνική. Ο Η. Zilliacus και ο J. Kaimio μελέτησαν λεπτομερώς τη χρήση της Ελληνικής στις δημόσιες επιγραφές, στην πολιτική ζωή και στη νομική γλώσσα, καθώς και το ρόλο της στην ιδιωτική ζωή και ως γλώσσας του πολιτισμού.

Πραγματικά, δεν υπήρξε ποτέ μια ανθελληνική γλωσσική πολιτική και παρόλο που αυτή η γλώσσα είχε, από τη μια πλευρά, ένα υψηλό κύρος και από την άλλη θεωρείτο κατώτερη, τελικά κατάφερε να δημιουργήσει μια κατάσταση διγλωσσίας που κατέληξε σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις στην Ανατολή και Δύση.

Το αποτέλεσμα ήταν διπλό. Από τη μια πλευρά, η Λατινική κατακλύστηκε από στερεότυπες εκφράσεις, λέξεις και δομές ελληνικές, που προέρχονταν από έναν εξελληνισμένο πολιτισμό με τον οποίο ερχόταν σε επαφή και υπήρχε το φαινόμενο της διγλωσσίας στα υψηλά στρώματα της ρωμαϊκής κοινωνίας. Αλλά, από την άλλη πλευρά, η Λατινική γεωγραφικά έπρεπε να μοιραστεί το έδαφος με την Ελληνική, που διατηρήθηκε, στην Ανατολή και μερικές φορές μεταφερόταν στη Δύση διαμέσου του πολιτισμού ή διαμέσου της ανατολικής διασποράς.

Εντός του Ανατολικού τμήματος της Αυτοκρατορίας υπήρχαν κατά τ' άλλα, διαφορετικές στιγμές, επίσης τοπικές. Η Λατινική ευνοήθηκε ως επίσημη γλώσσα από τον Μ. Κωνσταντίνο και μετά από τον Θεοδόσιο και τον Ιουστινιανό, που τη διατήρησε, ως επίσημη γλώσσα. Στην Ελληνική δημοσιεύονταν μεταφρασμένες εκδοχές των εγγράφων και η Λατινική ήταν, επίσης, η γλώσσα του δικαίου και της νομολογίας. Αλλά ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ευνόησε την Ελληνική, ο Αρκάδιος επέτρεψε τη χρήση των δύο γλωσσών στα δικαστήρια και από πολύ νωρίς πραγματοποιήθηκαν μεταφράσεις στην Ελληνική των νομικών κειμένων. Και στην Αίγυπτο κυριαρχούσε η χρήση της Ελληνικής, με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Αυτά, όσον αφορά την επίσημη χρήση. Είναι εμφανές ότι στην Ανατολή η Ελληνική ήταν η γλώσσα της υψηλής και της μεσαίας τάξης, καθώς και της πλειονότητας των συγγραφέων, γεγονός που εξηγεί ότι στο τέλος επιβλήθηκε σε όλες τις επικράτειες.

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έγινε, συνεπώς, διπλά δίγλωσση. Στη Δύση, η Ελληνική ήταν ταυτόχρονα η γλώσσα των μεταναστών των κατώτερων τάξεων και η δεύτερη γλώσσα της λόγιας κοινωνίας. Στην Ανατολή, η Ελληνική μιλιόταν από τις υψηλές τάξεις και η Λατινική διατηρούσε κάποιους διοικητικούς επίσημους θύλακες που έχασε κατά τη βυζαντινή εποχή. Αυτή η περίπλοκη κατάσταση εκφραζόταν με μια σχέση αγάπης - μίσους, στην οποία οι Ρωμαίοι θαύμαζαν τους Έλληνες λόγω της μόρφωσή τους και τους περιφρονούσαν λόγω της αδυναμίας και της παρακμής τους και οι Έλληνες περιφρονούσαν τους Ρωμαίους λόγω της έλλειψης μόρφωσης και υπεροχής τους και τους θαύμαζαν λόγω της πειθαρχίας και της δύναμής τους. Αλλά υπήρχαν, επίσης, Έλληνες φιλορωμαίοι και Ρωμαίοι φιλέλληνες και κάθε είδος ενδιάμεσων θέσεων.

3.7 ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ, ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Οι Ρωμαίοι από πολύ νωρίς, όπως έχει προαναφερθεί επηρεάστηκαν από τον ελληνικό πολιτισμό. Η πρώτη τους επαφή με την ελληνική διανόηση και τα ελληνικά γράμματα ήταν όταν αναπτύξανε εμπορικές σχέσεις με τη νότια Ιταλία και Σικελία. Κι επειδή στις περιοχές αυτές από τα προρωμαϊκά χρόνια ανθούσαν οι ελληνικές αποικίες, είχε αναπτυχθεί αξιόλογος πολιτισμός.

Όταν η νότια Ιταλία και η Σικελία κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, οι ελληνικές πόλεις της περιοχής αυτής έδωσαν στη Ρώμη πολλούς διανοούμενους, καλλιτέχνες και επιστήμονες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη της ρωμαϊκής λογοτεχνίας και της επιστήμης.

Αργότερα πάλι με την κατάκτηση της Ελλάδας, η πνευματική και καλλιτεχνική προσφορά της Αθήνας και της Αλεξάνδρειας είναι πολύ μεγάλη. Στη Ρώμη τότε ως αιχμάλωτοι και τότε ως μετανάστες, υπήρχαν πολλοί Έλληνες φιλόσοφοι, ρήτορες, καλλιτέχνες και λογοτέχνες.

Η χωρίς διάκριση εισαγωγή των ελληνικών έργων, είχε ως αποτέλεσμα τα πρώτα τεκμήρια της λατινικής έντεχνης λογοτεχνίας να περιορίζονται σε ελεύθερες μεταφράσεις ή προσαρμογές των ελληνικών προτύπων. Το πρώτο δείγμα λατινικής επικής ποίησης είναι η μετάφραση της ομηρικής Οδύσσειας από το Λίβιο Ανδρόνικο και οι πρώτες θεατρικές απόπειρες που έγιναν από τον ίδιο τον Ανδρόνικο και που, όπως αποκαλύπτουν οι τίτλοι και τα ελάχιστα αποσπάσματα που διασώθηκαν, επαναλάμβαναν τύπους και εκφράσεις παρμένες από το ελληνικό τραγικό και κωμικό

θέατρο του 4ου π.χ. αι. Στην ίδια γραμμή, αν και με επίδραση κυρίως του Σοφοκλή και του Ευριπίδη, είναι η δραματική παραγωγή του Έννιου και του Πακούβιου και η κωμική του Καϊκίλιου Στάτιου. Η προσπάθεια για τη μεταφορά των λατινικών θεμάτων σε ελληνικές μορφές παρατηρείται και στο χώρο του θεάτρου. Στην τραγωδία, όπου είναι αυστηρότερη η ελληνική μίμηση, ο Ναίβιος αντιτάσσει την *praetexta*. Επιπλέον, πλάι στην κωμωδία με ελληνικά πρότυπα, τη λεγόμενη *balliata*, παρουσιάστηκε η κωμωδία *togata*, ίσως κι αυτή δημιούργημα του ανήσυχου πνεύματος του Ναίβιου. Στο Ναίβιο πρέπει επίσης να αποδοθεί η χρήση της “προσαρμογής”- ελεύθερης απόδοσης μιας ελληνικής κωμωδίας, όπου παρεμβάλλονται στοιχεία παρμένα από άλλες κωμωδίες. Το τέχνασμα αυτό το χρησιμοποίησαν πάρα πολύ οι δύο μεγάλοι εκπρόσωποι του λατινικού θεάτρου, ο Πλαύτος και ο Τερέντιος.

Η επαφή με τις λεπτότητες της ελληνικής τέχνης, καθώς γίνονταν στενότερες οι σχέσεις με όλες τις ελληνικές αποικίες της νότιας Ιταλίας εξαιτίας του πολέμου με την Καρχηδόνα, προκάλεσε αισθητή μεταβολή των ρωμαϊκών ηθών, που είχαν χάσει πολλή από την παλιά τους αυστηρότητα. Κατά τα τέλη του 3ου π.χ. αι., ως μόνη σωτηρία παρουσιάστηκε η επιστροφή στην παλιά αυστηρή παιδεία. Έτσι ο Ναίβιος, αν και γνώστης όλων των μυστικών της ελληνικής ποίησης, σύνθεσε σε καθαρά ρωμαϊκούς τόνους και αναφερόμενος στις παλιές δόξες, τον *Καρχηδονιακό Πόλεμο*, για να ενθαρρύνει τους συμπολίτες του στην πάλη και στη νίκη.

Στο μεταξύ, με την κατάκτηση της Ελλάδας, η Ρώμη ήταν σε θέση να παραιτηθεί από την αναγκαστική μεσολάβηση των ελληνικών αποικιών της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας και να αναζητήσει τις διάφορες μορφές του ελληνικού πολιτισμού στις ίδιες τις πηγές του. Ενώ πριν από το 146 π.χ. οι Λατίνοι γνώριζαν τον ελληνικό πολιτισμό μόνο απ’ ότι είχε διαδοθεί στις περιφερειακές περιοχές, από τα τέλη του 2ου π.χ. αι. δεν υπήρχαν νεαροί πατρίκιοι ή έξυπνοι πληβείοι που να μην τρέξουν από τη Ρώμη στην Ελλάδα για να συμπληρώσουν τη μόρφωσή τους. Συγχρόνως καλούσαν από την Ελλάδα δασκάλους και φιλόσοφους σε αριθμό που δε μειώθηκε ποτέ ως το τέλος της αυτοκρατορικής εποχής. Τότε γνώρισαν τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη και οι Ρωμαίοι έδειξαν μεγαλύτερο ενθουσιασμό για τα σύγχρονα ρεύματα του στωικισμού και του επικουρισμού. Η ρητορική παράδοση, που είχε εγκαινιαστεί στην Ελλάδα από τους σοφιστές από τον 5ο π.χ. αι, κατάκτησε την αθανασία στον 4ο π.χ. αι με την ασύγκριτη ευγλωττία του Δημοσθένη. Η ρωμαϊκή πολιτική ζωή απαιτούσε πια μια περισσότερο έντεχνη ρητορική ικανότητα. Ανάλογα με τις προσωπικές τους ικανότητες και τις προτιμήσεις τους, οι μέλλοντες Ρωμαίοι ρήτορες ακολουθούσαν τα ρεύματα που επικρατούσαν τότε στην Ελλάδα, τον

απικισμό και τον ασιανισμό και από τον συνδυασμό τους γεννήθηκε, κατά την καισαρική εποχή, η σαφής και θερμή ρητορική του Κικέρωνα. Μετά την κατάκτηση της Ελλάδας, ο ρωμαϊκός πολιτισμός πλουτίστηκε τέλος και με ιστοριογραφία. Ως την εποχή του Σύλλα, όπως είχε συμβεί και στην Ελλάδα ως την εποχή του Ηρόδοτου, η ιστορία δεν είχε ξεπεράσει τα σεβάσματα όρια των χρονικών, αλλά η γνώση των μεγάλων έργων της απτικής ιστοριογραφίας, του 5ου και του 4ου π.χ. αι, καθώς και των αρχών της ελληνιστικής εποχής, είχε ως αποτέλεσμα ότι αναπτύχθηκε στους Ρωμαίους η ανάγκη να ξανασκεφτούν την ιστορία τους με κριτικό πνεύμα.

Η συνεχής αυτή και στενή επαφή προκάλεσε, στις αρχές του 1ου π.χ. αι, μια βαθιά μεταβολή και στις ποιητικές τάσεις, ανάλογη με την επανάσταση που είχε σημειωθεί και στην ελληνική ποίηση με τη νέα αλεξανδρινή αισθητική. Από τον κύκλο των αλεξανδριζόντων Ρωμαίων ποιητών, αναδείχτηκε στο πρώτο μισό του 1ου π.χ. αι, ένας από τους μεγαλύτερους Λατίνους λυρικούς ποιητές, ο Κάτουλλος.

3.8 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Πολλοί ήταν εκείνοι που ανήκαν στην άρχουσα τάξη της Ρώμης οι οποίοι έμαθαν την ελληνική γλώσσα και διάβαζαν τους Έλληνες συγγραφείς. Η αρχαία ελληνική ποίηση, η πεζογραφία, η ρητορική και η φιλοσοφία θεωρούνταν στα χρόνια της αυτοκρατορίας απαραίτητο εφόδιο για τη μόρφωση της αριστοκρατίας.

Οι Ρωμαίοι που είχαν τελειοποιήσει την πολεμική τέχνη και για πολύ καιρό οι ρωμαϊκές λεγεώνες ήταν ο καλύτερος στρατός του τότε γνωστού κόσμου, από άποψη πνευματικού πολιτισμού ήταν πολύ πίσω. Κατακτώντας όμως οι Ρωμαίοι τους μεσογειακούς και ασιατικούς λαούς, κατάλαβαν την αδυναμία τους στον πνευματικό τομέα και γι' αυτό, από τα πρώτα χρόνια της εξόρμησής τους στη Μεσόγειο, ένιωσαν την ανάγκη να διδαχτούν πολλά από τους Έλληνες.

Η ρωμαϊκή αριστοκρατία, στις επίμονες κατακτητικές προσπάθειες και επιδιώξεις της, δεν παραγνώρισε την αξία του ελληνικού πνευματικού πολιτισμού που τον πρωτογνώρισε στη Σικελία και στην Κάτω Ιταλία, γι' αυτό και οι διανοούμενοί της προτιμούσαν το διάβασμα των συγγραμμάτων των Ελλήνων φιλοσόφων, των ποιητών και των ρητόρων.

Η επίδραση της ελληνικής φιλοσοφίας, καθώς και της ελληνικής ρητορικής, ήταν τέτοια στη Ρώμη, που επηρέασαν όλη την πνευματική ζωή της μεγάλης πόλης που άρχισε να κυριαρχεί στη Μεσόγειο.

Συνεπώς, η Ελλάδα έγινε πρώτα η τροφός της Ανατολής και ύστερα της Ρώμης. Ό,τι δανείστηκε η Ελλάδα πριν από κάμποσους αιώνες από τους ανατολικούς λαούς, το ξαναγύριζε τώρα βελτιωμένο, τελειοποιημένο και επιστημονικά συγκροτημένο.

Το ίδιο έκανε αργότερα και η Ρώμη. Χρησίμεψε ως γέφυρα ανάμεσα στον αρχαίο και νεώτερο πολιτισμό. Ό,τι κληρονόμησε από τον αρχαίο κόσμο και κυρίως από τον ελληνικό πολιτισμό, το φύλαξε και το σεβάστηκε. Όσο κι αν διώχτηκαν στα πρώτα χρόνια της μοναρχίας οι στωικοί και μπήκαν δεσμά στο λόγο και στη σκέψη, ο ελληνικός πνευματικός πολιτισμός μπόρεσε να σπάσει τα δεσμά και να εξαπλωθεί σε όλη την Ιταλία και τη Μεσόγειο. Κ έτσι, όταν ήρθε η σειρά της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας να γονατίσει εξαιτίας της παρακμής των παραγωγικών της δυνάμεων, οι ιταλικές πολιτείες που πρωτοστάτησαν στην Αναγέννηση, αυτές έγιναν το θησαυροφυλάκιο, όπου φυλάχτηκαν τα πιο πολλά χειρόγραφα των αρχαίων ελληνικών συγγραμμάτων, που με την τυπογραφία διαδόθηκαν στους νέους λαούς της Ευρώπης και έγιναν το θεμέλιο του νεώτερου ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Οι σημαντικότερες φιλοσοφικές κατευθύνσεις των αρχαίων Ελλήνων, η πυθαγόρεια, η πλατωνική, η αριστοτελική, η επικούρεια, η στωική, η κυνική φιλοσοφία, εξακολούθησαν να απασχολούν τη φιλοσοφική σκέψη και κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου.

Σημαντική υπήρξε η προσφορά της Νέας Στοάς, όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζεται η στωική φιλοσοφία κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, με κυριότερους εκπροσώπους το Σενέκα (4 π.Χ.-65 μ.Χ.), τον Επίκτητο (τέλη 1ου-αρχές 2ου αιώνα μ.Χ.) και τον αυτοκράτορα Μάρκο Αυρήλιο (121-180 μ.Χ.). Η στωική φιλοσοφία επηρέασε την πολιτική σκέψη των Ρωμαίων, το ρωμαϊκό δίκαιο και τη διδασκαλία του Αποστόλου Παύλου και των Πατέρων της Εκκλησίας.

Ο νεοπλατωνισμός, με σημαντικότερους εκπροσώπους τον Πλωτίνιο (204-270 μ.Χ.), τον Πορφύριο (232-304 μ.Χ.) και τον Ιάμβλιχο (250-326 μ.Χ.), αποτελεί το τελευταίο φιλοσοφικό κίνημα του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Ξεκινά στη διάρκεια του 3ου αιώνα μ.Χ. στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, διδάσκεται στη Ρώμη, στην Πέργαμο, στη Συρία, κατά κύριο λόγο όμως στην Αθήνα μέχρι το κλείσιμο των φιλοσοφικών σχολών της από τον Ιουστινιανό το 529 μ.Χ. Αργότερα μεταφυτεύτηκε

στη βυζαντινή σκέψη μέσω του Διονύσιου Αρεοπαγίτη και του Μιχαήλ Ψελλού, γονιμοποίησε τη μεσαιωνική σκέψη μέσω του Ιερού Αυγουστίνου, ενώ με την έλευση των Αράβων επηρέασε και την ισλαμική

Οι Ρωμαίοι ήταν λαός κατ' εξοχήν πολεμικός. Γι' αυτό και ενδιαφέρονταν πιο πολύ για τις θετικές επιστήμες, που χρησιμοποίησαν για τις πρακτικές τους ανάγκες, παρά για τη θεωρία. Από την αιτία αυτή, άργησαν να καταπιαστούν με τη φιλοσοφία.

Δεδομένων αυτών των συνθηκών, ήταν φυσικό αυτοί που προσπάθησαν να παρουσιάσουν δειγματοληπτικά και να ερμηνεύσουν την ελληνική πνευματική παράδοση σε ένα ρωμαϊκό ακροατήριο, να επικεντρώσουν την προσοχή τους σε αυτά τα οποία ενδιέφεραν τους Ρωμαίους στους οποίους απευθύνονταν - όχι στα λεπτά σημεία της ελληνικής μεταφυσικής και γνωσιολογίας, ούτε στις τεχνικές λεπτομέρειες των ελληνικών μαθηματικών, της αστρονομίας ή της ανατομίας, αλλά σε αντικείμενα πρακτικής αξίας και εγγενούς ενδιαφέροντος. Κάποια στοιχεία μαθηματικών συμπεριελήφθησαν για ωφελιμιστικούς λόγους ή ως διανοητική άσκηση. Η λογική και η ρητορική ήταν σημαντικές στα δικαστήρια και τον πολιτικό στίβο, ενώ η επικούρεια και η στωική φιλοσοφία αντιμετώπιζαν επείγοντα ηθικά και θρησκευτικά ζητήματα. Αλλά η φυσική φιλοσοφία, πέρα από ένα στοιχειώδες επίπεδο, σπάνια εκτιμήθηκε ως κάτι σοβαρότερο από μια μορφή διασκέδασης. Η κατάσταση των πραγμάτων φανερώνεται με ενάργεια από το γεγονός ότι η διασημότερη αστρονομική αυθεντία για τους Ρωμαίους ήταν ο Άρατος, του οποίου το ποίημα για τους αστερισμούς και την πρόγνωση του καιρού με τίτλο "Τα Φαινόμενα" μεταφράστηκε στα λατινικά τουλάχιστον τέσσερις φορές, ενώ τα εξειδικευμένα συγγράμματα του Ευδόξου και του Ιππάρχου παρέμειναν απρόσιτα ή άγνωστα.

Η φυσική φιλοσοφία που γνώρισαν οι Ρωμαίοι ήταν, μια περιορισμένη και εκλαϊκευμένη εκδοχή των ελληνικών επιτευγμάτων. Γενιές ιστορικών προσπάθησαν να εξηγήσουν την αποτυχία των Ρωμαίων να κατανοήσουν τις πλέον δυσνόητες ή τεχνικές πλευρές της ελληνικής παιδείας στη βάση της διανοητικής κατωτερότητας, της ηθικής αδυναμίας ή των ελαττωμάτων του χαρακτήρα τους. Λέγεται συχνά ότι οι Ρωμαίοι δεν διέθεταν θεωρητικό νου και προστίθεται αμέσως ότι αντιστάθμισαν αυτή την έλλειψη με το ταλέντο τους στη διοίκηση και στη μηχανική. Στην πραγματικότητα, η ρωμαϊκή αριστοκρατία θεωρούσε τη μάθηση, εκτός από ζητήματα σαφώς ωφελιμιστικά, ως δραστηριότητα που ανήκει στον ελεύθερο χρόνο. Οι Ρωμαίοι έπραξαν, επομένως, κατά τον προφανή τρόπο - δανείστηκαν αυτά που τους φάνηκαν ενδιαφέροντα ή χρήσιμα. Το ενδιαφέρον των μελών της ανώτερης ρωμαϊκής τάξης για τα λεπτά σημεία της ελληνικής φυσικής φιλοσοφίας ήταν περίπου

του ίδιου επιπέδου με το ενδιαφέρον του μέσου σύγχρονου πολιτικού για τη μεταφυσική ή τη γνωσιολογία. Στην καλύτερη περίπτωση, η επιθυμία τους ήταν, σύμφωνα με τη διατύπωση του Ρωμαίου δραματικού ποιητή Έννιου, "να μελετήσουν φιλοσοφία, αλλά με μέτρο".

Για όλους αυτούς τους λόγους, παλαιότερα, τοποθετούσαν την ανατολή του ελληνικού πνεύματος στη γεωμετρική και στην αρχαϊκή εποχή, το μεσουράνημά του στην Κλασική και στην Ελληνιστική περίοδο και τη δύση του στα ρωμαϊκά χρόνια.

Κριτικοί της λογοτεχνίας και μελετητές της φιλοσοφίας -γοητευμένοι από τον κλασικό πολιτισμό- στάθηκαν ιδιαίτερα αρνητικοί μπροστά στη ρωμαϊκή γραμματολογία, τη χαρακτήρισαν φτωχή σε ποιότητα και άκομψη σε ύφος, έκριναν ότι ήταν ανίκανη να δημιουργήσει καινούργια είδη και για το λόγο αυτό αναζητούσαν συνεχώς τα πρότυπά της στην κλασική ελληνική γραμματολογία. Σε σύγκριση με τις κλασικές τραγωδίες οι ρωμαϊκοί μίμοι τούς φαίνονταν αφελείς κι οι εκπρόσωποι της δεύτερης σοφιστικής πομπώδεις μπροστά στους αττικούς ρήτορες. Η λυρική ποίηση συγκρινόμενη με την αντίστοιχη αρχαϊκή φαινόταν χωρίς πρωτοτυπία, ενώ θεωρούσαν παρηκμασμένη τη νεοπλατωνική φιλοσοφία σε σχέση με την πρωτότυπη διδασκαλία του Πλάτωνα.

Σε καμία περίπτωση δεν υιοθετείται αυτή η άποψη. Εξάλλου νεότερες μελέτες, τείνουν να ανασκευάσουν τις θεωρίες αυτές, αναγνωρίζοντας όλο και περισσότερο τη μοναδικότητα των ελληνορωμαϊκών γραμμάτων και την προσφορά τους στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

3.9 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟ ΡΩΜΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Όπως οι άλλες κοινωνικές επιστήμες εξετάζουν τις διαπολιτισμικές επιδράσεις, ανάλογα και η νομική επιστήμη, ειδικότερα η ιστορία του ρωμαϊκού δικαίου, διερευνά ποιες επιδράσεις διαλέχθηκε το δίκαιο αυτό.

Ιδιαίτερη ευαισθησία, όπως είναι αναμενόμενο, δείχνουν οι Έλληνες ιστορικοί του δικαίου, επειδή οι elites της Ρώμης, κυρίως μετά την κατάκτηση του ελληνιστικού κόσμου, έδειξαν ξεχωριστό ενδιαφέρον για να γνωρίσουν τον ελληνικό φιλοσοφικό στοχασμό, πιο πολύ τον πολιτικό, αλλά και τα δίκαια των ελληνικών πόλεων - κρατών και των ελληνιστικών κρατών, όπως και άλλες εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού. Οι Έλληνες έναντι των Ρωμαίων προηγήθηκαν στην αντιμετώπιση

προβλημάτων πολιτειακής οργάνωσης και στη διατύπωση δικαιοκτών συστημάτων. Οι Ρωμαίοι, όντες πραγματιστές, θέλησαν να επωφεληθούν από την εμπειρία τους και από τη θεωρητική τους σκέψη.

Πριν από τη σύνταξη της Δωδεκαδέλτου, κατά την παράδοση, μια τριμελής επιτροπή έφτασε στην Ελλάδα για να μελετήσει τους νόμους της Αθήνας, τη νομοθεσία του Σόλωνα. Κι αν ακόμη υποθεθεί ότι η επίσκεψη αυτή δεν πραγματοποιήθηκε, από τη συγκριτική μελέτη προκύπτει ότι στη Δωδεκάδελο είχαν εισαχθεί διατάξεις, που ίσχυαν σε πολλές ελληνικές πόλεις, κυρίως της Μεγάλης Ελλάδας - Νότια Ιταλία και Σικελία.

Η Ρώμη, με την επέκτασή της, εκτός από το *ius civile* που αφορούσε τους πολίτες της, στον τομέα του ιδιωτικού δικαίου και ειδικότερα των συναλλαγών, δέχτηκε για τους κατοίκους των άλλων περιοχών της επικράτειάς της να εφαρμόζονται διατάξεις σύμφωνες με τις δικές τους παραδόσεις. Το δίκαιο αυτό, που ονομάστηκε *ius gentium*, δίκαιο των λαών επέδρασε σημαντικά στο ρωμαϊκό. Επίσης έννοιες, όπως η επιείκεια ή η φιλανθρωπία, μέθοδοι, θεσμοί και κανόνες δικαίου εισέδυσαν στο ρωμαϊκό δίκαιο από τα κείμενα των Ελλήνων ρητόρων, όπως του Δημοσθένη, και φιλοσόφων, κυρίως του Αριστοτέλη και των Στωικών, από τη νομοθεσία των ελληνιστικών κρατών, των Πτολεμαίων της Αιγύπτου και των Σελευκιδών της Συρίας, και από τις ελληνικές ρητορικές σχολές, όπως της Ρόδου, στις οποίες φοίτησαν μέλη των ρωμαϊκών elites.

3.10 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Οι Ρωμαίοι γνώριζαν την ελληνική τέχνη, πολύ πριν κατακτήσουν τον ελληνικό χώρο. Τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα των Ελλήνων, που ζούσαν στις πόλεις της Μεγάλης Ελλάδας και της Σικελίας ήδη από τους γεωμετρικούς χρόνους, συνετέλεσαν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της ρωμαϊκής τέχνης, ιδιαίτερα μετά τον 4ο αιώνα π. Χ. Με τη σταδιακή κατάκτηση των ελληνιστικών βασιλείων, από τις αρχές του 2ου αιώνα π. Χ., οι Ρωμαίοι ήρθαν αμεσότερα σε επαφή με τους λαούς της Μεσογείου, γνώρισαν καλύτερα τις καλλιτεχνικές παραδόσεις τους και η τέχνη τους δέχτηκε εντονότερα τις ελληνιστικές επιδράσεις.

Η ιδιαιτερότητα της ελληνορωμαϊκής τέχνης έγκειται στη γόνιμη σύζευξη μορφολογικών στοιχείων και εκφραστικών τάσεων, τόσο ελληνικών όσο και ρωμαϊκών. Οι Έλληνες καλλιτέχνες μέσα από τα έργα τους μπόρεσαν, όχι μόνο να

αποδώσουν τη δυναμική των καλλιτεχνικών ρευμάτων της εποχής τους, αλλά ταυτόχρονα και να αναδείξουν την τεχνοτροπική παράδοση της πατρίδας τους, να αποδείξουν τις ικανότητές τους και να εκφράσουν τις προσωπικές τους ευαισθησίες.

Οι Ρωμαίοι κατά τη διάρκεια της σταδιακής επικράτησής τους στη νότια Ιταλία, στα τέλη του 3ου αιώνα π. Χ., καθώς και στα ελληνιστικά βασίλεια από το 2ο αιώνα π. Χ., μετέφεραν πολλά έργα τέχνης στη Ρώμη και σε άλλες ιταλικές πόλεις, τα περισσότερα από τα οποία ήταν προϊόντα λεηλασιών. Υπό την επήρεια της γοητείας που οι δημιουργίες αυτές ασκούσαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, οι Ρωμαίοι επιδόθηκαν με ζήλο στην αντιγραφή τους είτε από το ίδιο το πρωτότυπο, είτε από γύψινα εκμαγεία του. Μολονότι η πιστότητα και η ποιότητα της αντιγραφής ποικίλλουν κατά περίπτωση, τα ρωμαϊκά αυτά έργα έχουν αποδειχτεί ιδιαίτερα σημαντικά για την ιστορία της ελληνικής τέχνης, αφού ένας πολύ σημαντικός αριθμός αρχαϊκών, κλασικών και ελληνιστικών αγαλμάτων μάς είναι σήμερα γνωστός από ρωμαϊκά αντίγραφα.

Πολλοί Έλληνες τεχνίτες εγκαταστάθηκαν στη Ρώμη και σε άλλες ιταλικές πόλεις κι εργάστηκαν τόσο σε αντιγραφικά εργαστήρια όσο και στη διακόσμηση ναών και άλλων κτηρίων, όπως για παράδειγμα, ο Τιμαρχίδης και ο αδερφός του Τιμοκλής και οι γιοι του πρώτου, Πολυκλής και Διόνυσος. Ο Πασιτέλης από την Κάτω Ιταλία εγκατέστησε το εργαστήριό του στη Ρώμη, στις αρχές του 1ου αιώνα π. Χ., και αναδείχτηκε σε έναν από τους πιο εμπνευσμένους γλύπτες και τορευτές της εποχής του· τόσο ο ίδιος όσο και οι μαθητές του ανέπλαθαν ελεύθερα σε νέες μορφές και συνθέσεις, κυρίως από άργυρο και χαλκό, έργα της κλασικής πλαστικής, ιδιαίτερα του αυστηρού ρυθμού.

Στον ελληνικό χώρο μεγάλο κέντρο αντιγραφικής εργασίας, με προορισμό του κυρίως τις αγορές της Δύσης, υπήρξε η Αθήνα. Μία ξεχωριστή κατηγορία ανάγλυφων πλακών και μαρμάρινων αγγείων, τα θέματα των οποίων ήταν εμπνευσμένα από έργα στημένα στην αγορά, στην ακρόπολη και σε μεγάλα ιερά, ονομάστηκαν "νεοαττικά". Από τους πιο γνωστούς νεοαττικούς γλύπτες ήταν ο Σαλπίων, ο Σωσίβιος και ο Πόντιος, ενώ ένα από τα πιο χαρακτηριστικά νεοαττικά σύνολα αποτελούν τα ανάγλυφα του Πειραιά.

Πολλά κέντρα αντιγραφικής εργασίας άκμασαν επίσης στη Ρόδο και σε πολλές πόλεις της Μικράς Ασίας, όπως στην Έφεσο, στις Τράλλεις, στη Μαγνησία επί τω Μαιάνδρω, στην Πέργαμο, στην Αφροδισιάδα.

Η τέχνη, κατά τη διάρκεια της Δημοκρατικής περιόδου στη Ρώμη (503-31 π.χ.), γινόταν όλο και περισσότερο διακοσμητική εξυπηρετώντας παράλληλα την πολιτική ιδεολογία της άρχουσας τάξης και την ανάγκη της για κοινωνική προβολή.

Κύριο καλλιτεχνικό φαινόμενο των χρόνων του Αυγούστου (31 π.Χ.-14 μ. Χ.), με τον οποίο ξεκινά μια νέα περίοδος της ρωμαϊκής ιστορίας, γνωστή ως Αυτοκρατορία, ήταν η υιοθέτηση εκφραστικών μέσων και μορφών, που αντλούσαν τα πρότυπά τους από το κλασικό ελληνικό παρελθόν. Το ρεύμα αυτό, που έμεινε γνωστό στην ιστορία της τέχνης ως "κλασικισμός", γίνεται περισσότερο εμφανές στη γλυπτική.

Γύρω στα μέσα του 1ου αιώνα μ. Χ., ρεαλιστικά στοιχεία και διακοσμητικά μοτίβα προσδίδουν δυνατό πάθος στην έκφραση των μορφών.

Κατά το 2ο αιώνα μ. Χ., η τέχνη κάνει στροφή προς τον κλασικισμό και ιδιαίτερα προς τα καλλιτεχνικά ρεύματα της εποχής του Αυγούστου. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αντωνίνειας τεχνοτροπίας είναι η εκτεταμένη χρήση της φωτοσκίασης, προκειμένου να αποδοθεί η πλαστικότητα των μορφών, και η έντονη στίλβωση των αγαλμάτων.

Κατά τον 3ο αιώνα μ. Χ., επικράτησαν πιο λιτές τάσεις στην τέχνη. Οι μορφές παριστάνονταν επίπεδες και μετωπικές, προαναγγέλλοντας με τον τρόπο αυτό τις βυζαντινές καλλιτεχνικές κατευθύνσεις.

3.11 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ

Αναπόσπαστο αρχιτεκτονικό μέλος σημαντικών πολιτικών και λατρευτικών οικοδομημάτων, όπως αψίδων θριάμβου, κίωνων, βάσεων αγαλμάτων, ναών και βωμών, αποτελούσε το ιστορικό ανάγλυφο, το οποίο απεικόνιζε ή και καλύτερα "αφηγείτο"- πολεμικές επιχειρήσεις και θριάμβους, πομπές και θυσίες, με εξαιρετική λεπτομέρεια.

Η ελληνική τέχνη επηρέασε μορφολογικά το ρωμαϊκό ιστορικό ανάγλυφο. Στη ζωφόρο του βωμού της Ειρήνης στη Ρώμη (Ara Pacis), πολλοί μελετητές διακρίνουν έντονες επιρροές από την παναθηναϊκή πομπή της ζωφόρου του Παρθενώνα. Παριστάνεται η τελετή των εγκαινίων του μνημείου, μετά τη νικηφόρα εκστρατεία του Αυγούστου στη Γαλατία και στην Ισπανία (13 π.Χ), και η πομπή ρωμαίων αξιωματούχων και ιερέων, του ίδιου του Αυγούστου και μελών της αυτοκρατορικής

οικογένειας. Ο κλασικός χαρακτήρας της ζωφόρου, σε συνδυασμό με την απλότητα και τη σαφήνεια των μορφών, οφείλεται στην εκτέλεση του έργου από έλληνες καλλιτέχνες.

Το πρώτο χρονολογικά σωζόμενο ιστορικό ανάγλυφο στον ελληνικό χώρο είναι το μνημείο του Αιμίλιου Παύλου στους Δελφούς. Μια μακρά ζωφόρος με επεισόδια από τη μάχη της Πύδνας (168 π.Χ) περιτρέχει το άνω τμήμα μιας υψηλής ορθογώνιας βάσης, πάνω στην οποία ήταν στημένο το έφιππο άγαλμα του ρωμαίου στρατηγού. Το μνημείο έγινε από έλληνες τεχνίτες και προοριζόταν αρχικά για τον ηττημένο μακεδόνα βασιλιά Περσέα.

Σημαντικό μνημείο αποτελεί η ζωφόρος που σώζεται από ένα μεγάλο βωμό προς τιμήν των αυτοκρατόρων Μάρκου Αυρήλιου και Λεύκιου Ούηρου στην Έφεσο. Ο βωμός αφιερώθηκε για τη νίκη τους κατά των Πάρθων (161-5 μ.Χ.) και στη ζωφόρο του αναπαριστάνονται πολυπρόσωπες συνθέσεις με σκηνές θυσίας, μάχης και θριάμβου. Αν και η όλη σύλληψη του μνημείου είναι ρωμαϊκή, στην τεχνοτροπία του επικρατεί η ελληνιστική παράδοση της σχολής της Περγάμου, στην επίδραση της οποίας παρέμενε η Έφεσος ακόμα και κατά την Αυτοκρατορική περίοδο.

Οι παραστάσεις του θριαμβικού τόξου που έστησε ο αυτοκράτορας Γαλέριος στη Θεσσαλονίκη, απεικονίζουν σε βαθύ ανάγλυφο τους περσικούς πολέμους του αυτοκράτορα (296 μ.Χ.). Η συμμετρία και η ιεραρχία στις αναλογίες των μορφών, καθώς και η παράσταση των σκηνών μάχης, προδίδουν την έντονα ελληνική τεχνοτροπία του μνημείου. Τα γεγονότα χωρίζονται μεταξύ τους με διακοσμητικά στοιχεία, ενώ στην κεντρική σκηνή η δεσπίζουσα φυσιογνωμία του Γαλέριου κορυφώνει ολόκληρη την πυραμιδοειδή διάταξη της παράστασης. Φαίνεται ότι πολλοί τεχνίτες από διαφορετικές περιοχές εργάστηκαν στο ρωμαϊκό αυτό μνημείο, το οποίο σύμφωνα με ορισμένους μελετητές παραμένει δίχως παράλληλο στην ανατολή.

3.12 Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ

Η τέχνη του ψηφιδωτού δαπέδου, σύμφωνα με τα αρχαιολογικά δεδομένα, γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή της στα ελληνιστικά και στα ρωμαϊκά χρόνια. Μικρές κυβόσχημες χρωματιστές ψηφίδες από διάφορα υλικά, όπως μάρμαρο, γυαλί ή πηλό, εντίθενται σε ειδικά διαμορφωμένο δάπεδο και δημιουργούν πολύπλοκες παραστάσεις, οι οποίες συνήθως μιμούνται ή αντιγράφουν σύγχρονους ζωγραφικούς πίνακες. Στην πλειοψηφία τους οι ψηφοθέτες ήταν Έλληνες και για το λόγο αυτό οι ελληνιστικές παραδόσεις γονιμοποίησαν την τέχνη του ρωμαϊκού ψηφιδωτού.

Ολοκληρωμένη εικόνα στην Ανατολή δίνουν τα τριακόσια περίπου δάπεδα της Αντιόχειας και της Δάφνης στη Συρία, ενώ πολύ χαρακτηριστικά για την τεχνοτροπία των τελευταίων χρόνων της αρχαιότητας είναι τα περίφημα ψηφιδωτά μιας έπαυλης στη Μυτιλήνη με σκηνές από κωμωδίες του Μένανδρου. Σημαντικά ψηφιδωτά δάπεδα προέρχονται από μια ιδιωτική έπαυλη στην Κόρινθο με παραστάσεις ποιμενικού βίου και από άλλες ιδιωτικές οικίες στη Θεσσαλονίκη με απεικονίσεις αγωνιστικού τεθρίππου και διονυσιακού θιάσου.

3.13 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η συμβολή των ελλήνων τεχνιτών στην κατεργασία πολύτιμων λίθων και μετάλλων υπήρξε καθοριστική στην εξέλιξη όλων των μορφών της ρωμαϊκής μικροτεχνίας: της σφραγιδολιθίας, της νομισματοποιίας, της αργυροχοΐας, της χρυσοχοΐας, της κοσμηματοτεχνίας, της υαλουργίας. Στο τέλος της Δημοκρατικής περιόδου, πολλοί έλληνες τεχνίτες εγκαταστάθηκαν στη Ρώμη, για να καλύψουν τις όλο και περισσότερο αυξανόμενες ανάγκες των ανώτερων κοινωνικών τάξεων για έργα τέχνης, κυρίως όμως για τα αντικείμενα ελληνιστικής τεχνοτροπίας.

Επίσημο χαρακτήρα είχαν οι κειμήλιοι λίθοι (camei) από πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους, όπως ινδικό σαρδόνυχα και κυανό γυαλί, ή από μέταλλο, που αναπαρίσταναν τις νίκες και τους θριάμβους των αυτοκρατόρων, τα πορτρέτα των μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας, ή κάποιες μυθολογικές σκηνές. Οι σφραγιδολίθοι ήταν πολύτιμα δώρα, που ανταλλάσσονταν μεταξύ των μελών των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων της Ρώμης. Συνήθως, κατασκευάζονταν από τους ίδιους τεχνίτες που έφτιαχναν τα νομίσματα της όψιμης Δημοκρατικής περιόδου, με τα οποία είχαν εξάλλου πολλές τεχνοτροπικές ομοιότητες. Φημισμένος τεχνίτης ήταν ο έλληνας Διοσκουρίδης, που φιλοτέχνησε το σφραγιδόλιθο του Αύγουστου, τη λεγόμενη Gemma Augusta.

Αναμνηστικά δώρα ήταν τα περίφημα αργυρά αγγεία -κάλυκες, σκύφοι, κάνθαροι και δίσκοι- διακοσμημένα όλα με φυτικά μοτίβα και μυθολογικές παραστάσεις, όπου συχνά το ρόλο των μυθικών προσώπων υποδύονταν μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας. Σημαντικά σύνολα αργυροχοΐας προέρχονται από τον Τάραντα και την Πέργαμο.

Ένα πλούσιο σύνολο κτερισμάτων προέρχεται από έναν ταφικό τύμβο της Τραϊανούπολης στην ελληνική Θράκη και χρονολογείται στα τέλη του 1ου ή στις αρχές του 2ου αιώνα μ.Χ. Ανάμεσα σε λίγα αργυρά και χρυσά αντικείμενα και σε αρκετά πήλινα αγγεία, εντυπωσιάζουν τα χάλκινα σκεύη, οι αμφορείς, οι οινοχόες, οι φιάλες, οι λεκανίδες, τα λυχνάρια και οι ακέραιοι τριποδικοί λυχνοστάτες με την ιδιαίτερα περίτεχνη διακόσμηση.

Τα κοσμήματα που προέρχονται από τη Συρία αποτελούν ένα σημαντικό σύνολο, στο οποίο συγκεράζονται τεχνικές και μοτίβα από την τοπική και την ελληνιστική παράδοση. Μια πρακτική -ήδη γνωστή από τους ελληνιστικούς χρόνους- η ένθεση χρυσών και αργυρών νομισμάτων στη θέση των πολύτιμων λίθων γενικεύτηκε τον 3ο αιώνα μ.Χ. και έδωσε εξαιρετικά δείγματα κοσμημάτων.

Πολύ σημαντικά δείγματα υαλουργίας προέρχονται από τις Κεχριές· πίνακες από έγχρωμα κομμάτια γυαλιού, σε ποικιλία θεμάτων, παριστάνουν οικοδομήματα σε λιμάνι, πουλιά και πρόσωπα. Από ρωμαϊκούς τάφους της Θεσσαλονίκης προέρχονται αντικείμενα από ερυθρό, κυανό και υπόλευκο γυαλί, ενώ σημαντικά είναι και τα γυάλινα αγγεία από την Έδεσσα.

3.14 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Όπως έχει προαναφερθεί, στα πρώτα χρόνια της πολιτιστικής επαφής μεταξύ της Ρώμης και των Ελλήνων γειτόνων της, δεν υπήρχε πρόβλημα πρόσβασης για τους λογίους. Η διαδεδομένη διγλωσσία, οι άφθονες ευκαιρίες για ταξίδια ή σπουδές στο εξωτερικό και η υψηλή διαθεσιμότητα Ελλήνων δασκάλων έδιναν στους μορφωμένους Ρωμαίους τα μέσα με τα οποία μπορούσαν να συμμετέχουν στην ελληνική πνευματική παράδοση. Για όσους είχαν μικρότερη γλωσσική ευχέρεια ή μετριοπαθέστερες φιλοδοξίες, υπήρχαν εκλαϊκευτικά έργα στα λατινικά και λίγες μεταφράσεις.

Προς το τέλος του 2ου μ.Χ. αιώνα, οι συνθήκες που είχαν ευνοήσει τη δραστηριότητα των λογίων και την παιδεία άρχισαν να εξασθενούν. Δύο αιώνες ειρήνης και σταθερότητας έδωσαν τη θέση τους, μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Μάρκου Αυρήλιου (180 μ.Χ), στην πολιτική αναταραχή, τον εμφύλιο πόλεμο, την παρακμή των αστικών κέντρων και τελικά την οικονομική κατάρρευση. Περίπου από το 250 και μετά, οι επιθέσεις και εισβολές των βαρβάρων στα όρια της Αυτοκρατορίας προσέθεσαν μια επιπλέον απειλή. Οι συνέπειες αυτών των γεγονότων περιλαμβάνουν την απώλεια της οικονομικής και πολιτικής ζωτικότητας

και τη γενικευμένη υποβάθμιση των συνθηκών ζωής. Τα οικονομικά προβλήματα, οξυμένα από την ανεπαρκή προσφορά δούλων και τη γενικευμένη αποψίλωση του πληθυσμού, ως αποτέλεσμα των λοιμών, της πολεμικής δραστηριότητας και της υπογεννητικότητας, συνέβαλαν στην απώλεια του ελεύθερου χρόνου - του αναγκαίου προαπαιτούμενου κάθε σοβαρής λόγιας δραστηριότητας. Ένα επιπλέον πρόβλημα που επηρέασε την πνευματική δραστηριότητα στη Δύση ήταν η μείωση της επικοινωνίας με την ελληνική Ανατολή. Προς το τέλος του 3ου αιώνα, και ξανά στον 4ο, η Αυτοκρατορία διαιρέθηκε διοικητικά σε δύο μέρη, ένα ανατολικό και ένα δυτικό. Με αυξανόμενο ρυθμό, αυτά τα δύο μέρη ακολούθησαν χωριστούς δρόμους και η λατινική Δύση έχασε βαθμηδόν τη ζωτική της επαφή με την ελληνική Ανατολή.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η πνευματική συνέχεια μεταξύ Ανατολής και Δύσης διακόπηκε. Η διγλωσσία στις δυτικές περιοχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας υποχώρησε, ενώ αυξήθηκε ο αναλφαβητισμός, και το πρόβλημα στην ελληνική παιδεία άρχισε να γίνεται αισθητό. Αυτό δε σημαίνει ότι η διακοπή των επαφών ήταν ολοκληρωτική, αλλά απλώς ότι οι σχέσεις μεταξύ Ανατολής και Δύσης έγιναν ισχνότερες και επισφαλέστερες. Αρκετοί λόγιοι των τελευταίων χρόνων της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, έχοντας συνείδηση της επερχόμενης απειλής, προσπάθησαν να απαλύνουν κάπως τις συνέπειές της, μεταφράζοντας ορισμένα από τα πλέον θεμελιώδη ελληνικά φιλοσοφικά έργα στα λατινικά. Δύο από αυτούς τους συγγραφείς έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ιστορία της επιστήμης. Εκτός από αυτά, η γνώση του ελληνικού πνευματικού επιτεύγματος ήταν περιορισμένη σε υπομνήματα, εγχειρίδια, ανθολογίες και εγκυκλοπαίδειες.

3.15 Η ΄ΓΕΝΝΗΣΗ΄ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Η μεταφορά της πρωτεύουσας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη θεωρείται σημαντικότατο γεγονός, καθώς είχε ως αποτέλεσμα τη βαθμιαία μεταβολή του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους στην ελληνορθόδοξη αυτοκρατορία που διήρκεσε 11 ολόκληρους αιώνες. Μέχρι το τέλος του 4^{ου} μ .Χ αιώνα η ρωμαϊκή αυτοκρατορία ήταν επίσημα διαιρεμένη σε δύο τμήματα, στο δυτικό και στο ανατολικό. Ενώ η Ρώμη, το δυτικό τμήμα, άρχισε σταδιακά να καταρρέει, το ανατολικό ισχυροποιήθηκε και ονομάστηκε βυζαντινή αυτοκρατορία, διαρκώντας για 11 ολόκληρους αιώνες μέχρι την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453.

Τουλάχιστον για ένα αιώνα μετά το 1453, μεγάλος αριθμός από Έλληνες, μια αληθινή διασπορά διανοούμενων, εμπόρων, μισθοφόρων και άλλων, έτρεξε στη Δύση και πολλοί από αυτούς ζήτησαν άσυλο στη Βενετία. Στα τέλη του ΙΕ' αιώνα υπήρχε μια πολύ ουσιαστική ελληνική παροικία εγκαταστημένη σε αυτή την πόλη. Αυτή στην πραγματικότητα ήταν η μεγαλύτερη παροικία από Έλληνες που εγκαταστάθηκε στη Δύση μετά το 1453. Οι Έλληνες αυτής της κοινότητας πήραν το δικαίωμα να κτίσουν εκκλησία και είχαν στην κατοχή τους μια μεγάλη αποβάθρα ή σκάλα σε ένα σημαντικό κανάλι της Βενετίας, για το φόρτωμα και την αποστολή εμπορευμάτων στο εξωτερικό. Από πολιτιστική σκοπιά αυτοί οι Έλληνες πρόσφυγες στη Δύση ήταν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ουμανιστικής γνώσης στην Αναγέννηση.

Πολύ συχνά βεβαιώνεται πως από πολιτιστική πλευρά το κύριο λειτούργημα του Βυζαντίου ήταν να υπηρετήσει, για πάνω από χίλια χρόνια, σαν έπαλξη της Χριστιανοσύνης ενάντια στους άπιστους εισβολείς και εκτελώντας αυτό το έργο να διατηρήσει για τον κόσμο την πνευματική και φιλοσοφική κληρονομιά της αρχαίας Ελλάδας.

Με τον όρο Βυζαντινή Αυτοκρατορία ή Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αναφερόμαστε κατ' αρχάς, στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία της χριστιανικής Ανατολής ως κληρονόμο κράτος του γεωγραφικού χώρου της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με χρονικά όρια που ξεκινούν από τα επίσημα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης στις 11 Μαΐου του 330 και φτάνουν ως τη τελική πτώση, την άλωση δηλαδή από τους Οθωμανούς Τούρκους, στις 29 Μαΐου του 1453.

Στην πραγματικότητα βέβαια, μέσα στα εκτεταμένα χρονικά όρια ζωής της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, άλλαξαν συχνά τα σύνορα και οι εχθροί του κράτους, και οι παράγοντες αυτοί βοήθησαν στην αλλαγή της πολιτικής και εθνικής φυσιογνωμίας της αυτοκρατορίας.

Συνεπώς, από τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία γεννήθηκε το "*Εκχριστιανισμένο Ρωμαϊκό κράτος της Ανατολής*" με κύριο μέλημα την ανασύσταση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, επί της δυναστείας του Ηρακλείου μεταμορφώθηκε στην "*Εξελληνισμένη αυτοκρατορία της χριστιανικής Ανατολής*" και τέλος, κυρίως από το 1204 και μετά, με την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους, γεννήθηκε η "*Ελληνική Βυζαντινή Αυτοκρατορία*". Σε αυτήν τη τελευταία περίοδο, αναβίωσε έντονα η μνήμη του ελληνικού παρελθόντος, ενώ η Άλωση της Πόλης και η

Λατινοκρατία, συντέλεσαν στη γένεση του νεοελληνικού πατριωτισμού και των ιδεών που τελικά οδήγησαν στην αποκατάσταση της νέας Ελλάδας κατά τον 10^ο αιώνα.

Η μελέτη της Βυζαντινής ιστορίας δείχνει ότι πρόκειται στην πραγματικότητα για μία νέα φάση της ρωμαϊκής ιστορίας που διαμορφώνεται κάτω από την επιρροή της ρωμαϊκής πολιτικής θεωρίας, του ελληνικού πολιτισμού, με μετάθεση του πολιτικού κέντρου του κράτους στην εξελληνισμένη Ανατολή και της χριστιανικής πίστης.

Η πορεία που ακολούθησε η ελληνικότητα του Βυζαντίου, ήταν κοινή με την εξέλιξη του ονόματος Έλλην, που ξεκινά ως εθνικό στην αρχαία Ελλάδα, μετατρέπεται σε πολιτιστικό επί ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και ταυτόχρονα θρησκευτικό με την εμφάνιση του Χριστιανισμού. Με την επικράτηση της νέας θρησκείας γίνεται κυρίως θρησκευτικό και παρόλο που ο ελληνικός πολιτισμός ήταν πάντοτε θεμέλιο της πνευματικής ζωής, με την ελληνική επιστήμη, ιστοριογραφία, ποίηση και φιλοσοφία να αποτελούν μορφωτικό αγαθό ακόμα και των ευσεβών Βυζαντινών, εν τούτοις, το όνομα Έλλην, παρέμεινε θρησκευτικά φορτισμένο για πολλούς αιώνες.

Η εποχή του Ηρακλείου ήταν εκείνη που έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στο ελληνικό στοιχείο. Αφού το Βυζάντιο απώλεσε το μεγαλύτερο μέρος των ασιατικών και δυτικών χωρών του, έθεσε τέλος στη διγλωσσία που υπήρχε ανάμεσα στην κρατική διοίκηση και τον στρατό που χρησιμοποιούσαν τη Λατινική και τον λαό. Που τη θεωρούσε ακατανόητη, και καθιέρωσε την Ελληνική ως την επίσημη γλώσσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Με τον τρόπο αυτό, η γλώσσα του λαού και της Εκκλησίας έγινε πλέον και γλώσσα του κράτους. Ο ίδιος, μάλιστα, υιοθέτησε τον τίτλο του βασιλιά, αντί του λατινικού *imperator* και έκοψε νομίσματα με την ελληνική επιγραφή " *EN TOYTO NIKA* ". Σταδιακά, η γνώση της Λατινικής γλώσσας έγινε σπάνιο φαινόμενο στις επόμενες γενιές. Με το τέλος της δυναστείας του Ηρακλείου, αν και η αυτοκρατορία παρέμεινε σταθερά προσκολλημένη στις ρωμαϊκές πολιτικές ιδέες και παραδόσεις, με την επικράτηση της ελληνικής γλώσσας, αρχίζει να μεταβάλλεται σταδιακά, για να καταλήξει προς το τέλος ιστορίας της, σε ένα "Μεσαιωνικό Ελληνικό κράτος" ή στην "Ελληνική Αυτοκρατορία της χριστιανικής Ανατολής".

Με τη μεταφορά της νέας πρωτεύουσας στην Κωνσταντινούπολη και κατά τους πρώτους αιώνες της χριστιανικής εποχής αρχίζει μια εποχή Ελληνικής αναγέννησης, που ονομάζεται βυζαντινός πολιτισμός. Ο βυζαντινός πολιτισμός αναπτύχθηκε στα πλαίσια της μακροχρόνιας βυζαντινής αυτοκρατορίας που

περιλάμβανε όλη την Ελλάδα και την περιοχή του Αιγαίου. Ουσιαστικά ήταν ένα κράμα της νέας θρησκείας του χριστιανισμού, της αρχαίας Ελληνικής κληρονομιάς στο χώρο της σκέψης και της διανοήσης και της Ρωμαϊκής παράδοσης σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης. Το Βυζάντιο έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα στο τομές των επιστημών, της τέχνης, του δικαίου, της φιλοσοφίας, της λογοτεχνίας. Η πνευματική και λογοτεχνική του παραγωγή, όπως η Χριστιανική Φιλολογία και Βυζαντινή Τέχνη, γνώρισαν ιδιαίτερη άνθηση και κληροδότησαν στον παγκόσμιο πολιτισμό σπουδαία έργα.

3.16 Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Η ωφέλεια που είχαν οι Ρωμαίοι από τον ελληνικό πολιτισμό ήταν πολύπλευρη και ανυπολόγιστη. Το πόσο ωφελήθηκαν οι Ρωμαίοι στα γράμματα και σε όλη την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία το ομολογεί και ο ίδιος ο Κικέρων, όταν απερίφραστα παραδέχεται την οφειλή των συμπατριωτών του στον ελληνικό πολιτισμό και καταλήγει με τα εξής λόγια: *“philhellenes et sumus et habemus”* που σημαίνει *“φιλέλληνες και είμαστε και θεωρούμαστε ότι είμαστε”*.

Σε περίπτωση που τεθεί το ερώτημα ποια ήταν τα στοιχεία του ρωμαϊκού πολιτισμού που θα μπορούσαν να αποδεχθούν οι Έλληνες και να ωφεληθούν από αυτά, η απάντηση είναι περίπου αρνητική, γιατί οι Έλληνες σε τίποτα δεν παραδέχονταν ότι θα μπορούσαν να διδαχθούν από τους “βαρβάρους”, όπως αποκαλούσαν όλους τους μη Έλληνες. Αν όμως αποδέχονταν το γεγονός ότι θα μπορούσαν όντως να ωφεληθούν σε κάποιο τομέα, τότε αυτός σίγουρα θα ήταν η διοίκηση του κράτους και η αίσθηση της ενότητας που καλλιέργησαν στην απέραντη αυτοκρατορία τους. Οι ίδιοι οι Ρωμαίοι έλεγαν, μάλλον ειρωνικά, ότι οι Έλληνες με τις αναρίθμητες περί κράτους θεωρίες τους, δεν κατάφεραν να εφαρμόσουν μία και να ενωθούν όλοι μαζί, παρά το ότι είχαν συναίσθηση της εθνικής τους ενότητας και των στοιχείων που την αποτελούσαν, και τελικά πολεμούσαν ο ένας εναντίον του άλλου σε καταστρεπτικούς πολέμους, κορυφή των οποίων ήταν βέβαια ο πελοποννησιακός πόλεμος μεταξύ Αθηνών και Σπάρτης (431 π.Χ - 404 π.Χ.), που ουδείς τον περιέγραψε καλύτερα από τον αξεπέραστο Θουκυδίδη.

Οι ωφέλειες των Ρωμαίων από την επαφή τους με τους Έλληνες ήταν πολύμορφες και εκτείνονταν σε ένα τεράστιο εύρος τομέων: πνευματικές, ευρύτερα πολιτιστικές, φιλοσοφικές, ηθικές, ωφελείς σκέψεις και αυτοσυνειδησίας των

Ρωμαίων, οι οποίοι με τις ελληνικές επαφές τους ανέπτυξαν ένα ευρύτερο τρόπο σκέψης και κοσμοθεωρίας, που τους ήταν άγνωστη μέχρι τότε.

Δεν θα πρέπει να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι οι Ρωμαίοι ήταν κακή επίδραση του ελληνικού τρόπου σκέψης, για τον απλούστατο λόγο ότι η σκέψη των Ελλήνων μόνο δημιουργικά μπορούσε να επιδράσει στους Ρωμαίους μιας και ο θεωρητικός τρόπος σκέψης των Ελλήνων ήταν απόλυτα ξένος προς το ρωμαϊκό πρακτικό πνεύμα. Και αυτό σε όλους τους τομείς : στη φιλοσοφία, στην ποίηση, στην κοσμοθεωρία, στη φιλοσοφία και στη γενικότερη οργάνωση της ζωής του ατόμου και του κράτους.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ - ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <http://el.wikipedia.org>
- ∅ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ <http://www.wto.org/>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ <http://www.scuolaitalianatene.edu.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ <http://www.italia.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <http://www.mfa.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ <http://www.gnto.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ <http://www.ambatene.esteri.it>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

4.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ

Οι δύο χώρες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όπου δυστυχώς οι πολιτικές και ιστορικές συγκυρίες τους έφεραν σε αντίπαλα στρατόπεδα, συνεχίζουν στα πλαίσια της ενοποιημένης Ευρώπης και του ΝΑΤΟ την ίδια πορεία με κοινό προσανατολισμό.

Είναι πασίγνωστο ότι χιλιάδες μεταπολεμικά είναι οι έλληνες φοιτητές που έγιναν επιστήμονες σε ιταλικά πανεπιστήμια ακολουθώντας τα βήματα του Σολωμού και του Κάλβου, ενώ για τους επιχειρηματίες της χώρας μας η Ιταλία παραμένει σταθερά εδώ και πολλά χρόνια ο πρώτος σε ποσότητα και πυκνότητα συναλλαγών ευρωπαϊκός εμπορικός εταίρος.

Η ομογένεια αριθμεί περί τα 30.000 άτομα εκ των οποίων ο κύριος όγκος ευρίσκεται στην κεντρική Ιταλία. Σημειώνεται και η μακράιωνη παρουσία ελληνικής καταγωγής ιταλών πολιτών, που ομιλούν τη χαρακτηριστική “γκρεκάνικη” διάλεκτο στην περιοχή της “Μεγάλης Ελλάδας”.

4.2 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η Ελλάδα σύνηψε διπλωματικές σχέσεις με την Ιταλία αμέσως μετά την ενοποίηση της τελευταίας, το 1861. Διατηρεί Πρεσβεία και Προξενικό Γραφείο στη Ρώμη και Γενικά Προξενεία στο Μιλάνο και την Νάπολη, Προξενείο στη Βενετία και Επίτιμα Προξενεία στην Τεργέστη (Γενικό), το Τορίνο (Γενικό), την Ανκόνα, την Κατάνια, το Λιβόρνο, το Μπάρι, τη Μπολόνια, το Μπρίντζι, τη Φλωρεντία, το Παλέρμο και την Περούτζια, καθώς και Λιμενικό Προξενείο στη Γένοβα. Το Υπουργείο Εξωτερικών εποπτεύει επίσης το Ελληνικό Ινστιτούτο Βενετίας.

4.3 ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι σημαντικότερες διμερείς συμφωνίες είναι οι εξής:

- ü Μορφωτική Σύμβαση (1954)
- ü Συμφωνία οικονομικής συνεργασίας (1949)
- ü Συνεργασία για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος του Ιονίου Πελάγους (1979)
- ü Συμφωνία συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και του λαθρεμπορίου ναρκωτικών (1986)
- ü Σύμβαση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (1977)
- ü Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας (1964)

4.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι μορφωτικές σχέσεις Ιταλίας – Ελλάδας ρυθμίζονται από την Μορφωτική Συμφωνία, που υπεγράφη στην Αθήνα, στις 11.9.1954.. Στην Βενετία λειτουργεί από το 1951 το Ινστιτούτο Μεταβυζαντινών Σπουδών, το μοναδικό ερευνητικό ίδρυμα της Ελλάδος στο εξωτερικό με κύρια αποστολή τη μελέτη της βυζαντινής και μεταβυζαντινής ιστορίας στην Ιταλία και ειδικότερα στη Βενετία και στις ελληνικές περιοχές την περίοδο της Ενετοκρατίας. Λειτουργεί στην έδρα της Ελληνορθόδοξης Αδελφότητας Βενετίας, η οποία έχει παραχωρηθεί από την Αδελφότητα στο Ελληνικό Κράτος. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες με θέμα την Ελλάδα είναι πολυάριθμες σε όλη την Ιταλία.

Η πολιτιστική παρουσία της Ιταλίας στην Ελλάδα πραγματοποιείται, κυρίως μέσω των δραστηριοτήτων που αναπτύσσει το Ιταλικό Ινστιτούτο Αθηνών.

Το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο Αθηνών είναι το Μορφωτικό Γραφείο της Ιταλικής Πρεσβείας στην Αθήνα.

Η περιοχή δικαιοδοσίας του Ιταλικού Μορφωτικού Ινστιτούτου Αθηνών περιλαμβάνει τους νομούς: Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Πρέβεζας, Άρτας, Καρδίτσας, Μαγνησίας, Ευρυτανίας, Φθιώτιδας, Αιτωλοακαρνανίας, Φωκίδας, Βοιωτίας, Ευβοίας, Αττικής, Αχαΐας, Κορινθίας, Ηλίας, Αρκαδίας, Αργολίδος, Μεσσηνίας,

Λακωνίας, Χίου, Σάμου, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Χανίων, Ρεθύμνου, Ηρακλείου, Λασιθίου, Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου.

Επιδίωξή του είναι η προαγωγή και ανάπτυξη των πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας.

Σύμφωνα με τη Μορφωτική Συμφωνία μεταξύ Ιταλίας και Ελλάδας, το Ινστιτούτο:

- ü προωθεί τις επαφές των ελληνικών Ιδρυμάτων, Οργανισμών και ελληνικών υπηρεσιών με τις αντίστοιχες ιταλικές
- ü επιμελείται και διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις (εκθέσεις, συναυλίες, παραστάσεις, συνέδρια) σε συνεργασία με ελληνικούς και ιταλικούς, δημόσιους και ιδιωτικούς, φορείς
- ü παρέχει πληροφορίες για υποτροφίες και σπουδές στην Ιταλία
- ü αναπτύσσει διδακτική δραστηριότητα διοργανώνοντας επιμορφωτικά σεμινάρια, εξετάσεις για την πιστοποίηση της γνώσης της ιταλικής γλώσσας, τμήματα ιταλικής γλώσσας και κουλτούρας για ενήλικες και νέους, καθώς και εξειδικευμένα τμήματα

4.5 ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "GRECIA GR"

Ο Ελληνοϊταλικός Σύλλογος "GRECIA GR" είναι μια αφιλοκερδής Πολιτιστική Οργάνωση με ανιδιοτελείς επιδιώξεις.

Απευθύνεται σε όλους τους Έλληνες και Ιταλούς Πολίτες που αισθάνονται ότι μπορούν να δραστηριοποιηθούν ενεργά για την βελτίωση και την εκπλήρωση των κοινωνικών στόχων.

Ο τομέας των πολιτιστικών δραστηριοτήτων του συλλόγου έχει να κάνει με:

- ü Η προβολή των λαϊκών Παραδόσεων και η διερεύνηση της εθνικής ταυτότητας των δύο λαών: Ελλήνων και Ιταλών.
- ü Η προστασία και η αξιοποίηση της υπάρχουσας πολιτιστικής, ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε Ελλάδα και Ιταλία.

- ü Οι πολιτιστικές ανταλλαγές Ελληνοϊταλικός Σύλλογος “GRECIA GR” Σμεταξύ των διάσπαρτων Ελληνοϊταλικών κοινοτήτων σ’ όλο τον κόσμο.

Οργάνωση και πραγματοποίηση, είτε από τον ίδιο τον Ελληνοϊταλικό Σύλλογο “GRECIA GR” σε συνεργασία με άλλες οργανώσεις ή οργανισμούς:

- ü Διαλέξεων, συζητήσεων, συνεδρίων.
- ü Μαθημάτων και δραστηριοτήτων συνεχούς διαπαιδαγώγησης και ειδίκευσης.
- ü Ομαδικών μελετών, σεμιναρίων, συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης.
- ü Πρωτοβουλιών στήριξης και ενημέρωσης σε θέματα ειδίκευσης, πληροφορίας και λογιστικής σε όλα τα εγγραφόμενα μέλη του Συλλόγου, που καταφθάνοντας σε μια από τις δύο χώρες (Ελλάδα και Ιταλία) αναζητήσουν μια τέτοιου είδους στήριξη (φοιτητές, εργαζόμενοι, έμποροι, επιχειρηματίες κ.τ.λ.).

Οργάνωση και πραγματοποίηση, είτε από τον ίδιο το Σύλλογο είτε σε συνεργασία με άλλες οργανώσεις ή οργανισμούς:

- ü Συναυλιών, παραστάσεων, θεαμάτων μουσικών και κινηματογραφικών, θεατρικών εργαστηρίων και επιθεωρήσεων, λογοτεχνικών εκθέσεων.
- ü Εκθέσεων, έργων καλών τεχνών και άλλων καλλιτεχνικών γεγονότων.
- ü Διαχείρισης θεάτρων και άλλων πολιτιστικών ή καλλιτεχνικών χώρων.
- ü Βιβλιογραφικού και οπτικοακουστικού αρχείου.

4.6 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η Ιταλία αποτελεί την 7^η παγκόσμια οικονομική δύναμη. Το συγκριτικό πλεονέκτημά της είναι η βιομηχανία, ειδικότερα δε οι μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις που ειδικεύονται σε παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας σχεδίου. Η ανάκαμψη της ιταλικής οικονομίας συνεχίσθηκε και το 2007, με αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,5% και το εξωτερικό χρέος να βαίνει μειούμενο, 104% ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ η σταθεροποίηση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω του 3% για δεύτερη συνεχή χρονιά είχε ως αποτέλεσμα την έξοδο της χώρας από τη διαδικασία της επιτήρησης λόγω του υπερβολικού ελλείμματος. Επίσης το 2007 το συνολικό ΑΕΠ ανήλθε σε 2τρς \$ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε 31.000\$. Σημαντικότερα προβλήματα

της ιταλικής οικονομίας που παραμένουν, είναι η χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, καθώς και η οικονομική υστέρηση της Νοτίου Ιταλίας. Για το 2008 η μεταβολή του ΑΕΠ εκτιμάται στο 0,6% και το δημοσιονομικό έλλειμμα στο 2,4%, ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Ο ρυθμός αύξησης του δημοσίου χρέους, μειώθηκε, σε μία διετία, από το 4,2% στο 1,9% επί του ΑΕΠ. Το 2007 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός κυμάνθηκε στο 1,8%. Η ανεργία βαίνει μειούμενη και έφτασε στο 6,1% το 2007. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις έφθασαν τα 15, 4 δις € το 2006 και κατευθύνονταν κυρίως στους τομείς ενέργειας και χημικών. Σημαντικές είναι οι επενδύσεις στην Ιταλία εταιρειών που προέρχονται από τις χώρες RIC (Ρωσία, Ινδία, Κίνα).

Η στασιμότητα της ιταλικής οικονομίας, η αύξηση παγκοσμίως των τιμών των πρώτων υλών, και η παραδοσιακή εξειδίκευση των ιταλικών επιχειρήσεων, που αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής στην διεθνοποίηση του εμπορίου, επέδρασαν στην αύξηση του ελλείμματος του ιταλικού εμπορικού ισοζυγίου καθώς και στην περαιτέρω μείωση του μεριδίου συμμετοχής των ιταλικών προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ιταλικές εξαγωγές του 2007 ανήλθαν σε 358δις€, κατατάσσοντας την Ιταλία ως 10^η εξαγωγική χώρα παγκοσμίως. Μεταξύ των προτεραιοτήτων της νέας κυβέρνησης περιλαμβάνονται η ιδιωτικοποίηση της Alitalia Spa, η καθιέρωση του συστήματος ομοσπονδιακής φορολόγησης, μέτρα κοινωνικού χαρακτήρα, η περαιτέρω απελευθέρωση της οικονομίας, η σύγκλιση Βορρά-Νότου και η υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής. Σε εξέλιξη ευρίσκονται μεγάλα έργα για την προμήθεια φυσικού αερίου. Σημειώνεται ότι το Μιλάνο θα φιλοξενήσει την EXPO 2015, μετά την ψηφοφορία που έλαβε χώρα στο Παρίσι στις 31.3.2008.

Η Ιταλία παραμένει ο δεύτερος εμπορικός εταίρος μας. Ο όγκος του διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Ιταλίας ανήλθε το 2007 στα 8,3δις € παραμένοντας σχεδόν αμετάβλητος σε σχέση με το 2006. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σταθερά ελλειμματικό εις βάρος της Ελλάδας, καταμετρημένο στα 4,6 δις € για το 2007, ελαφρά μειωμένο σε σχέση με το 2006. Οι ελληνικές εξαγωγές το 2007 ανήλθαν σε αξία 1,841δις€, σημειώνοντας ελαφρά κάμψη (-1,63%) σε σχέση με το 2006, κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών σε φυτικά έλαια (χύδην ελαιόλαδο) που μειώθηκαν κατά 102εκ.€. Κυριότερα εξαγωγίμα προϊόντα προς την Ιταλία για το 2007 παραμένουν το ελαιόλαδο (10,94% του συνόλου), τα προϊόντα αλουμινίου (12,69%) και τα ιχθυρά. Η Ιταλία είναι η δεύτερη χώρα προορισμού ελληνικών προϊόντων με ποσοστό συμμετοχής 11,2% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών. Το 2007 οι

ελληνικές εισαγωγές μειώθηκαν κατά 0,6%, στα 6,47 δις €, με το δείκτη εξαγωγών προς εισαγωγές να φτάνει το 28,5%.

Διμερές Εμπόριο Ελλάδας Ιταλίας 2003-2007 (Αξία: σε εκ. ευρώ)						
	2003	2004	2005	2006	2007	Μεταβολή '06 - '07 (%)
Ελληνικές Εξαγωγές	1,462	1,502	1,550	1,871	1.841	-1,63
Ελληνικές Εισαγωγές	5,790	6,439	6,030	5,833	6.467	10,87
Όγκος Εμπορίου	7,252	7,941	7,580	7,704	8.308	7,83
Εμπορικό Ισοζύγιο	-4,328	-4,937	-4,480	-3,961	-4.626	16,77
Δείκτης ΕΞ/ΕΙΣ	0,25	0,23	0,26	0,32	0,28	-
Πηγή: ΕΣΥΕ						

4.7 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Επιπλέον των κοινοτικών ρυθμίσεων, σε διμερές επίπεδο μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας έχουν υπογραφεί οι κάτωθι Συμφωνίες:

- ü Συνθήκη Εμπορίου, Ναυτιλίας και Φιλίας (Σαν Ρέμο 1949/ΦΕΚ Α 306)
- ü Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας επί κληρονομιών (1964)
- ü Συμφωνία επί κερδών ναυτιλιακών επιχειρήσεων (1967, αναθεωρημένη το 1991)
- ü Συμφωνία Επιστημονικής και Τεχνολογικής συνεργασίας (1983)
- ü Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας του εισοδήματος και κεφαλαίου (1987)
- ü Συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας για την υποστήριξη της κατασκευής αγωγού φυσικού αερίου. Κυρώθηκε με τον Νόμο 3441/2006 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 39 τεύχος Α της 27.2.2006.

4.8 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Το 2007 υπεγράφησαν σημαντικά μνημόνια συνεργασίας μεταξύ ιταλικών και ελληνικών ομίλων για επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα στην Ελλάδα (ENEL με όμιλο Κοπελούζου για αιολική ενέργεια, Edison με Ελληνικά Πετρέλαια ΑΕ για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Παράλληλα ενδιαφέρον έχει εκδηλωθεί και στον τουριστικό τομέα για την ανέγερση ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών χωριών. Ως σημαντικότερες ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα καταγράφονται οι εξής: Riva Group τομέας σιδηρουργίας, Barilla Spa μονάδα παραγωγής ζυμαρικών, Cooperlat Spa τομέας γαλακτοκομίας, Euricom Spa παραγωγή ζυμαρικών, Campari Spa που εξαγόρασε την εταιρεία Ούζο 12, Ferrero Spa με γραφείο αντιπροσωπείας, Edison Hellas στον τομέα της ενέργειας, Italgas τομέα φυσικού αερίου, Autogrill εστιατόρια κατά μήκος των εθνικών οδών, Impreglio κατασκευές, Fincantieri ναυπηγικές εργασίες, Mondadori εκδοτικός οίκος, Italcementi τσιμεντοβιομηχανία, Kerakoll χημικά, San Paolo IMI τραπεζικές υπηρεσίες, Assicurazioni Generali ασφάλειες, Wind σε τηλεπικοινωνίες από κοινού με ΔΕΗ, Alitalia και Airone στις αεροπορικές μεταφορές και ο όμιλος Grimaldi σε ναυτιλιακές υπηρεσίες. Σημαντικότερη ελληνική επένδυση το 2006 στην Ιταλία είναι η εξαγορά από την Coca Cola 3E της ιταλικής εταιρείας φυσικού μεταλλικού νερού Traficante Group αντί του ποσού των 35 εκ. ευρώ. Στη χώρα δραστηριοποιούνται, επίσης, οι εταιρείες Μαίλλης ΑΕ (μηχανήματα συσκευασίας), Μαρινόπουλος (φαρμακευτική εταιρία), Μηχαηλίδης (καπνά), Πετζετάκις (χημικά/πλαστικά), Coca Cola HBC, Ικτίνος ΑΕ (μάρμαρα), Spider Metal (εξοπλισμός), Τιάν (τσιμέντα), S&B (στον εξορυκτικό τομέα), οι ναυτιλιακές εταιρίες Μινωικές Γραμμές, ANEK, Superfast, Αγούδημος και οι αεροπορικές εταιρείες Ολυμπιακές Αερογραμμές και Aegean Airlines.

Στις 19.6.2008 πραγματοποιήθηκε στην Αγκώνα, εκδήλωση για τα εγκαίνια της νέας έδρας της Γραμματείας της Πρωτοβουλίας Αδριατικής και Ιονίου. Η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία ΠΑΙ από την 1.6.2008-31.5.2009.

4.9 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το 2006 επισκέφθηκαν την Ελλάδα περίπου 1εκ. Ιταλοί τουρίστες. Ο τομέας του τουρισμού μπορεί να αποτελέσει δυνητικό τομέα συνεργασίας στην Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη.

Το 2007 οι Ιταλοί επισκέπτες στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 13,7% φθάνοντας τους 1,12 εκατ. τουρίστες. Όσον αφορά στις δαπάνες των γειτόνων τουριστών στην Ελλάδα, αυτές αυξήθηκαν κατά 23,5% φθάνοντας τα 786 εκατ. ευρώ το 2007 έναντι 636 εκατ. ευρώ που ξόδεψαν το 2006 μόνο στην χώρα μας.

4.10 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ: ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΑΓΩΓΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

Ο αγωγός διασύνδεσης Ελλάδος- Ιταλίας έχει σχεδιαστεί να μεταφέρει περίπου 8 δισ. κυβικά μέτρα /έτος φυσικού αερίου και θα κατασκευαστεί σε 4 φάσεις.

Ιούλιος 2002: Υπογράφεται το 1ο Μνημόνιο Κατανόησης (Memorandum of Understanding) μεταξύ της UEPA και της Ιταλικής εταιρείας EDISON για τη μεταφορά φυσικού αερίου από την περιοχή της Κασπίας, στην Ιταλία, μέσω της Ελλάδας.

Περίοδος 2003-2004: Οι διοικήσεις και τα στελέχη των εταιρειών UEPA και EDISON συναντώνται κατ' επανάληψη, με σκοπό την από κοινού προώθηση του έργου.

Ιούνιος 2004: Στο Συμβούλιο των Υπουργών Ενέργειας της Ε.Ε., στο Λουξεμβούργο, στο οποίο συμμετείχε ο Υφυπουργός Ανάπτυξης κ. Γιώργος Σαλαγκούδης, εκπροσωπώντας τον Υπουργό Ανάπτυξης κ. Δημήτρη Σιούφα, επιτυγχάνεται η ένταξη του αγωγού Τουρκίας- Ελλάδας-Ιταλίας σε προτεραιότητα χρηματοδότησης από την Ε.Ε.

Σεπτέμβριος 2004: Πραγματοποιείται, στην Κωνσταντινούπολη, κοινή συνάντηση μεταξύ του Προέδρου της UEPA κ. Ραφαήλ Μωυσή και του Γενικού Διευθυντή Ανάπτυξης της EDISON κ. Ρομπέρτο Πόππι και του τότε Προέδρου της τουρκικής εταιρείας BOTAS κ. Μεχμέτ Μπιλγκίτς, για την προώθηση του έργου.

Απρίλιος 2005: Οι εταιρείες UEPA και EDISON προχωρούν σε συμφωνία για συνεργασία και συγχρηματοδότηση του βασικού σχεδιασμού και των λοιπών μελετών του έργου του υποθαλάσσιου αγωγού μέχρι την ανάθεση κατασκευής.

Μάιος 2005: Ξεκινούν οι επαφές μεταξύ των πολιτικών ηγεσιών της Ελλάδας και της Ιταλίας στο Παρίσι. Στο περιθώριο της συνόδου των υπουργών του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας και του ΟΟΣΑ, ο Υπουργός Ανάπτυξης κ. Δημήτρης Σιούφας και ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης κ. Νίκος Στεφάνου,

συναντούν, για το θέμα αυτό, τον Ιταλό Υπουργό Παραγωγικών Δραστηριοτήτων κ. Κλαούντιο Σκαγιόλα. Οι κ.κ. Σιούφας και Σκαγιόλα συμφωνούν για τη στήριξη του αγωγού και για την υπογραφή Διακρατικής Συμφωνίας.

Ιούνιος 2005: Οι επικεφαλής της UEPA και της EDISON κ. Ραφαήλ Μωυσής και κ. Κλαούντιο Καουντρίνο, παρουσιάζουν από κοινού το έργο στο Υπουργείο Παραγωγικών Δραστηριοτήτων της Ιταλίας.

17 Ιουνίου 2005: Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης κ. Νίκος Στεφάνου, από κοινού, με το Γενικό Διευθυντή Ενέργειας του Υπουργείου Παραγωγικών Δραστηριοτήτων της Ιταλίας, κ. Σέρτζιο Γκαρίμπα, κατ' εντολή των υπουργών τους κ. Σιούφα και κ. Σκαγιόλα, υποβάλλουν κοινό αίτημα προς τη Γενική Διεύθυνση Ενέργειας και Μεταφορών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διεκδικώντας επιχορήγηση από την Ε.Ε., κατά 50% της Μελέτης Σκοπιμότητας του έργου, συνολικού ύψους 11,3 εκατ. ευρώ. Τελικώς, η Ε.Ε. εγκρίνει χρηματοδότηση κατά 30%.

24 Ιουνίου 2005: Ο Υπουργός Ανάπτυξης κ. Δημήτρης Σιούφας και ο ομόλογός του Ιταλός Υπουργός Παραγωγικών Δραστηριοτήτων κ. Κλαούντιο Σκαγιόλα υπογράφουν, στο Καβούρι, Πρωτόκολλο Εκδήλωσης Προθέσεων για την προώθηση της κατασκευής του υποθαλάσσιου Ελληνο-Ιταλικού αγωγού φυσικού αερίου.

4 Νοεμβρίου 2005, Lecce Ιταλίας: υπογραφή της Διακρατικής Συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, για την κατασκευή του Ελληνο-Ιταλικού αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου, με το οποίο θα συνδεθούν τα συστήματα φυσικού αερίου των δύο χωρών.

26 Ιουλίου 2007, Ρώμη: Υπογράφεται η τριμερής διακρατική συμφωνία Ελλάδας - Ιταλίας -Τουρκίας, που αποτελεί το πρώτο επίσημο νομικό κείμενο που υιοθετεί τον ορισμό Τουρκο-Ελληνο-Ιταλικός αγωγός (Interconnection Turkey Greece Italy - ITGI). Η τριμερής αυτή διακρατική συμφωνία, αποτελεί συνέχεια των Διακρατικών Συμφωνιών Ελλάδος- Τουρκίας και Ελλάδος-Ιταλίας. Στόχος αυτής της συμφωνίας είναι, αφ' ενός η δέσμευση των κυβερνήσεων Ελλάδας, Τουρκίας και Ιταλίας για τη σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου των τριών κρατών, αφετέρου η από κοινού διαχείριση του έργου ως ενότητα. Το έργο αυτό, γνωστό ως Νότιος Ευρωπαϊκός Διάδρομος Φυσικού Αερίου, έχει χαρακτηριστεί ως έργο πρώτης προτεραιότητας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και θα αποτελέσει το πρώτο

σημαντικό έργο ενεργειακής υποδομής στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Τα βασικά σημεία της τριμερούς διακρατικής συμφωνίας συνδέονται:

- ü Με τη διασφάλιση της διέλευσης μέσω Τουρκίας των ποσοτήτων του αερίου που θα διαμετακομιστούν στην Ιταλία, μέσω του ελληνικού δικτύου και του υποθαλάσσιου αγωγού «Ποσειδώνας».
- ü Με την εξασφάλιση της τροφοδότησης της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου με ποσότητες μέσω Τουρκίας. Ο αγωγός Τουρκίας-Ελλάδος, που έχει ήδη τεθεί σε εμπορική λειτουργία, έχει ετήσια δυναμικότητα 11,5 δισ. κυβικών μέτρων. Από αυτά, τα 8,8 δισ. κυβικά μέτρα θα διαμετακομίζονται στην Ιταλία, ενώ τα 0,75 δισ. κυβικά μέτρα έχουν ήδη συμβολαιοποιηθεί από την ΥΕΠΑ. Τα υπόλοιπα 2 δισ. κυβικά μέτρα, έχουν εξασφαλισθεί για την ελληνική αγορά.
- ü Με τη δυνατότητα σε κάθε εταιρεία που θα θελήσει να προμηθευτεί αέριο από τις χώρες ανατολικά της Τουρκίας, να έχει πρόσβαση στο τουρκικό δίκτυο για να μεταφέρει τις ποσότητες στην Ελλάδα, καταβάλλοντας, φυσικά, το ανάλογο τέλος μεταφοράς.

Κατά την επίσκεψη του Υπουργού Ανάπτυξης κ. Φώλια στη Ρώμη, στο πλαίσιο του διεθνούς Forum Ενέργειας, στις 22-24.4.2008 και σε συνάντησή του με τον Τούρκο ομόλογό του συμφωνήθηκε ότι, πέραν από την τριμερή συμφωνία Τουρκίας- Ελλάδος - Ιταλίας για τη μεταφορά φυσικού αερίου, θα πρέπει να υπογραφεί και νέα τετραμερής διακρατική συμφωνία, η οποία θα συμπεριλαμβάνει και το Αζερμπαϊτζάν.

Υπεγράφη, επίσης, στις 11.6.2008 στην Αθήνα η ιδρυτική πράξη της εταιρείας "IGI Ποσειδών" η οποία με έδρα την Αθήνα θα σχεδιάσει, θα κατασκευάσει και θα αναπτύξει τον υποθαλάσσιο αγωγό φυσικού αερίου Ελλάδος-Ιταλίας. Στην εταιρεία αυτή συμμετέχει με 50% η ΥΕΠΑ και με 50% η ιταλική Edison.

4.11 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΙΤΑΛΙΑΣ

Στις 28.3.2008, ενεκρίθη το «Διασυνοριακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Ελλάδος-Ιταλίας 2007-2013», στο πλαίσιο του στόχου «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία», που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Από ελληνικής πλευράς, επιλέξιμες περιοχές είναι οι Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδος, Ηπείρου και Ιονίων Νήσων, ενώ από ιταλικής, η περιφέρεια της Απουλίας.

Η χρηματοδότηση του προγράμματος ανέρχεται σε 118,6 εκ. ευρώ με άξονες προτεραιότητας την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε βιώσιμα δίκτυα και υπηρεσίες, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος και της ενδυνάμωσης της κοινωνικής και πολιτιστικής συνοχής.

Σημειώνεται ότι, στις 29.9.2008, ο Γενικός Γραμματέας Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, κ. Π. Δρόσος, επισκέφθηκε τη Ρώμη, στο πλαίσιο της σύγκλησης της τεχνικής επιτροπής Ελλάδος – Ιταλίας διαχείρισης του ανωτέρω προγράμματος.

Στο πλαίσιο της επίσκεψής του ο κ. Δρόσος είχε, επίσης, επαφές με αξιωματούχους του ιταλικού Υπουργείου Ανάπτυξης με σκοπό την προώθηση του εν λόγω προγράμματος, αλλά και την διερεύνηση δυνατοτήτων συνεργασίας σε κοινοτικά προγράμματα και ειδικότερα επί προγραμμάτων νησιωτικής πολιτικής.

4.12 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG - ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Η Ελλάδα και η Ιταλία, συνεργαζόμενες στα πλαίσια του διασυνοριακού προγράμματος INTERREG II, έδωσαν ένα δυναμικό παρόν, καταργώντας τα θαλάσσια σύνορα και ενισχύοντας μία περισσότερο δομημένη συνεργασία με ορατά αποτελέσματα. Η χρηματοδότηση του προγράμματος εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα τέλη του 1997 (απόφαση C (97) 3221/20-11-97).

Με την ενεργοποίηση του νέου διασυνοριακού προγράμματος INTERREG III στο οποίο αλλάζει το κανονιστικό πλαίσιο, (ανακοίνωση E (2000) 1101/28.4.2000), προβλέπεται κοινή διαχειριστική αρχή πληρωμής και αντιμετωπίζονται σε μεγάλο

βαθμό τα προβλήματα που είχαν εντοπιστεί στην παρελθούσα προγραμματική περίοδο.

Η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG III, Ελλάδα - Ιταλία εφαρμόζεται από Ελληνικής πλευράς στις επιλέξιμες περιφέρειες της Ηπείρου (Νομοί Άρτας, Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας), των Ιονίων νήσων (Νομοί Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδας) και της Δυτικής Ελλάδας (Νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Ηλείας και Αχαΐας) και από Ιταλικής πλευράς στην περιφέρεια της Απουλίας (νομοί Μπάρι, Μπρίντζι και Λέτσε). Βασικός στόχος της πρωτοβουλίας είναι η ανάπτυξη ενεργειών με διευρυμένο επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στις επιλέξιμες τοπικές κοινωνίες, που είναι και οι τελικοί αποδέκτες της, κάτι που προϋποθέτει σημαντικό χρόνο προετοιμασίας, κατάλληλα εναρμονισμένο θεσμικό πλαίσιο και ανεπτυγμένες δομές διαχείρισης.

Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας οφείλουν να λειτουργούν υποστηρικτικά στην κατεύθυνση της επεξεργασίας και εφαρμογής κοινών διασυνοριακών δράσεων, του σχεδιασμού για την πιο αποτελεσματική ανταλλαγή και ροή της απαραίτητης πληροφόρησης μεταξύ των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δημόσιων, ιδιωτικών και εθελοντικών οργανισμών, της εγκαθίδρυσης μικτών νομοθεσιών και διοικητικών θεσμών για τη στήριξη και την προώθηση της συνεργασίας, του εντοπισμού κοινών προβλημάτων και της ανάδειξης κοινών στόχων, σχεδιασμών και υλοποίησης δράσεων με διασφάλιση της διασυνοριακής συνεργασίας.

Το INTERREG III καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δράσεων που συμπεριλαμβάνουν τους τομείς της οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, του πολιτισμού και του περιβάλλοντος. Μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνεται και η ανάπτυξη διασυνοριακών δραστηριοτήτων σε τομείς όπως η έρευνα, η τεχνολογία, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, οι επικοινωνίες και η υγεία, με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Στα πλαίσια εξάλλου της συνολικότερης στρατηγικής του προγράμματος ιδιαίτερη έμφαση δίνεται:

- Στα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών.
- Στο περιβάλλον.
- Στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

ύ Στην επιχειρηματική δράση.

ύ Στους ανθρώπινους πόρους (ανάπτυξη, εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού).

Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται και η συνεργασία του Πανεπιστημίου Λέτσε με τα Πανεπιστήμια Ιωαννίνων, Πατρών και Ιονίου, μέσω χορήγησης μεταπτυχιακών υποτροφιών, πολλές από τις οποίες αφορούν τη μελέτη των παραδόσεων της ελληνόφωνης Απουλίας.

Με την εφαρμογή του Νόμου-πλαισίου 482 περί Προστασίας των Ιστορικών Γλωσσικών Μειονοτήτων, που ψηφίστηκε το Δεκέμβριο του 1999, το ιταλικό κράτος ενέκρινε την κατά έτος διάθεση ποσού 20 δις Λιρετών Ιταλίας, το οποίο επιμερίστηκε εξίσου στις αναγνωριζόμενες μειονότητες, μετά την έκδοση Οδηγιών εφαρμογής του Νόμου.

Η θεσμοθέτηση διδασκαλίας των νέων ελληνικών από έλληνες εκπαιδευτικούς το 1994, απετέλεσε μέρος προγράμματος τοπικής Σχολικής Περιφέρειας το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε., ενώ τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια εκπαίδευσης δασκάλων στην πολιτισμική ιδιαιτερότητα της περιοχής με κονδύλια του INTERREG II.

4.13 73^η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (6-14.09.2008)

Η Ιταλία, ως τιμώμενη χώρα της 73ης ΔΕΘ, συμμετείχε στην Έκθεση με μεγάλη επιχειρηματική αποστολή, ενώ έλαβαν χώρα και πλειάδα πολιτιστικών και άλλων παράλληλων εκδηλώσεων. Ο Ιταλός Πρέσβης στην Αθήνα, σε συνέντευξη τύπου δήλωσε ότι «οι ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα ανέρχονται σε 850 εκ. ευρώ, ετησίως, την τελευταία τριετία» και προέβλεψε «πολλαπλασιασμό των ιταλικών κεφαλαίων στην Ελλάδα, δεδομένης και της αναμενόμενης έναρξης λειτουργίας του ελληνο-ιταλικού αγωγού φυσικού αερίου».

4.14 ΛΟΙΠΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Σημειώνεται, επίσης, ότι έχουν αναληφθεί αρκετές πρωτοβουλίες συνεργασίας κρατικών φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης με αντίστοιχους ιταλικούς φορείς κυρίως σε θέματα αδελφοποίησης, υλοποίησης κοινοτικών προγραμμάτων, επιχειρηματικών δράσεων και τουρισμού.

4.15 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ

Η Ελλάδα αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στον ευρύτερο δυνατό συντονισμό της με την Ιταλία σε θέματα περιφερειακής σταθερότητας.

Με δεδομένες τις άριστες ελληνο-ιταλικές σχέσεις και τους παραδοσιακούς δεσμούς φιλίας που έχουν ενισχυθεί ακόμη περισσότερο από τη συμμετοχή των δύο χωρών στην Ε.Ε., η συνεργασία Αθηνών - Ρώμης είναι πολύ στενή και καρποφόρα σε όλους τους τομείς (πολιτικό, πολιτιστικό, οικονομικό και εμπορικό) με δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξής της .

Με την Ιταλία έχουμε πολλές κοινές θέσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση των νέων παγκόσμιων προκλήσεων όπως στα αγροτικά θέματα. Η Αθήνα και η Ρώμη προσβλέπουν σε μία Ευρώπη που θα συνδυάζει την ενίσχυση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, την ανάπτυξη και την μακροοικονομική ισορροπία.

Άλλωστε, η Ιταλία είναι ο δεύτερος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας και υπάρχει αμοιβαία υποστήριξη στην υποψηφιότητα των δύο χωρών στους διεθνείς οργανισμούς.

Ιδιαίτερως σημαντικές είναι οι σχέσεις των δύο χωρών στον ενεργειακό τομέα, γεγονός που υπογραμμίζεται από την υπογραφή της συμφωνίας στο Λέτσε για την κατασκευή αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από την Κασπία, μέσω Τουρκίας και Ελλάδας προς την Ευρώπη. Γεγονός αποτελεί ότι η συμφωνία για τον αγωγό διανοίγει νέες προοπτικές για την ανάπτυξη στρατηγικών, ενεργειακού εφοδιασμού σε διμερές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Είναι επιτακτική ανάγκη να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες ενίσχυσης των εμπορικών συναλλαγών και των συνεργασιών των δύο χωρών σε τομείς προηγμένης τεχνολογίας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω μιας διαρκής συνοχής και αδιάκοπης πολιτικής βούλησης που θα συντελέσει στην προώθηση μακρόπνων σχεδίων, στη στήριξη της υλοποίησης των μεγάλων δικτύων υποδομής, στην ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας, στην ενθάρρυνση του συναγωνισμού και μιας ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής ικανή να ανταποκριθεί επαρκώς στο διεθνή ανταγωνισμό, στην ενδυνάμωση του συντονισμού των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών προς την επίτευξη κοινών στόχων.

Παρόλα αυτά είναι απαραίτητες, αποτελεσματικές κοινές πολιτικές που θα επιτρέψουν στην Ευρώπη να ασκήσει μεγαλύτερη επίδραση στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας και πρόσθεσε ότι χωρίς μία ισχυρή ευρωπαϊκή δέσμευση θα καταστεί αδύνατο να παγιώσουμε την ειρήνη στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και να αντιμετωπίσουμε τις απειλές της διεθνούς τρομοκρατίας και της εξάπλωσης των όπλων μαζικής καταστροφής.

Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα και η Ιταλία, ιδρυτικά μέλη του Μεσογειακού φόρουμ και της Ευρωμεσογειακής συνεργασίας έχουν ως στόχο να γίνει η Μεσόγειος ζώνη ειρήνης, ασφάλειας και ευημερίας. Στόχος είναι μια ενισχυμένη συνεργασία με την Ιταλία, πιστεύοντας ότι οι δύο χώρες μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν τον πυρήνα κάθε προσπάθειας ενίσχυσης και ενδυνάμωσης της Ευρωμεσογειακής συνεργασίας.

Ιδιαίτερη έμφαση όμως δίνεται και στη διμερή συνεργασία στον πολιτιστικό τομέα. Η ενίσχυση των ιταλικών σπουδών στην Ελλάδα, η λειτουργία ενός σημαντικού αριθμού εδρών βυζαντινής και σύγχρονης ελληνικής φιλολογίας στην Ιταλία, το επιστημονικό και ερευνητικό έργο του Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών στη Βενετία καταδεικνύουν το ενδιαφέρον Αθηνών και Ρώμης για διεύρυνση της συνεργασίας τους στον τομέα αυτό. Αποτέλεσμα της προσπάθειας που άρχισε από ετών για την ίδρυση ελληνικής αρχαιολογικής σχολής στην Ιταλία, έγινε πραγματικότητα με την πολιτική συμβολή των υπουργείων Πολιτισμού των δύο χωρών.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ - ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <http://el.wikipedia.org>
- ∅ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ <http://www.wto.org/>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ <http://www.scuolaitalianatene.edu.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ <http://www.italia.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <http://www.mfa.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ <http://www.gnto.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ <http://www.ambatene.esteri.it>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια πρόβλεψη για το πώς αναμένονται να εξελιχθούν στο επόμενο έτος οι αφίξεις των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα. Η διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου Statgraphics 5.1.

5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΛΗΦΘΕΙ ΥΠΟΨΗ Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

Αρχικά, η μέθοδος συνιστάται στην πρόβλεψη χωρίς να ληφθεί υπόψη η παράμετρος της εποχικότητας ώστε αξιολογώντας τα αποτελέσματα της ανάλυσης που θα προκύψουν να προσδιοριστεί ο βαθμός της παραμέτρου. Σε αυτό το σημείο, συνεπώς προχωράμε στην ανάλυση των δεδομένων με μηδενική τιμή εποχικότητας (Seasonality).

Ακολουθεί ανάλυση με αναφορές στα σημαντικότερα σημεία των αποτελεσμάτων.

ΔΕΔΟΜΕΝΑ :

Μεταβλητή: Αφίξεις Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα

Αριθμός παρατηρήσεων = 119

Σημείο έναρξης = 1/97

Χρονικό βήμα = 1,0 μήνα(ες)

Προβλεπτικό μοντέλο που επιλέχθηκε: ARIMA(2,0,2) με σταθερά

Αριθμός προβλέψεων: 12

Πίνακας 1. Αξιολόγηση της ικανότητας πρόβλεψης του μοντέλου

Στατιστικά μέτρα	Τιμή
Τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγώνου του σφάλματος (RMSE)	8843,46
Μέσο απόλυτο σφάλμα (MAE)	6738,42
Μέσο απόλυτο ποσοστιαίο σφάλμα (MAPE)	260,795
Μέσο σφάλμα (ME)	-107,036
Μέσο ποσοστιαίο σφάλμα (MPE)	-152,349

Πίνακας 2. Σύνοψη εκθετικού μοντέλου ARIMA

Παράμετρος	Εκτιμήτρια	Τυπικό σφάλμα	Τιμή συνάρτησης (t)	Στατιστική σημαντικότητα (p)
AR(1)	1,72007	0,0180924	95,0711	0,000000
AR(2)	-0,993786	0,0181017	-54,9002	0,141858
MA(1)	1,42185	0,0763071	18,6333	0,000000
MA(2)	-0,677429	0,0774995	-8,74107	0,000000
Mean	23066,4	778,202	29,6406	0,000000

Εκτιμώμενη διακύμανση = $8,12946e^7$ με 114 ελεύθερες μοίρες

Εκτιμώμενη απόκλιση = 9016,35

Αριθμός επαναλήψεων: 11

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Σκοπός της ανάλυσης ήταν η πρόβλεψη των μελλοντικών τιμών των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας δεδομένα που κάλυπταν 119 προηγούμενες χρονικές περιόδους (μήνες). Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε μεταξύ πολλών άλλων με βάση το Akaike Information Criterion (AIC) κάνοντας χρήση του στατιστικού πακέτου Statgraphics το ARIMA(2,0,2) με σταθερά ως αυτό που προσαρμόζεται καλύτερα στη συγκεκριμένη χρονοσειρά. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, η καλύτερη πρόβλεψη για μελλοντικά δεδομένα δίνεται από μία καμπύλη εκθετικής παλινδρόμησης που ταιριάζει σε όλα τα προηγούμενα δεδομένα.

Στον πίνακα 2 παρουσιάζονται οι τιμές των παραμέτρων της σταθεράς και της κλίσης της καμπύλης. Η σταθερά είναι εκείνη η τιμή που παίρνουν οι συνολικές αφίξεις Ιταλών τουριστών, στο πρώτο χρονικό διάστημα, κάτι που δεν έχει ιδιαίτερη σημασία στην συγκεκριμένη περίπτωση. Η τιμή της κλίσης όμως έχει πολύ σημαντικό νόημα. Κλίση ίση με 0,009 σημαίνει ότι κάθε μήνα που περνά, οι συνολικές αφίξεις προβλέπεται ότι θα αυξάνονται, κατά μέσο όρο, κατά $e^{0,009}$ μονάδες, δηλαδή περίπου κατά 1 μονάδα. Προκειμένου όμως να μην χρησιμοποιηθούν μεγάλα νούμερα, κάθε τιμή της τάξης 10^7 των δεδομένων είχε απλοποιηθεί στη μονάδα. Συνεπώς κλίση 0,009 αντιστοιχεί σε μηνιαία αύξηση κατά 10.000.000.

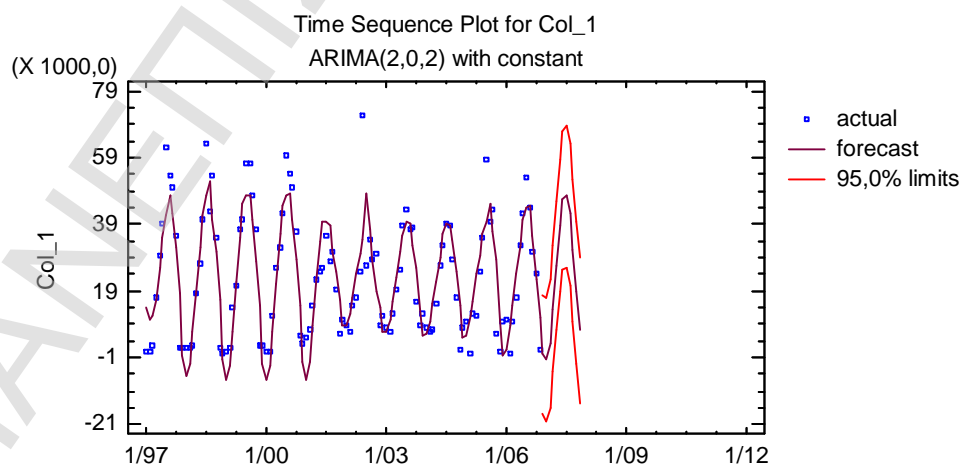
Στον πίνακα 2 παρουσιάζεται και η στατιστική σημαντικότητα (p) των παραμέτρων του προβλεπτικού μοντέλου. Παράμετροι με τιμές p μικρότερες του 0,05 διαφέρουν στατιστικά σημαντικά από το 0, στο 95% επίπεδο εμπιστοσύνης. Στην περίπτωση αυτή, η τιμή του p για τις παραμέτρους της σταθερά και της κλίσης ήταν μικρότερη του 0,05, οπότε διαφέρουν στατιστικά σημαντικά από το 0. Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των παραμέτρων που παρατηρήθηκαν δεν οφείλονται στην τύχη αλλά είμαστε 95% βέβαιοι ότι είναι πραγματικές.

Στο παρακάτω γράφημα χρονοσειράς παρουσιάζονται οι τιμές ακολουθούμενες από τις προβλέψεις και τα 95% όρια πρόβλεψης.

Στον πίνακα 1 παρουσιάζεται η αξιολόγηση του επιλεγμένου μοντέλου στην πρόβλεψη των τιμών που παρατηρήθηκαν. Περιλαμβάνει:

- 1) Την τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγώνου του σφάλματος (RMSE)
- 2) Το μέσο απόλυτο σφάλμα (MAE)
- 3) Το μέσο απόλυτο ποσοστιαίο σφάλμα (MAPE)
- 4) Το μέσο σφάλμα (ME)
- 5) Το μέσο ποσοστιαίο σφάλμα (MPE)

Κάθε ένα από τα στατιστικά μέτρα βασίζεται στις διαφορές μεταξύ της τιμής που παρατηρήθηκε στη χρονική στιγμή t και την πρόβλεψη αυτής της τιμής που χρησιμοποιεί όλα τα δεδομένα ως τη στιγμή $t-1$. Τα 3 πρώτα μέτρα υπολογίζουν το μέγεθος των τυχαίων σφαλμάτων. Ένα καλύτερο μοντέλο θα δίνει μία μικρότερη τιμή. Αντίθετα, τα 2 τελευταία μέτρα υπολογίζουν τα συστηματικά σφάλματα. Ένα καλύτερο μοντέλο θα δίνει μία τιμή πιο κοντά στο 0.

Πίνακας 3. Προβλέψεις συνολικών αφίξεων Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα 12/06 - 11/07 και διαστήματα εμπιστοσύνης πρόβλεψης

Περίοδος	Πρόβλεψη	Κάτω 95,0% Όριο	Πάνω 95,0% Όριο
12/06	9927,0	0	17832,6
1/07	10585,0	0	16841,1
2/07	3250,38	0	22216,9
3/07	13691,0	0	32672,3
4/07	26633,0	7524,08	45742,0
5/07	38518,4	18878,5	58158,3
6/07	46100,3	25675,0	66525,7
7/07	47330,3	26267,8	68392,9
8/07	41911,1	20596,4	63225,8
9/07	31367,4	10046,5	52688,3
10/07	18617,1	0	40068,8
11/07	7163,82	0	29099,0

Συγκριτικό Μοντέλο:

Μεταβλητή: Ιταλοί

Αριθμός παρατηρήσεων= 119

Σημείο έναρξης = 1/97

Μοντέλα:

(E) Εκθετικό = $e^{(7,9986 + 0,00237548 t)}$

(F) Καμπύλης S = $e^{(11,1338 + -1028,3 / t)}$

(H) Απλό εκθετικό ομαλοποιημένο με $\alpha = 0,0179$

- (I) Γραμμικό εκθετικό του Brown ομαλοποιημένο με $\alpha = 0,0214$
 (J) Γραμμικό εκθετικό του Holt ομαλοποιημένο με $\alpha = 0,0714$ και $\beta = 0,0267$
 (K) Δευτεροβάθμιο εκθετικό του Brown ομαλοποιημένο με $\alpha = 0,0159$
 (M) ARIMA(2,0,2) με σταθερά
 (N) ARIMA(2,0,1) με σταθερά
 (O) ARIMA(1,0,2) με σταθερά
 (P) ARIMA(2,0,0) με σταθερά
 (Q) ARIMA(1,0,1) με σταθερά

Πίνακας 4. Εκτιμώμενα στατιστικά μεγέθη

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE	AIC
(E)	20841,0	16187,2	395,388	9995,73	-328,982	19,9062
(F)	20848,3	16186,3	395,816	9984,91	-329,485	19,9069
(H)	18278,2	15670,6	647,819	678,74	-610,993	19,6269
(I)	18517,0	15842,8	705,764	-1722,2	-674,642	19,6529
(J)	18792,6	15802,8	681,654	-800,133	-647,845	19,6992
(K)	18560,7	15824,1	690,531	-1311,2	-658,221	19,6576
(M)	8843,46	6738,42	260,795	-107,036	-152,349	18,2589
(N)	10242,8	7300,82	354,86	-157,222	-257,835	18,5359
(O)	11840,3	8477,08	385,207	138,388	-341,202	18,8258
(P)	12190,5	8732,46	334,949	117,399	-306,936	18,8672
(Q)	12413,8	9044,83	337,705	112,658	-310,937	18,9035

Πίνακας 5. Έλεγχοι Καταλοίπων των αντίστοιχων μοντέλων

<i>Model</i>	<i>RMSE</i>	<i>RUNS</i>	<i>RUNM</i>	<i>AUTO</i>	<i>MEAN</i>	<i>VAR</i>
(E)	20841,0	***	***	***	OK	OK
(F)	20848,3	***	***	***	OK	OK
(H)	18278,2	***	***	***	OK	OK
(I)	18517,0	***	***	***	OK	OK
(J)	18792,6	***	***	***	OK	OK
(K)	18560,7	***	***	***	OK	OK
(M)	8843,46	OK	OK	*	OK	OK
(N)	10242,8	OK	OK	***	*	OK
(O)	11840,3	OK	OK	***	OK	OK
(P)	12190,5	OK	OK	***	OK	OK
(Q)	12413,8	OK	**	***	OK	OK

ΚΛΕΙΔΙΑ:

RMSE = Τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγώνου του σφάλματος

RUNS = Δοκιμασία για υπερβολικές ακολουθίες πάνω και κάτω

RUNM = Δοκιμασία για υπερβολικές ακολουθίες πάνω και κάτω από τη διάμεσο

AUTO = Δοκιμασία Box-Pierce για υπερβολική αυτό-συσχέτιση

MEAN = Δοκιμασία για διαφορά στο μέσο του πρώτου μισού και του δεύτερου μισού

VAR = Δοκιμασία για διαφορά στη διασπορά του πρώτου μισού και του δεύτερου μισού

OK = μη σημαντικό ($p \geq 0,05$)

* = οριακά σημαντικό ($0,01 < p \leq 0,05$)

** = σημαντικό ($0,001 < p \leq 0,01$)

*** = πολύ σημαντικό ($p \leq 0,001$)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Ο πίνακας αυτός συγκρίνει τα αποτελέσματα της εφαρμογής διαφορετικών μοντέλων στα δεδομένα. Το μοντέλο με τη χαμηλότερη τιμή του κριτηρίου πληροφορίας του Akaike (AIC) είναι το ARIMA (2,0,2) με σταθερά το οποίο και χρησιμοποιήθηκε για την εξαγωγή των προβλέψεων.

Επίσης ο πίνακας 5 παρουσιάζει τα αποτελέσματα από 5 δοκιμασίες που έγιναν στα κατάλοιπα για να προσδιοριστεί εάν κάθε μοντέλο είναι κατάλληλο για τα δεδομένα. Το OK σημαίνει ότι το μοντέλο περνάει τη δοκιμασία. Ένα * σημαίνει ότι αποτυγχάνει στο 95% επίπεδο εμπιστοσύνης. Δύο αστεράκια σημαίνει ότι αποτυγχάνει στο 99% επίπεδο εμπιστοσύνης. Τρία * σημαίνει ότι αποτυγχάνει στο 99,9% επίπεδο εμπιστοσύνης. Το ARIMA (2,0,2) με σταθερά που επιλέχθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση, περνάει 4 δοκιμασίες ενώ στην πέμπτη αποτυγχάνει οριακά. Εφόσον καμία δοκιμασία δεν είναι στατιστικά σημαντική στο 95% ή υψηλότερο επίπεδο εμπιστοσύνης, το μοντέλο αυτό μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλο για τα συγκεκριμένα δεδομένα.

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα παρατηρούμε μια αυξητική τάση των αφίξεων των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν έχουν συμπεριληφθεί απρόβλεπτοι παράγοντες όπως η διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή και το ασταθές κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας.

5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα βασική πηγή εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό, αλλά και πηγή εισοδήματος για εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες, κάτι το οποίο καθιστά ανάγκη επιτακτική την περαιτέρω διερεύνηση και των υπόλοιπων τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας και όχι μόνο των Ιταλών. Έχουμε την πολυτέλεια να αποτελούμε κομμάτι μιας χώρας, η οποία αποτελεί πόλο έλξης για κάθε είδους τουρίστα. Καθίσταται πράγματι μοναδικό και αξιόλογο το αντικείμενο έρευνας όλων εκείνων των λόγων που μας καθιστούν πρώτη σαν χώρα από άποψη επισκεψιμότητας στην προτίμηση τόσων άλλων χωρών.

Ωστόσο, οι σύγχρονες τάσεις στον τουρισμό υποδεικνύουν την ανάγκη διαφοροποίησης και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος μέσω της αξιοποίησης των μοναδικών πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων που διαθέτει κάθε περιοχή. Δυστυχώς στην χώρα μας το τουριστικό προϊόν είναι μαζικό και αδιαφοροποίητο. Ωστόσο, υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όμως οι μέχρι σήμερα προσπάθειες ήταν αποσπασματικές με πενιχρά αποτελέσματα.

Μεταξύ των προβλημάτων που πρέπει να επιλυθούν και των προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, πρέπει να αναφερθούν τα ακόλουθα:

- η επίπτωση της ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και στον χώρο γενικότερα σε ό,τι αφορά τη χρήση χώρου και φυσικών πόρων,
- η αστικοποίηση,
- η ρύπανση,
- η υποβάθμιση περιοχών που παρουσιάζουν φυσική αξία,
- η ανάγκη δημιουργίας μιας νέας καινοτόμου τουριστικής προσφοράς, με την πλήρη αξιοποίηση των εδαφικών ιδιαιτεροτήτων, κυρίως εκείνων που συνδέονται με τα πολυάριθμα περιβαλλοντικά και πολιτιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία δεν λαμβάνονται υπόψη από τον μαζικό τουρισμό, προτείνοντας ταυτόχρονα μια συνεκτική διακρατική τουριστική εικόνα με μια ιδιαίτερη, σεβαστή και αναβαθμισμένη κοινή ταυτότητα.

Η έννοια της ποιότητας πρέπει να μας προβληματίζει σοβαρά. Το ζητούμενο δεν είναι πλέον η αύξηση των αφίξεων αλλά η αύξηση της κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης με την προσέλκυση τουριστών υψηλότερης εισοδηματικής στάθμης, μέσω της προσφοράς ποιοτικών τουριστικών υπηρεσιών όχι μόνο στην τουριστική επιχείρηση αλλά συνολικά στο σύνολο του χώρου των περιφερειών.

Εμφανίζεται συνεπώς, ως επιτακτική ανάγκη η αναβάθμιση, ο εκσυγχρονισμός και ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς με την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στη χώρα μας θεωρείται σκόπιμο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση αρχικά στην ανάπτυξη των μορφών εκείνων για τις οποίες διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά και ένα ικανό πλήθος υποδομών. Για τον λόγο αυτόν προτείνεται η επένδυση πρωτίστως στον θαλάσσιο τουρισμό (κρουαζιέρα, γιότινγκ, ημερόπλοια), δεδομένου του μήκους της ελληνικής ακτογραμμής, αλλά και του πλήθους και της ποικιλομορφίας των νησιών, αλλά και στον συνεδριακό και εκθεσιακό τουρισμό ως τουριστικών προϊόντων βραχείας και μεσοπρόθεσμης απόδοσης. Παράλληλα τονίζεται η ανάγκη αξιοποίησης και του πολιτιστικού τουρισμού αυτόνομα ή σε συνδυασμό με άλλες ειδικές μορφές. Σε δεύτερο επίπεδο υποστηρίζεται η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού, αξιοποιώντας τις σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις που δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Από την άλλη, δεν προτείνεται η επένδυση στον χειμερινό τουρισμό, μια και η υψηλή του απόδοση κρίνεται δύσκολη, σε αντίθεση με την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά τους φθινοπωρινούς και εαρινούς μήνες, με ταυτόχρονη αξιοποίηση των συγκριτικών τουριστικών πλεονεκτημάτων: μήκος ακτών, καθαρές παραλίες, ασφάλεια.

Από την άλλη πλευρά, ο ιταλικός τουρισμός για να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του, να αναβαθμίσει και να παγιώσει μία υψηλή θέση στην παγκόσμια αγορά, εκμεταλλευόμενος τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα επένδυσε σε ένα μοντέλο που στόχο είχε τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Μία από τις δράσεις του μοντέλου αυτού είναι και οι ειδικές μορφές τουρισμού.

Για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, απαιτείται η ικανοποίηση κάποιων αναγκαίων συνθηκών (π.χ. συγκοινωνιακές υποδομές, ασφάλεια, υγιεινή), οι οποίες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη του τουρισμού γενικά, αλλά και ορισμένων ικανών (π.χ. ποιοτικές τουριστικές υποδομές, διαφήμιση), οι οποίες πρέπει να είναι ευνοϊκές για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ειδικής τουριστικής μορφής. Σε αυτή τη βάση, μελετώντας τα διαθέσιμα στοιχεία συμπεραίνεται πως η Ιταλία έχει ικανοποιήσει πλήθος αναγκαίων και ικανών συνθηκών, διαθέτοντας μεταξύ άλλων μεγάλο όγκο ποιοτικών υποδομών (π.χ. γήπεδα γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, κ.α.) και έχει καταφέρει να αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό τον τουρισμό της, αλλά και τις ειδικές μορφές τουρισμού, ώστε δίκαια να συγκαταλέγεται στους ηγέτες της τουριστικής βιομηχανίας. Οι υπόλοιπες από τις ανταγωνίστριες χώρες -μεταξύ αυτών και η Ελλάδα- παρόλο που διαθέτουν φυσικά πλεονεκτήματα, δεν παρουσιάζουν ανάλογη δυναμική με την Ιταλία στην τουριστική της ανάπτυξη, γεγονός που καταδεικνύει υστέρηση δράσης από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Ειδικά για την Ελλάδα, η έλλειψη πρωτοβουλίας που διαφαίνεται, είναι το λιγότερο κατακριτέα, αν

αναλογιστεί κανείς πως σαν χώρα διαθέτει -σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες- φυσικά πλεονεκτήματα για σχεδόν κάθε μία από τις ειδικές μορφές τουρισμού.

Το τουριστικό φαινόμενο στην Ελλάδα και την Ιταλία έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπειρικών ερευνών και στατιστικών αναλύσεων που συγκαταλέγονται σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους. Ωστόσο, για τους ενδιαφερόμενους για τα πεπραγμένα της έρευνας, η ιταλική και η ελληνική βιβλιογραφία του τουρισμού στην Ελλάδα και την Ιταλία παραμένει σε σημαντικό βαθμό μη-διαθέσιμη, κυρίως λόγω της μη-συστηματοποιημένης επεξεργασίας της. Το κενό αυτό έρχεται να καλύψει η παρούσα μελέτη.

Υπάρχουν βέβαια περιθώρια για περαιτέρω έρευνες, οι οποίες θα μπορούσαν να φωτίσουν καλύτερα ποικίλες πτυχές του φαινομένου του τουρισμού στην Ελλάδα και την Ιταλία. Θα ήταν πράγματι αξιοσημείωτη μια μελέτη για την συμπεριφορά των υπολοίπων Ευρωπαίων τουριστών, τόσο στην χώρα μας, όσο και στις υπόλοιπες μεσογειακές χώρες. Τέτοιου είδους έρευνες δύνανται να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο για την μελλοντική χάραξη πολιτικής όσο αφορά τον τομέα του τουρισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας
- ∅ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ
ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ – ΚΟΣΜΑΣ ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ – 2000
- ∅ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΙΝΤΗΣ, Εκδόσεις Gutenberg – 1998

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

III. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας
- ∅ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ
ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ – ΚΟΣΜΑΣ ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ – 2000
- ∅ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΙΝΤΗΣ, Εκδόσεις Gutenberg – 1998
- ∅ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ 3^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΜΑΡΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ – 2006 / **ISBN:** 960-7860-19-5
- ∅ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ 4^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ – 1996 / **ISBN:** 9603900087
- ∅ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ 2^Η ΕΚΔΟΣΗ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ – 2000 / **ISBN:** 960-7860-00-4

IV. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ Business Statistics, 5th Edition, Mc Graw – Hill International Editions
Amir Aczel – 2002
- ∅ Economics of Tourism Destinations
[Norbert Vanhove](#) – 2005 / **ISBN:** 0750666374
- ∅ International Business Topics
[David Cotton](#) – 1988 / **ISBN:** 0175558221
- ∅ Promotion of the Tourist Image of European Destinations on Competitive
International Markets UNWTO – 2002 / **ISBN:** 978-92-844-0586-2
- ∅ Tourism Market Trends 2004 – Europe UNWTO – 2005 / **ISBN:** 9284408008
- ∅ Tourism Market Trends 2004 - World Overview & Tourism Topics
UNWTO – 2005 / **ISBN:** 9284408032
- ∅ *United Nations Statistics Division* - Demographic and Social Statistics
- ∅ When Economic Crises Endure
[Maurice Baslé](#) – 1999 / **ISBN:** 156324568X
- ∅ World of Business: Teacher's Book
[David Cotton](#) – 1984 / **ISBN:** 0713514140

V. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ <http://www.ambatene.esteri.it>
- ∅ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
<http://www.statistics.gr/>
- ∅ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ - ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <http://el.wikipedia.org>
- ∅ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ <http://www.wto.org/>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ <http://www.scuolaitalianatene.edu.gr>
- ∅ ΙΤΑΛΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ <http://www.italia.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <http://www.mfa.gr>
- ∅ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ <http://www.gnto.gr>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
(MBA)

